

1

25

Tema ya 9.

Pabalêlê ya basadiba monna.

Tema ya 1:

Monna o babalêla mosadi ka noši. Monna o swanetše go nyakêla mosadi wa gagwe dibjana tša lapa, bjale ka lehuđu le mose, ka dulê tšewe diwanetšego go nyakêla ke monna, ka gobane mosadi a ka se kgone go bêtla lehuđu, lehuđu le mose, dina le basila ba tšôna. Monna a ka rêma kôta ewe a nyakago go dia lehuđu ka yôna, bjale ke moka a dulê fase a bolêlê le mosadi wa gagwe gore ke ripile kôta ke e, ke re e swanetše goba lehuđu.

Ka go riale mowe mosadi o tla fetola ka gore go tseba wêna, bjale monna o tla botša mosadi wa gagwe gore, ke ra gore o dirê maanô, o dirê mapoto o rêtê motho a tle go thuša, ka gobane nna wa ntseba mogatšaka gore a ke kgone.

Ka kwanô ya monna le mosadi, mosadi o tla dira mapoto, ke gore bjalwa, ke moka monna a rêtê motho yo a motsebago gore o kgona go bêtla ke moka monna a tlê, a thlwe a bêtla a enwa bjalwa, bakgo-pedi a ba thloke ba no ba gôna ke moka ba tlilo thuša metli.

Ge metli a ka se ke a bêtla a fetša, mosadi o swanetše go photolla ka marikgi, ke moka ba gome ba bitše mosila, mosila a tle a fetšiše modirô wa gagwe. Ke modirô wa monna le mosadi, ke setwana se sengwe sa mosadi se segolo. Ge mosadi a sena lehuđu, a se mosadi ka gobane tšatši le lengwe le le lengwe, mosadi o swanetše go letšla beng ba mahudu ba setla pele, a kgone a setla.

Mose le ôna ge monna a sakgone go bela monna o swanetše go ripa phate, ke moka a fithle banneng, a noba a bêtla, banna ba ba kgonago ba tla tšea ke moka ba mo župa gore ba bêtla ka mokgwa mang. Dibêtla re bêtla bangwe, ke moka ge e le gore le dutši lebaka monna yowe wa bêtla a fetša. Lehuđu le noši ga lešome lešoma le mose, ke moka o feditše dilo tša gore mosadi wa gagwe a se tle ka tšôna.

Ngwakô, ke selo sa pele ga tše ke dingwadikgo ka mo godimu. Monna o swanetše go agêla mosadi wa gagwe ngwako wa go robala ka

3 gare, o mongwe e be ngwako wa dithiba. Ke modirō wa monna a le tee, mosadi a ka thuša monna wa gagwe fēla ka go dira bjalewa bja go thlaba ngwako, ka gobane a le noši a ka se ke a kgona go thlaba ngwako. Ge e le mabapi le go rulēla, monna a ka forulēla ngwako wa gagwe le mosadi wa gagwe. Monna a be e a nyakšlē lebatlā la go gōna ngwako, ke moka modirō wa monna o fedile bjale go šetše mosadi go a bōta ngwako.

Sethiba, ke ngwako wa dišego o agiwa ka kgakala ga motse, kgolenyana le motse, le ōna ke mošomō wa monna. Bjale ngwakō wa dithiba a o botiwi. Ba dirēla gore ge sethiba se ka thlagēla ke kotse, ba kgone, gore ba šimule dipate ba ntšhe dišego.

Dišego, ga dikgone ke monna yo mongwe le yo mongwe, gona le batho ba go kgona go loga, bjale ge monna a sa kgone go loga, o swanetše gore a rekšlē, mosadi wa gagwe sešego, gore mosadi a kgone go bolokēla mabele ka ntšhe. Dišego dia rekiwa ga didiriswi ka bjalewa, monna a ka logiša sešego ka bjalewa le ge a sa kgone go loga a rapa banna ba tla ba loga.

4 O swanetše go dira ka mokgwa o, a ripš mokhudi o tlaš, ke moka a o pharole, a di rē dinti tša go loga. Ka morago ga mowe ke moka a sekšle lefš goba sethlokwane. Dilo tšewe ka moka di kgobakane, gore banna bawe ba letšema ge ba fihla ba seke ba sinya lebaka, ke moka ba phakise go loga. Ka mokgwa owe monna a ka logiša sešego sa mosadi wa gagwe. Dišego monna yo mongwe le yo mongwe a ka loga bjale ba tšaba go dula go dula go a baba, bjale ka mokgwa owe okwa motho a re a kgone go loga.

Telo, ke dilo tša basila, bjale basila ba bētla ba tšama ba rekiša, ge mo rediki a sa thlaole, le mabēlē a nyaka mosadi wa rēka ka mabēlē. Ge mosadi a rekiša tšhalete, monna o swanetše go rēka mogopo ka tšhalete, ke moka a ofš mosadi. Mosadi a jele mogopong, ke monna a jelago go ōna, ka go riale mowe o theketše.

Pato, e bētla ke bōna basila ba go bētla megopa, bjale mosadi o swanetše go rēkēla ke monna wa gagwe. Basadi ba e šumiša kudu, go bāta dintlo tša bona, gore mobu o batallē, ke moka ba kgone ba lokēla thitšelo, ewe e topago ke banna ba batsumi nokeng ya Lepelle, dinokana tše ka roka a di natšš. Bjale basadi ba ya ba dir rēka ga batsumi ka mabēlē. Ke matlapa a ditheditheidi.

Dikgōrō, tšōna di nyaka ke basadi, go na le basadi ba di baatlago ba rego go gaša ke moka tša ba enyetša.

5 Basadi bawe ba sa kago ba e ntšwa ba ya ga mosadi yowe a ilego a e ntšwa ke moka ba yo rēka ka mabēlē, tšewe ke dibjana tše di nyakelago ke bona basadi ka noši. Magapa le dithepana, le šna a na le mosadi yo a maatlago ke moka a mo enyetša, magapana go rēka bona basadi ka noši bjale ka digō. Magapa a magolo, mosadi a ka se ke a kgona go arēka ka mabēlē, ke gobane a ka tšēla mosadi mabēlē ka moka, ka go riale mowe monna o swanetše go rēkšla mosadi.

Legapa le legolo ke setswana sa mosadi, nkadimš e a lapiša, motho o kgona ke sa gagwe. Ge mosadi a dirile bjalewa bja go šta, ke moka o rwala ka šna. Ge mosadi a se na magapa o swanetše go tšama a adima, mong wa magapa awe a dimilego go yēna, o swanetše go mo fa pitšana ya bjalewa, ka go riale mowe ke yōna tefō ya magapa.

6 Lefethlō le lehō, tsena di betla ke monna wa gagwe, monna yo mongwe le yo mongwe wa kgona go di betla, ka gobane ba ethuta ge ba bolla bogwera, mogwera yo mongwe le yo mongwe o a epētšela, o tšama a kgopela ditloo ka šna. Basadi le dikgarebe ba rēka ka ditloo. Bjale ka go riale mowe monna o bētšela mosadi wa gagwe lefethlō le lehō. Lefethlō ke la go fethla buušwa, lehō ke la go tsola.

Pitša le pitšana ya morōgō, kgale e be go se na dipōtō, bjale dijo e be ba apea ka pitša, morōgō ka pitšana. Dilo tšewe di bopa ke basadi e seng basadi ka moka, gona le basadi ba ba kgonago go bopa, bjale basadi ba ba sa kgoneng ba yo rēka mowe ba sileng, ba dirēka ka mabēlē ba di tšhela mabēlē a tlala, ke moka, mosadi a tloga le pitša mosila a šala le mabēlē.

Dipitša ke modirō wa basadi o mogolo, basadi ba go kgona go bopa dipitša, marega ga ba dule ka diatla, ba bopa dipitša tše dintše ka mokgwa o ba ka kgonago, mabēlē a basadi ge ba safola a ba be a baba ge a šetše a ile ka sešegong, ke moka ba rēka dipitša. Ka ngwaga wa tlala, dithušša kudu ngwana wa mosila wa dipitša a ka se ke a lla ka baka la tlala. Le matšatšing a bo lehono ba sa fo di šumiša.

Dipitša tše dikgolo tša go dirêla mabjalwa, tšona di reka ke monna, eseng mosadi ka mabêlê ka gobane ka mabêlê e dio ba go tšea ka moka ka sešego sesego sa lala se sena selo. Monna o rêkêla mosa-
7 di nkgo ya bjalwa. Mosadi yo a senago nkgô ya bjalwa, motšlang a dira bjalwa bja gagwe o tšama a dima ga bawe ba nago natšo, mosadi o tla fotloga a bêlaêla a re, bošuwana bjo bo a tswenya; nka be ke na le yaka, o dirêla gore monna a mo rêkêlê ya gagwe.

Mosadi u belaele ka phêšô, ke nnete, ka gobane mong wa pitša swe kgolo, o swanetše go tšwela ke pitša ya bjalwa, mothlomong a na le dipitša tša go apea, le tšona o tšama a dima, bjalwa. Bjale ka mothlôtšê, mong wa ôna o swanetšegore a mokgêlê bjalwa a nwê a hore.

Matšatšing ano a bo lehono, banna ba rêkêla basadi ba bôna dipoto tša go dira ke makgowa tše dikgolo tša gore basadi ba apea mabjalwa ka tšona. Mosadi yo o hwetšanago a se naô, monna wa gagwe ke phula mogopo le yena mosadi o tšwafa go ruwa kolobê, ka gobane basadi ba bangwê ba rêka dipoto ka dikolobê.

Letšepê, monna o swanetše go nyakêla mosadi wa gagwe letšepê la go lema ka lona, a be e a bêtêlêle mphini a twêla. Kgogo e se ke ya re e šitwa go fata ya re dikgwathla di tletše. Pele ga gore peu e tšwe monna o swanetše go dula a lukisitše dilo tšewe.
8 Ge monna a ka se ke a betla mphini e le gore letšepê le gona, peu ya ba ya tšwa, monna o tle o bêtla ka lebelo ka gobane mosadi o tla morega ka mokgwa o a ka kgonago, monna a na boikarabêlô.

Leala, lona le nyaka ke mosadi ke moka a botša monna gore ke bone lwala la ka kowa, bjale monna o swanetše go ya le mosadi wa gagwe gore ba yo emiša lwala lewe, gore yo mongwe a se ke a tla a le tšea, a bone gabetše gore mongwe o setše a le bone. Ka moka mosadi o dira bjalwa, gore monna a rêtê batho ba tle ba mo thuše go rwala, le tsene ka lapeng la mosadi, ke moka ba fiwê bjalwa ba nwê. Tšhilo yona monna le go tsena a tsene e nyaka ke mosadi.

Lealo le thlaana, tšena ke modirô wa banna, di dira ke banna, bjale monna ga sa kgone go dira, o swanetše go rêkêla mosadi wa gagwe gagwe. Lealo lena le modirô o mogolo, ge basadi ba setla maušwa ba swanetše go sella ka lona, lona le thlaola buupi le ditšholo.

Modirō wa thlaana ke go khurumetša buuša bja monna gore bja se ke bja phakiša bo fola ge monna a sa etetše mogongwenyana. Banna a ba di kgone ka moka ba dio dirēka mo go basila.

- 9 Seroto le serotwana le tšona ke modirō wa banna, bjale a ba di kgone ka moka, di na le basila ba ba di kgonago, monna o swanetše go rēkšela mosadi wa gagwe. Ka seroto mosadi o roba mabšlō le go rwala ka sona, o robšela ka ga sona ke moka a rwala ka sōna a tliša gae. Serotwana ba kgela morogō go sōna, le go fakšela telō ya monna thlaana ya khurumetša.

Lokwamathladu, le šna e sale modirō oa monna, ba šthla dinti, bjalo ba dira bjalo ka lokwa le le logago ke bathlankana. Lokwamathladu ke lesaka, monna o direla mosadi wa gagwe ke moka mosadi o topa marula ka lona. Ge mosadi a ile a le tlatša ka marula, le feta seroto le gona le kgona go rwalšga.

Mašala, ge lebaka la go bana le le kgaufsi, monna o swanetše go aga mašala, ke lešala la mosadi le la monna, ke moka mosadi a bunšlō mabšlō ka gare ga ona. Ge mosadi a sena lešala a bunela mabšlō a gagwe fase, mabšlō a tla fetša ke mothlwa, bjalo wa kwa mosadi a bolela gore nna a e na monna, o ka bona mabšlō a motho š a fo fetša ke magoro monna a dutšai a le gona. Monna o tla ba a lala a agile le bošego bjowe.

- 10 Diruthuthu tša dikgogo, ke modirō wa monna gore agšlō dikgogo diruthuthu ka go ane a thloka go di agela, di tla bo bošela kowa le kowa ke moka dimpa tša ja mae a tšona. Ge monna a agile seruthuthu o nyakela letlapa la go tswalla seruthuthu ge kgogo e beela, bjale ge e beetše e tšwile ba tswalla. Ke moka modirō wa go thlokomšela ge kgogo e ya go bešela ke modiro wa mosadi, ge a bona e lla e dikuluga le seruthuthu mosadi o swanetše go bulela kgogo e beele, bjale ge e tawile a tswalle ka setswalo sela gore mpja ya se ke ya kgona go ja mae.

Dirapa, monna o swanetše go nyakella mosadi wa gagwe dirapa, tše dingwe o tla fa ke matswala wa gagwe. Le modiro wa go nyakela tshemo e sale wa monna, fela go na le banna ba ba sa tsebego mobu, ba lla fela mo e foba tshemo, bjale mmago monna o swanetšego bōna mowe monna a rego o bone tšhemo, ge tshemo e na le mobu wa mabšlō o tla kwa ka yšna.

11 Lelampi le mahura kgale batho e be ba rumaša mabōne ge ba yo ala, ke moka bale ditime ba robale, bakgekolo bona e be ba goja mollō, bakeng sa mollō, bakgekolo le bakgalabje ha sa forobala le mollō, ba re mollō ke sethlare sa phefō. Bjale matšatšing ano a bo lehono, makgowa motuka a se na kgong, motukišake lerothī la pula ka ngwakwaneng wa go rwađiwa ka diatla. Re nyakilo hwa rasešu ra bona. Monna o rekela mosadi lelampi le makhura le tšhekgā ya makgowa ba tšhuba tšōna. Dipona di hwilo le beng ba tsona le tšōna dipona di be di sa loka matšatši ka baka la malapi a makgowa.

Mengwako e a swa, ka baka la dipone, ka gobane ka ngwakong go na le moswa ka kgole (dikobo) tša makgowa. Bjale ka ngwako wa Mapae, Makokoropo o ile wa swa ka baka la dikobo, ke moka umago ngwana o roma morwa wa gagwe yo monyana, gore sepela o tšēšla papago buušwa ka ngwakong, ngwana o ile ge a e ya, umagwe a re, o reng o e ya tsofing, o tla o bona bjang, rumaša dipōnš.

12 Ngwana a rumaša dipone, ke moka a teena ka ngwakong, kganthe go na le kobo e lskletše, ngwana o feta ka fase ya kobo, ke moka kobo e anšla. Badutši lapeng ga ba na taba. Ka morago mosadi wa lapa le lengwe a o re, a se senkgago le a se kwa, ke moka ba re awa, go nka kobo, kobo e šetše e tuka, ge umagwe ngwana a gopola gore ngwana o ile a ya ka ngwakong le lebōne, ge a teena a hmetšana gore thlaka e šetše e neetše. Bakaba ba sa dirang, ba lwēla go ntšha ditswana le dikobo, ke moka ngwako wa swa wa fella. Molato ba tla o fa mang, molato a o na le motho molato ke wa dipōnš, ka gobane le wena yo mogolo ka tšhuba.

Magogo ke dilo tsa ngwako tšewe ba robalago go tšōna. Magogo a loga ke basadi, ke moka basadi ba ba sa kgonego go loga ba ya ga basija, ba rēka gōna, mosadi gare ke legogo ka le tee ka gobane le lengwe ka a go anega buupi, ge a na le bana le lengwe go ala bana, ke moka le lengwe ke la monna le mosadi.

Dikaparo tša mosadi. monna o swanetše go rekšla mosadi wa gagwe dikaparo le ditwaro tše:- Tšeto, ntepa, maseka a maoto le a matsogo, diphepa, dikgabiso tsa thlogo le dikobo ka mehuta ya tšōna. Ke dilo tšewe monna a swanetšego go rekela mosadi wa gagwe. Banna ba monna ge ba godile ba swanetše go ba le ngwana wa bona, ka gobane ba kakwa nna bona le pago bona bošego ge

ba duba setena.

13 Dilo tse dikgolo bjale ka nkgo ya bjalwa le poto e kgolo ya go apea bjalwa, monna ge a ka direka ka leina la mosadi ke moka ke tsa mosadi, mosadi wa bobedi le yena o swanetše go mo rekela goba wa boraro ga gona ka tsela e ngwe ge monna a di reka a na le mosadi ka o tee, o rekela mosadi ka go ane monna a na moširo o a ka di šumišego.

Ge e le monna wa basadi yēna, a rēka kowa a sešetše a na basadi ba babedi goba ba bararo, gona monna a ba botša gore selo se ke sa ka, le lena ke sa bo lena. Mowe monna o kgaotše ditshelō, mosadi yo a nyakago go e šumiša ke moka o ya ga monna wa gagwe, goba ga mosadi yo mogolo ge nke basadi ba kwana, o kgopela go yena ke moka mosadi yo mogolo o betsa monna. Monna a mo dumella, mosadi yo mogolo a boela a motša gore go lukile, ke šna mošomō wa yēna.

Ge bjale ka motho o šele, ge a tlilo kgopela, bjale a tshaba go tsena ka mosadi yo mogole, a tsena ka mosadi wa mowe wa monna, mosadi o tla motša gore sepela ga mmago rena, bjale mosadi a re ke a boifa, ke a le roma, ke moka mosadi o tla ya, a botša mosadi yo mogolo, bjale mosadi yo mogolo a š go monna, monna ge a ile a dumela ke moka ba mo fa.

14 Ge monna a ka tawafa go rēkela mosadi wa gagwe dilo tše di ngwadilwego ka mo gedimo, mosadi o tla bitša monna wa gagwe gore ke sebedu, bjale ge e le motho wa f gofo dula gae, a sae, makgoweng, ba mmitša gore ke phula mogopo. Bakeng sa dulo ka moka a ka se ke a mo thlala, fela ge monna a ka šita ke go aga ngwako, mosadi o thlala monna a tšea ke yo mongwe.

Tema va bobedi (2). Go ška mosadi ge a babja.

Monna o ška mosadi wa gagwe ge a babja, ga robale ka ngwakong o mon we o robala le molwetši ka ngwakong ka o tee, bjale ka moswana o tšama a nyakela ngaka e e swanetše go tlilo leka go alafa mosadi. Monna o swanetše go tsibiša batswadi ba mosadi, ge mmago mosadi a sa phela, mmago mosadi o swanetše go dula ga mokgonyana go bona bolwetši bja moredi wa gagwe.

Motho wa go ška molwetši a robale, ka gobane molwetši le yēna

15

a kgomele ka go kwa nmele go baba. Molwetši o na le dipelaelo tše dintši o bitša se ke moka ba mo nyakela ba mo fa, ke moka a se ke a ja, ka morago o bitša se sengwe, ke moka ba mo nyakela ge ba mo fa a gana. Ge a ile a bitša selo sa kgauswi ba mo fa ka sebakanjana sewe, o a lekisa sa dio mosita ka gore sejo se sengwe le se sengwe go a re o a ja se a mo nkgela. Mmago mosadi ke moki wa mosegare, ge monna a sa tšama a nyaka dithlare. Bolwetši ba bangwe ba thlodia baški ka go lla, bjale mooki a tlallwa a sesa tseba se ka seš dirago. Selo se sengwe le se sengwe sewe molwetši a se nyakago monna wa gagwe o swanetše go mo nyakela.

Mmago mosadi bosego o robala le mmago monna, ke moka e sale bosego ba yo tšosetša monna gore le robetše bjale, ke moka monna ge a sa bona boroko o bolela gore ke dio bona ge bosele, a ka robala. Ge bolwetši bo gotse kudu, mmago mosadi le matswala wa molwetši ba robala ka ngwako wa molwetši le monna wa mosadi wa bolwetši ke moka ba lala ba gotšitše mollo, ba thušana.

Monna ge a lapile go thekga molwetši ke moka, mmago mosadi wa mo thekga ke moka monna a khutša, ka morago matswala wa gagwe le yena o khutsisa mmago mosadi bjale bjale go fithlela bo esa. Go fithlela a ba hwela diatleng.

16

Mpomo Mathlakwana a tse a mosadi ga Raganya leina la mosadi ke Mpasi. Mosadi a tswara ke bolwetši bjale mosadi a babja, kudu lebaka le le lekanago ngwaga, a beufisa le go motho a mo lebella. A otile, marapo mowe a thomegago a bonala, monna a lapa a re go basadi ke moka ba motse ba kgobakane kgorong, bjale basadi ba dira bjale e sa le gosasa.

Mong wa motse e he e le Mabjale, a re go yena mokgalabje, mosadi wa ka ke kgale a babja bjale ke ktimile le dingaka ka moka dingaka dia paliwa go alafa mosadi, bjale lehono botša basadi ka moka gore motho a no tloga ba se ke ba lla. Mokgalabje a kgoela basadi ba motse, a re le a bona basadi dithuri dia le tswenya, motho wa batho bala o hwelang, go tloga ga lehono motho yo a mo dirilego a mo fodišš, go seng bjale a hwa le yena o tla mo latšla.

Ka morago ga matšatši a se makae, ke moka ba bona mosadi a fola, monna a kgona a hwetsana khutšš. Ngwaga ka moka monna a

RM/

17

fela boroko bošego ka moka, borokonyana a bo hwetsana, mosegare, ge a šetše a tšo boya ngakeng, ge mmagwe le matswala wa gagwe ba se mo lebelatse ke moka bošego awa. Motho ge a babja, ka methla mong wa motse o swanetse go kgowela ba motse ka moka a ba botše. Mothlomong molwetsi wa fola bjale ka yēna mosadi yo wa ka godimo, mola ba se ke ba kgowela ga go tsebe le gore o be a tla fola goba go hwa.

Masetišlō, o ile a tšea ke monna yo mongwe wa ga Mokgotho, bjale monna wa gagwe o ile a hwa Masetišlō e sa le kgarebe, bjale monna wa gagwe e be e le tshuwana, papage le mmagwe ba hwile, a na le kgaitšedi ya gagwe. Bjale kgaitšedi yag gagwe a tsere ke ba bangwe, dikgomo tsa go nyala Masetišlō di tšwa kgaitšedi ya mohu, kgaitšedi ya mohu a beka Masetišlō.

Ge a fithlile monna wa mogadibo wa Masetišlō a re go yena e ba mosadi bjale mosadi a gana, monna a dulax a motse gore e ba mosadi, mosadi a re go ka se ke gwa direga ka baka la gore ke nna makgolo wa gago. Monna a re, go mosadi o tla di bona, mosadi a botsa mogadibo wa gagwe taba e. Mogadibo wa gagwe a botsa monna wa gagwe gore ngwana wa batho ba o tla mo ntshang a ke re ke makgolo wa gago.

18

Ka morago ga matšatši a se makae, ke moka mosadi a thlabega, mogadibo wa gagwe a romela motho go batswadi ba mosadi, ke moka mmago ngwana a phara thaba. A hwetsana moredi wa gagwe a babja, ke moka a butsisa moredi wa gagwe gore molato keng. Morediš a botsa mmagwe ka mokgwa o monna a goba a dula a mo tawenya ka šna le lentšu la gore o tla di bōna.

Mrago ngwana a ška moredi wa gagwe, ke moka ge a ile a bitšitše ngaka, ngaka e bitša ke mogadibo wa molwetsi, ke moka ngaka e bolela gore mosadi o loile ke mong wa motse, bjale ka go riale mowe kantle le gore le mo tlose mo molwetsi a ka se ke a fola. Monna e ile go bona gore mosadi o thlabegile, o tlogile e ile makgoweng, bjale mogadibo wa mosadi a re go bona, tseang moredi wa lena le š naš.

Mmago molwetsi a kgopela pokolo le monna yo mongwe gore a mo etsetše molwetsi wa gagwe gore a tle nae f gae. Monna a dira bjale ka kgopelo, a gapisa mosadi pokolo ga h gabotse go fithlela

RM/

ge ba fithla motseng wa mmago molwetši, ke moka monna a robala ka moswana a tsoga a tloga.

19 Dingaka tša mono gagešu, tša leka molwetši-go mo alafa, empa tša pallwa. Bjale molwetši o be a ška ke mmagwe ka noši. A bja mengwaga e medi, ka ngwaga wa boraro, ba kwella ngaka e ngwe ya motsopi ba re e kgona go alafa, bjale mmago molwetši a ya ga ngaka, ngaka ya fithla ya alafa molwetši ke moka molwetši a fola, ka mongwaga wa boraro.

Masetišiš o ile a goma kgole a ka a babja bolwetšinyana o be a babja bolwetši bjo bogolo. O ile a goma a boela bongwaneng, a se sa bona kgwedi, ke moka ngaka ya re, le se ke la kitimela go mo fa dithlare tsa gore a bone kgwedi lebaka la gagwe la go bona kgwedi le tla fithla. Ka morago ga mo bolwetši bo tswile mmeleng wa gagwe o ile a goma a fetsa ngwaga ka ngwaga wa bobedi a bona kgwedi bjale mmele wa gagwe o be o buile.

Ge a be a babja a le mowe lapeng la mmagwe, mogadibo wa gagwe o be a sa tle a mōna. Ka morago ga bolwetši bja gagwe ke moka a napa a dula lapeng la mmagwe, mogadibo wa gagwe le yēna a se ke a ba le pelaešiš.

20 Mosadi ge a babja monna a se ke a mo thlokomela, batswadi ba mosadi ba mo kgopela ga monna wa gagwe gore a ba thuše ke yēna ba tšamē ba mo alafisa, ge monna a gana gona ba sita go mo tsea ka gobane seena se re bitla la mosadi le bogadi, bona batswadi ba lle dikgomo. Taba ewe e tla thlaba batswadi ba mosadi kudu, gore le ge ngwana wa bona a ka hwa e tla ba e le gore a hwa ka lehu la gagwe ba dio bolaya. Ga yo nyaka mula-ntlo ba ka se ke ba mo fa yo mongwe mosadi.

Monna yo Mokhuta Lewele mosadi wa gagwe, o ile a babja kudu go fithlela a ehwa matsogong a monna, bjale mosadi o ile a babja ngwaga e medi, ka mafelong ga ngwaga wa mix mathomo monna a ba e lapile, a ntsha mathlo a lebella bjale batswadi ba re re fe mosadi ro mo alafisa monna a gana, go fithlela mosadi a ehwa matsogong a monna. Ka morago monna a re o nyaka mula-ntlo, basadi ba re go yēna sepela o tsosa yola, rena re ka se go fe mmula-ntlo. Ke moka tša šita di tla mowe.

21 Molao ge mosadi a ile a hwa, monna o swanetšego tšea ditswana tša mohu, a š a fš beng ba mosadi, ke gore o babega lehu la moredi wa bona ka kgomo. Bjale monna o ile a dira bjale ba ya ba amogela ditswana tša moredi wa bona, kgomo ba e gumiša. Go gumiša kgomo ke gore e ba se nyaka ditaba tša mokgonyana.

Batswadi ba mosadi, ge mosadi a babja a thloka sa bobedi, bjale ba ga makgolo wa gagwe ba mmošša gore re fe ngwana re tšanš re mo alafiša. Mokgonyana ge a ile a dumela dilwana tša go leka molwetši go ntsha bona batswadi ba mosadi. Bjale ge molwetši a ile a fola, ngaka e nyaka selo sa ga alafa molwetši, bjale sewe go swanetše go ntšha mokgonyana.

Go na le mehuta e medi ya mengwako, ke ngwako wa malao le ngwako wa ditšiba, wa boraro ke ngwakwana wa go apoa ka gare. Kgale e be ba sa kgone go aga mengwako e megole, e be ba aga mengwako ya go paralla, tethlaka ya go paralla, bjale ge motho a tsena ka ntšho a dio kwatama le ka dikhuru le lebati e be le goma godimu ga dinoka.

22 Ngwako wa go robala o agiwa kgaufsi le kgoro, bjale o botiwa ka gare fšla, le ngwakwana wa go apoa gone, ona o agiwa ka tlase ga ngwako wa go robala le šna ba o bota ka gare fšla. Ngwako wa setšiba o agiwa ka kgakala ga motse, bjale wa bana o agiwa kgaufsi le wa batswadi. Monna a na wa gagwe ngwako, ngwako wa gagwe ke wa mosadi, wa mosadi ke wa monna.

Tema ya 3: Monna o lomiša mosadi.

S.1. Go thetha tšemo e ntswa. Modiro wa go thatha tšemo ke modiro wa monna, monna o thetha dithlare ka moka tša mowe mosadi wa gagwe a swanetšego go lema. Ke modiro o mogolo kudu, o thoma ka dithlare tse dinyana ke moka a di thetha a goma mowe tšemo ya gagwe e swanetšego go goma go ona, bjale gare ga tšemo gwa sala go eme dithlare tše dikgolo.

Mosadi ke moka o dira bjalewa bja gore monna a rape banna ba bangwe ba yo mo thusa go ripa dithlare tšewe ba ripa dithlare di wela fase, ke moka ba di thalela. Tšemo e thetiwa marega, gore diphate ka moka di šme ge lebaka la go lema le fithla ke moka ba š ba tšhube sethetwa. Ke moka sethetwa se tla swa, gwa sala go

se na eolo, gwa sala go bonala molora fela.

23

Go kobela ngwaga wa mathomo mosadi a leme o fokobela, ka gobane mobu le ona o swale, go kobela ke go fotsama a rema ka letšepi a fakela thoro, a goma a e phusetse a tuboya a reme mogongwe a fakela e ngwe a gome a phusetse bjale bjale go fithlela a fetse. Ba e bitse gore ke boleme, le ngwane a o nayo, ngwaga owe mosadi a thlagole, ka ngwaga wa bobedi bjale ke tshemo o swanetse go lema ngwane-nyane wa go tsama o mela kowa lekowa o ba gona. Tshemo ya boleme e na le marotse a mantši a magolo.

Lebaka la gore monna a thethe dithlare tse di kgolwanyana, ke moka go sale dithlare tse dikgolo, mosadi a di re bjalewa bja gore banna ba yo thusa monna wa gagwe ke gore go dithlare e se makaka wa rapa letsema difela di gobatsa batho, ba bangwe dia bolaya ke dithlare tsa moru tsewe ka gobane mo se welago o ka se ke wa se bona, se a tsokakoka ka baka la gore di swarane ka dithabi tsa tsona.

24

Mampadi Magete o ile a gobala leoto ka baka la tsona, mosadi wa gagwe a dira bjalewa bjale monna a rapa letsema. Wa rapa dimu le ja wena, ba ripa dithlare ka morago sethlare se sengwe se ile ga sowa sa tsoka, a gakanega le gore o tla tshabela kae, ke moka sa mo wela, sa mo tsaga serope ka thabi, sa mo roba.

Letsema la sinyega banna ba napa ba mo logela sefalagathla, ba mo tlemella, bakeng sa go isa mogobo wa gore modiro re feditse tswelatswela re gobone, ba rwala mogobadi ba mo isa gas. Monna a re go mosadi, ntsha bjalewa o fe banna ba nwe, ke mokax dira bjale ba nwa ke moka ba palekana. Morwa Lethlabaka yena se napile sa molaya, ba tswa ba rwele e le mohu. Ke lebaka lewe monna a thomago a rema dithlare tsa tshemo tsa sala e le makaka, a kgone a rapa letsema la go tla go mo thusa.

Matsane a tshemong, gona le matsane a mangwe awe mosadi ka nosi a ka kgonago go a kgotla ka letsepe o a kgotla a we a sitago letsepe monna o swanetše go tsee selepe a ripe matšane.

Mašemo a mararane, go monna a thema dithlare, ka gobane dithlare tsa ntše a tsa kgobakana bjale ka tsa molapo, ditabakane (makaka). Mosadi go a ile a dira bjalewa bja go thusa monna, bjale monna a rapa banna, mosadi le yena o rapa basadi ba gore ba

RM/

25 yoba ba sekela lerarane. Morapiwa yo mongwe le yo mongwe o tswa le selo sa gagwe sa go soma ka sona, banna ba tla le dilepe, basadi le disekela.

Banna ge ba ripa dithlare ke moka basadi ba sekela lerarane ka disekela tsa bona. Sethlare se segolo kudu, a ba se ripi ka thito go a ila, ba se ripa dithabi tsa sona ke moka ba bokella dithabi tsa sona thitong ga sona, ka moka mothlang ba tshuba ke moka thito le yona e a swa ke moka e a hwa.

Go thetha tshemo ya lethako le lengwapa nkwe, ena ke (methlare) metantane ya go emisa motho ge a sepela ka bosadi ya mo etaa nthago a kgwesolla, a kgona a feta, bjale metantane ewe e e thatiwi ka selepe goba go sekela ka disekela aowa, monna yo mongwe le yo mongwe o tla le mphaka wa lekšlēmšēš (sabola) le selepe selepe ka sa go ripa mothlare o ba o hwetsanago mowe sethetweng.

26 Mphaka owe le ona o ka se ke wa thetha ka šna o le nosi aowa, o swanetše go ripa phate ya makala, ke moka o swara lethako ka yona, wa kgarametsa, la go fa sebaka sa gore o ripe. Phate ewe ya makale ba e bitša gore ke kgakgangwa. Lona ba le bokella felo go tee, ke moka mong wa tshemo kowa le omile a tle a le tshube, ke modiro wa monna.

Mosadi a swanela go tshuba sethetwa ka gobane mollo o ka mo patla ke moka wa ya wa tshubela motho ka gobane mollo ke sera, le yena monna a swanela go tshuba gona lephofo, o swanetše go tshuba tšatši le a bonago gore naga e letše.

Dirapa basadi ba lema dirapa ba le nosi, le ge ek le mosadi wa monna, ke gore monna wa mosadi ka o tee monna wa gagwe a e go mo limisa ka gobane dirapa ba di lema mothlakeng, bjale mowe mothlakeng o tla no hwetsana e foba basadi fela. Monna a na serapa sa mothlakeng a ka ya fela ga gona le sethlare se segolo sa go emela mabšlš a mosadi wa gagwe a ya a ripa le gona o tsogola e sa le bosego basadi ba sa apha tsa go ja magae.

Monna wa mosadi o thusa mosadi wa gagwe go mo limisa tshemo, ka gobane lebaka la mo mosadi a lema serapa monna o be a lema tshemo ya gagwe. Dirapa le matsatsing a bo lehono basadi ba sa fok lema ka diatla, monna ge a

27

ka leke go limisa mosadi serapa, basadi ba mo sega ka mokgwa o mongwe ba ba ba mmitsa gore ke makgapa (setlaela). Mosadi wa gagwe o tla swaba mowe a bago a botsa monna wa gagwe gore dula ke tla lema. Ka moswana a ka se ke a tsoga a boela.

Bakeng sa go thlagola, mosadi o thlagola dirapa tsa gagwe ka moka a fetsa, ka morago ga mowe ke moka o thlagola tshemo ya gagwe. Mosadi o na le maano o dira bjalewa ke moka a rapa bakgonyana ke moka ba tla ba thlagola tshemo, mothlomongwe ba napa ba e fetsa. Ke moka a ya a thusa go thlagodisa monna wa gagwe, le gona o tla dira bjalewa ke moka gwa rapiwa letsema la tla la thlagola.

Monna wa basadi monna o dio lathlela tetsu, mosadi yo mongwe le yo mongwe o soma tshemo ya gagwe a le nosi. Bona ke moka ba fetsa go thlagola a bona masemo ke moka ba yo thlagola ya monna wa bona, molao o riase. Monna a swanela go thlagodisa basadi ba gagwe ka baka la gore mahufa a ka ba gona, le ge a ka thlagola matsatsi a mabedi ga yola ke moka ga yola a mabedi, bjale, ga go mo thusi.

28

Basadi ba tla thoma go ngunanguna, ba re tshemong ya mokete le go khutsa a nyake go khutsa rena moga a rena masemo o dio tla go tlosa lesa, mosadi yo mongwe a ba a re le fo bolela go bona gona le bile la e bona tema ya bona e ke tema ya batho ba bararo, goba ya matsatsi a mabedi. Mosadi yo o ilego wa thoma ka go thlagola tshemo ya gagwe ke yena mamoratwe, wa bobedi wa mo latela bjale mosadi wa mafelo ke ye kgopa melora.

Ke lebaka lewe monna a sa swanelago go thlagodisa basadi ge monna a na le basadi ka gobane basadi ba bangwe ba na le manyonyo, ge a tseba gore monna ka tsatsi la gore o tla tla tshemong ya ka o dira phufutsa, ke moka monna a thlagola e nwa yona. Monna o swanetse go ba le maatla, ke moka a some ka mokgwa o a ka kgonage o thabisa mosadi wa gagwe ka mokgwa o le yena a mo thabisitseng ka ona, bjale bona a ba na taba le taba ya mohuta owe go gola lehufa.

Basadi go etsisa ke ga bona, le bona ba tla dira, ke moka monna a ya a nwa a tagwa, mowe ba hwetsane tsela e botse, le di bone bjang mmalena, e fela ge o sa ratiwi ga o ratiwi, nna

29 ke dirile ba no thlwa ba phikuluga kowa moriting, e ke ke thlare e mitsitse phuti, phuti mathlale ke lathlile, e be ke re ka tla bona tema kganthe ke rapile dira le badimu.

Dipholo, dipholo di limisa ke banna, monna wa basadi ditshe mong tsa basadi ba gagwe ka molao a swanela go swara letsepe la dipholo. Ga gona motho yo a ka re go a lema a thloka go dira dipanka, o no ya a phosisa a dira panaka, ka go riale mowe, ge e le monna wa basadi, mosadi ge a fithla tsebemo a hwetsana dipanka, ke moka o fo homola, o butaisa gabotse gore mogoma mo e be go swere mang.

Ge mosadi a ile a hwetsana gore e be go swere monna wa gagwe, o tla botsa monna wa gagwe fela a napi a mo phula ka leina o bolela ka go gegea, a re go kaone ge batho ba sa nyake go lema tahemo ya motho ba fo e lesetsa e le bjale, nka se ke ka sitega, ka tla fo phela. Monna o tla noba a e kwa gore ditaba di tla gaka a fo homola go bola-bola ke go baka ditshele yena o tla foba a bola-bola.

30 Monna wa basadi, molao e ke a ka ba a na le bana ba bathlanka-na ba ba godilego, ke moka ba lema masemo a bo mma-bona. Esita le bona ge ba ile ba dira panaka, o tloga o kwa mosadi a re kganthe lehufa go lwa le bana tahemo ya ka e foba dithabana. Sewe o ka thabisago mosadi ka sona, mabapi le mediro ya diatla ga se gona, mosadi o thabisa ke ge monna a etla ka ngwakong wa gagwe fela. Mosadi yowe monna a tsenggo ka ngwakong wa gagwe letsatsi ka le tee o ka se kwe a na le pelaele.

Go thlagola ga monna ditshe mong tsa basading ba gagwe. Mothlang owe o bonago monna a yo thlagola ditshe mong tsa basadi, ke ge mosadi a ile a dira bjale ke moka mosadi a rapa letsema, mowe monna o a ya.. Mosadi wa pele yowe a dirilego bjale, bjale basadi ba monna ba disitse monna wa bona, ge monna a ka se ke a swara letsepe a fata, ke moka basadi ka moka o swanetse go dire bjale, a se ke a swara letsepe ga yo mongwe mosadi go ka baka mahufa.

Basadi ba bothlale kudu, ge a bona gore batho ba sumile, mong wa tshemo o botsa monna, gore batho ba batho ba ba sumile. Ge monna a ka re ba sa soma, ke moka mosadi o a homola, ke moka basadi bala ba bangwe bala, ba tla re batho ba ba sumile

31

le tla tshaba ke batho, ke moka mosadi o tla re, mokgalabje o re ba sa thlagola, ba dira ka mokgwa owe, ba direla gore ba kwe monna wa bona gore o re keng. Ka morago ke moka monna a bitisa mong wa tshemo a re kgomola batho ba sumile. Mosadi a ka se ke a gana o swanetse go ba kgomola, ke moka a ba ise gae go nwa bjalewa bja melamo, ke gore ge ba fetsa bjona yo mongwe le yo mongwe o tsea molamo wa gagwe o ya gae.

Ka moswana mosadi wa gagwe yo mongwe a dira bjalewa, ke moka monna a tsea letsepe, a thlagola ka lona, wa ba wa kwa a epella dikosa tsa matsema. Ke moka basadi ba lebeletse ba re lea mmona Mmamoratwe. Ge e le monna wa sepedi, bjale bjalewa bjo bongwe le bjo bongwe bja mosadi wa gagwe o swanetse go opela. Ga go kgathalege goba mosadi a dira bjalewa bja go tsefa, monna o swanetse go fo opela.

Monna a swanela goba le mokgwa o mongwe, ge a ile go thlagola letsemeng la basadi ba gagwe o swanetse go fothlagola ka go swana a se ke a ba le mokgwa mosadi yo mongwe, ka gobane a ka dira lehufa godimu ga basadi.

32

S.2. Phuno.

Phuno, ke ya basadi, banna ga ba buni, modiro wa bona ge basadi ba buna mabele ke go aga masala le go kokotela disego. Gore basadi ba tle ba bolekele ka ntsha dipuno tsa bona. Monna wa basadi yena le seatla a lokele bakeng sa dipuno. Monna wa mosadi o kaone ge a rata go robisa mosadi wa gagwe a ka ya a mo robisa mabele a lehea fela a lotsa ona ke kgwara ya basadi.

Bjale ka ge molao o re monna a buni a tle mabele go buna basadi fela, banna ba ba bunago mabele le basadi ba bona ba hwetsana e ka ke ditlaela. Le go rona ge a rona, ka gobane a se molao wa gesu. Matsatsing a no a bo lehono gona ke banna ba bentši bawe ba buntshago basadi mabele, ka morago ga mo ba feditse go aga masala. Kantle le monna wa basadi yena ga diri basadi ba buna ba le noši.

S.3. Matlolo le masala.

Masala, masala ke awe a agiwago lebakeng la puno, bjale mosadi ge a etawa a rwele mahea ke moka o tllilo tshela ka ga lona,

RM/

33 ge le ka tlla monna o swanetše go aga le lengwe ka go phakisa. Ba tshela a sa na le digokgoti. Ka morago ga lesala, monna o swanetše go aga letlolo, letlolo le agiwa bjale ka lesala, fela lona ba le bota ka teng le ka kgakala. Ba le aga ka dikokwane tše di phethago menwana e mmedi, bjale ka morago ga mo ba epetše dikokwane tšewa, ke moka ba dira leballo, dikokwane ke tše dikopana ke gore ge ba di epetše lekhurung ya motho le go fithla ga di fithli. Leballo le ba godimu ga tsona, ke moka ba bea leballo le lengwe gare ga legokgo la mafelle leballo ke la mo legokgo le re- laga.

Lebalong la dikokwaneng, ba dira bjalo bjale ke moka letlolo le fedile basadi ba le bota ka teng le ka kgakala. Ke moka basadi ba ntsha mabele a lehea, ka lesaleng ba a kgokgesa ba a tshela ka gare ga letlolo. Monna o tshaba thlakana ya letlolo, o rwea godimu ga lona, gore ge pula ena, a se ke a naiwa. Go tshediwa mabele a lehea, fela ~~ge mosadi a nyaka go ntsha mabele a lehea, fela ge mosadi a nyaka go ntsha mabele a~~ go dia buiswa o bitša monna, wa gagwe gore a tle a role thlakana ka morago ga mo mosadi a ntshitše ke moka monna o a goma a rwea thlakana.

34 Batho ba kgale e be ba sa utswi, letlolo e be ba fo le aga lapeng. Ba be ba tshaba setwapa monwana le letswa, ke mokgwa owe e ba goba ba o tshaba, ka gobane dingaka tsa kgale e be ba se tseba. Matsatsi a no ga sesale gona se hwile le beng ba sona. Dingaka tše dingwe dia se tseba bjale ba sitisa ke tshete, ka gore wa ya ga motho o lla, ke moka ngaka owa ya go direla ke moka moutswi o fithla ga ngaka o ntsha selo se segolo ka pela, Mamundi e sa tshepisitiše ngaka gore mothlang se swara lehodu lehodu le ntšhe kgomo le fe ngaka.

Molao wa ngaka ge a ile a soma mesomo wa uk mabapi le go siyane mamundi a lefo ngaka, ngaka e tla lefa ke mothlare wa yona, ka gore mothlare wa swara, lehodu, ke moka ngaka ya re go Mamundi ge motho a etšwa a lla a swere ke sethlare se sa ka, wena omo lifise, ke moka o tšee ya ka kgomo o mphē.

Ke ja ka moso e feta mogolo, ke dingaka tsa matsatsi ano, ba nyaka gore a re go dira dithlare tsa gagwe ke moka mamundi a mo fe selo. Ga ba na taba le gore bongaka bja bona bo gole, ba na le taba

le motho yo a tswago a swere setseka se segolo, ke moka ba mothlabela. Dithlare tsa ngaka ka go riale mowe di ka se sa soma ka gobane o mo loolotše.

35 Mothlankana a se ngaka, ngaka ke monna wa go tia. Dingaka tša kgale tsa alafa motho e be di sa mo felle pelo, e be ba labella, go fithlela motho a bona selo ke moka a e fa ngaka. Ge e le lebofelo, ngwana yowe a gobelega ka baka la dithlare tsa ngaka, o be a e ya makgowong ke moka a some, yena ka noši a lefele ngaka. Ge e le mosetsana e be ngaka e hwatsana kgomo go mosetsana a nyadiwa, owe ke molao wa bagolo-golo.

Ngaka e sa gagwe kgomo e gapa mpa, ke seena sa dingaka, bo bolela ka mokgwa owe, gore ge motho a ile a alafiwa a bona gore a na sa bobedi o dira bjale bjo bontsi ke moka a rwala a ya a fa ngaka, ke moka molato wa gagwe o boela fase. Dingaka tsa matsatsi ano mola motho a folago ke moka o nyaka gore ba mo tše selo.

Ge basadi ba feditse go buna, bjale ke moka ke madula gae, bjale ke moka ba ntsha mahoa ka masaleng, ba a kgokgosa ba a tshela ka letlolo, ke moka letlolo ke seego sa mahoa, a dula ka ntsho.

36 Dilatsa, dilatsa ba dapa ka gare ga lesaka, ba epa ba sebella fase, ke moka sa ba tiwa ka molao, bjale ba ritela, ba dila ka boloko, ke moka ba tshela mabele ka gare godimo ga mabele, ke moka ba bea mothipo, ka morago ga ona, ba tshela molora ke moka godimu ba tshela moko wa mabele ke moka ba phusetza ka mabu, mafello ke molore wa dikgomo ke moka go fedile. Manaba le ge a ka thlaga a thopa dikgomo ba ka se ke ba a bona mabele, ke moka ba gapa dikgomo ba tloga mabele a sala beng ba ona ba tlatla ba tšea. Ke polokelo e kgolo ya mabele.

Basadi ba kgale e ba ba rwala ka dithlogo go isa mabele gae. Matsatsi a bo lebono, ba rwala ka dikoloi, le dipokolo, di isa gae, basadi bawe ba sa rwalago ka dithlogo ke bawe ba senago selo, bona ba rwala ka dithlogo tša bona.

S 4. Go lathla tsa ga monna mosadi wa gagwe mediro, ya masemong.

Monna go a ile a se nyakela mosadi tshemo molato a se wa mosadi ke wa monna, go dijo di se gona, monna o swanetše go nyakela basadi ba gagwe tša go ja. Ka bakeng la gore monna o ile a ba

37

sebody, sa go nyakela basadi ba gagwe ditshemo, ge a sa ka a thlokemela go ba nyakela tsa go ja monna o tla šala a e tšwere ka botshoba, basadi ba tlogile, ka baka la go tshaba tlala.

Batswadi ba basadi ba ka se ke ba gana le dikgomo tsa gagwe ba swanetše gore ba mo fe. Ga gona motho yo a ka kgotlellago tlala, mosadi ko tshemo le ngwako, monna o swanetše go direla basadi ba gagwe dilo tšewe.

Tama ya 4: Monna o laola dijo tsa mosadi.

Mabele ke a mosadi, dijo ka moka di laolwa ke mosadi, monna a na taba natso mabapi le ga mosadi a apsa ka lapeng di lewa ke yena le monna le bana. Mowe molaudi yo mogolo ke mosadi. Ge mosadi a dirile bjälwa, molaudi wa bjälwa ke monna le mosadi ka go kwana ga bona empa molaudi yo mogolo ke monna wa mosadi.

38

Mosadi a ka se ke a ntsha bjälwa kantle le monna, se sengwe le se sengwe o bega monna wa gagwe. Go ba mosadi o fa motho goba bjälwa ba maadi goba bja dipitša, mosadi o swanetše go botša monna le ge batswadi ba mosadi ba tlile bjale mosadi a nyaka go ba thlalela o botša monna wa gagwe. Mosadi o uta dipitšana tsa dintsi tšewe monna a sa di tšebego, monna o tla nokwa mosadi wa gagwe, ge a re go na le pitsana ya gore ke nyaka go fa mokete, ke moka monna a re go lukile. fela monna a gana mosadi a ka se ke a kgona go fa motho yowe.

Monna ke moka o sintse go mosadi, ka gobene ge monkana wa gagwe a ka fithla monna a re go mosadi a ga go na selo, se nka fago yo mogwera wa ka, mosadi o tla fetola ka gore ge go na selo, monna le ge a ile a bona pitsana a re o a kakola gore a fe yowe mogwera wa gagwe, mosadi a ka falatsa a direla gore monna a mo tie. Molato ke baka la gore aga gana ge yena a efa mogwera wa gagwe bjälwa.

Monna le mosadi ba swanetše go kwana dilong ka moka, mongwe a se ke a gogela kowa yola le yena a gogela kowa. Ba swanetše gore ba kwane, kudu monna ditaba ka moka tse a bigiwago a fele a re, ditseba ke wena, bjale mosadi wa kwa a re, nna ke nna mosadi nka se kgone solo, monna a ka kgona a re sepela o mo fa ka gobane mosadi wa rata. Ge mosadi a yo mo fa o tla kwa ka lesego, mosadi o thabile ka go fa motho yowe, mola monna a ganne mosadi

39

o be a tla no dula a kukumugile. Monna o laola mabele ka mokgwa o motheo o a fithla e tllilo kgopela mabele ngwana wa gagwe wa sitega, mosadi o swanetse go botsa mosadi pele ga gore a mo fe, ke monna yowe a swanetsego go dumela, o dumela a le bjale mosadi le yena a rata, ge mosadi a sa rate, o no botsa monna wa gagwe gore motheo yo a loka ka mokgwa o le o. Kudu mosadi ge o bona a yo botsa monna o kwana le motheo yowe a tllilego go kgopela, ge a sa kwane nae wa napa a motsa gore a gona selo, ke moka mokgopedi a feta.

Go ba ke lona lebaka la puno, mosadi yo mongwe a tllilo sekela mosadi o swanetse go botsa monna wa gagwe ka tumelo ya monna le mosadi ke moka mosadi o tla ya a sekela. . Ke gore o buntsha mosadi ka morago ga me ba feditse mpotso wa gagwe ke lebaka, ke moka modiro o fedile.

40

Molao o mogolo mowe, dijo, ke wa mosadi, monna o swanetse go motšha ke molao kadimanong ya maupi, mosadi a botse monna ka gobane ke ditaba tsa reise. Mosadi o adima buupi bja yo mongwe ke moka ka moswana o a bona o botsa buupi bjola. Basadi ba go dula dithabeng (molapong) ba bantsi a ba na masemo a molaleng, ka gobane masomo a molaicng ba gasa maotso le mahea ba gasa empa lehea a le be gone, bjale ka go riale mowe, ba molapong ba gasa lehea le mphogo. Basadi ba molapong ba bolela le banna ba bona, gore ba tsee masaka a mangwe ba yo fa ba molala, bjale ba molala le bona ba ba fe masaka a lotso, gore ba tle ba hzetsane go dira mmela. Ke moka ge monna a ile a dumela mosadi o dira bjale. Goba mosadi o nyaka go rekisa o botsa monna wa gagwe.

Katlego ya basadi ba balimi, go na le basadi ba bangwe bawe ba yago ba ba le katlego mabapi le go lema, ke moka ba lema, mabele awa moraga (go butswa ka buntsi). Basadi ba mohuta owe ba ba bitse gore ke bahumagadi, mabele a ngwaga o a baji, ba ja a ngwagola, bjale ka goriale mowe ba bona gore ga go na mowe ba ka tshelago mabele a ngwaga o, ba ntsha a ngwagola ba rekisa, a sutella a ngwaga o.

Mosadi wa lehumagadi a eponthe gore yena ke lehumagadi aowa, ge batho ba šitšga le yena o a šitšga ge ba yo reka mabšle

41

le maupi le yena o dira bjale, o dira bjale, e le gore mabêlê a tletse sešego. Go lla ke go ndišana. Mothlang a sa yago go reka o šila bošego ke moka a faga le bošego bjowe ba ja. Mmamoja-sagwe o a utama, ka go re a le mowe wa kgantsha ba tla go loya. Basadi bona ba tsebana mosadi yo a nago le mabele, ka gobane ba bonana ge bakgwatša maswatšatši awe kowa mašemong.

Ka ngwaga wa molao ke gona, bjale a a tholago a rekisa, mabele a na mmala ba tla fo go pola gore o rekisa a le nyaga. Ba tla fo a bona gore a sea le nyaga ka gobane ba tla bona phethli e tatile a mangwe ka bobê bja yona, ga gona taba e yena o a rekisa. Yo a tlogo a swerê kgogo ke yena, goba pudi ke yena. Bahumagadi ba bagolo, ba napa ba reka kgomo ka lebakanyana, ka mabele ka masaka a mane.

42

Go be go na le mosadi yo Lekapa ngwana Sebase a tsere ke ba ga Masumu, mosadi yo e be e le molimi, empa go bontshagala gore o na le mosogelo. Ngwaga o mongwe le o mongwe a tlatša sesego, ke moka mabele a sale a dutai. Ke moka ka ona o reka kgomo a gome a šale.

Monna wa gagwe o hwile e sa le lethari a na le ngwana ka o tee. Bjale a reka kgomo ngwaga ka ngwaga. Dikgomo tsa ba tsa tlala lesaka ke moka mosadi a botša moratho wa monna wa gagwe, a re ga ke na ngwana wa mosemanyana ka go riale mowe, ke nyaka go tsee dikgomo ko fa kgaitšedi yaka, ke tsee moredi wa gagwe a tle a be a nkapeela, monna a dumela ke moka dikgomo tsa tswa tsa ya tsa tsee Seja-baledi, ka dikgomo tsa mabêlê.

Mosadi ga a na le dikgogo goba dipudi goba dikgomo tsa go rekiwa, dilo tsewe ke dilo tsa mosadi ka molao empa di ka fase ga taolo ya monna, mosadi a ka se ke a fo šumiša kantle le tumello ya monna wa gagwe, monna le yena a ka se ke a tsee a di šumiša o swanetše go kgopelag ga mosadi wa gagwe, ke moka mosadi a mo adime, ka morago ga mo ditaba tsewe a goba a lefa di fedile, ke moka o tla goma a e bona a thiba molato owe, wa kgomox a e fa mosadi.

Mosadi ge a nyaka go rekisa, o swanetše go botša monna wa gagwe, ba kwane, mosadi a kgone a rekisa, le gona ga go bapatše mosadi go bapatsa

RM/

43

monna. Baraki ge ba rekile ke moka monna o tsea tsheleta, o tsea e ngwe o fa monna bjale e ngwe o rera molato o a goba a nyaka go rera, e e salago ke moka mosadi o a e boloka.

Kolobe ke seruiwa sa mosadi, bjale mosadi ge a nyaka go e rekisa goba go bolalaya o botsa monna wa gagwe. Monna ge a bu-tsa gore molato keng, ke moka mosadi o thlalosetsa monna lebaka lewe a e rekisago ka lona, ke moka monna a dumela, bjale mosadi a dira ka yona ka mowe a nyakago go dira ka gona ke tumello ya monna. Kgogo le yona e a begwa.

Mosadi a ka ba le mabêlê batswadi ba gagwe ba se ke ba kotula selo, mosadi a bona motswadi wa gagwe a fithla a tllilo kgopela dithoro, o swanetše go botsa monna wa gagwe, ke moka monna a re sepela o ba fe lesaka goba seroto, o swanetše go dira ka mokgwa owe monna wa gagwe a boletsego ka ona. Go ba ke ngwanabo mosadi molao ke ona wa go bega monna wa gagwe. Ke gona go phedisaana ga batho.

44

Go kgonama ga sesego sa mosadi, mosadi ge a bona gore sesego gagwe se fedile, o swanetse go tsibiša monna wa gagwe, gore monna a se ke a fo dula go sela tlala, a re, mothlomong mabele a sa le gona. Monna a tsibisiwi ka molamo fela, aowa, mosadi o swanetše go dira bjale, ke moka a bega monna wa gagwe, gore mapoto a ke go tsibiša gore sesego se kgonamile.

Monna ge a na le sesego sa gagwe, sa mabêlê ke moka, o tsea seroto se segolo, o tshella mosadi yowe mabêlê, ge gona le mosadi yo mongwe yowe le yona a ilego a bega, o dira bjale, basadi bawe ba sa kago ba bega gore ba šitega bona ba fiwa ka sa ka fase, sa go lekana. Mowe basadi a ba na pelašlo, ka gobane, o phetile molao, ke yona yowe a šitegago. Ge mosadi yo mongwe a ka re o a belaela, monna o tla mnotša gore o diretseng o sa mpege, mosadi a šitwa go mo araba.

Go bega tlala, mosadi ga bega gabedi a bega ga tee, ke moka go fedile, monna wa tseba gore go na le tlala. Mosadi yo mongwe le yo mongwe o dira bjale a bega monna wa gagwe, ge sesego se kgonamile, bjale monna ge a bona

RM/

45 gore a na tshelote, o swanetse go rekisa kgomo ya go tia thlogo ya gagwe. Ke moka a reke mabêlê a fe basadi ba gagwe, ka go lekana. Ge monna a se na kgomo basadi ba ra le dikgomo tsa go nyala baredi ba bona, monna o botša basadi gore yo mongwe le yo mongwe o swanetše go rekiša kgomo, tlala ke e kgolo. Ke moka mosadi yo mongwe le yo mongwe, o rekisa kgomo ya go nyala moredi wa gagwe. Ba rekišetša ke yêna monna wa bôna.

Moabe, mosadi yo mongwe le yo mongwe ke moka ge monna a ba file tšhelete, o reka mabêlê, le ge basadi ba ile ba reka mabêlê ka moka ga bona ba no dira moabe, ke molao wa basadi. O ntsha mabele a gagwe, ka leselo, ke moka o fa mosadi yo le yena a felago a mo fa ka lona, yo a felago a mo fa ka thlaana o mo fa ka yona go ba serotswana ke moka ka moka ba dira bjale.

Dilo tsa mosadi ke dilo tsa gagwe empa ke tsagwe le monna, ka gobane mosadi a ka se ke a dira ka tsona sewe a se nyakago kantle le tumello ya monna wa gagwe. Esita le ge monna wa gagwe a hwile, 46 go šetše moratho wa monna wa gagwe goba mogolo, mosadi yowe wa mothlologadi a ka se ke a fo sumisa dilo tsa gagwe kantle le gore a botse moratho wa monna wa gagwe, o swanetse go motsa a re, kowa a mo dumeletse a kgone a sešumiša.

Dikgogo tsa mosadi, kgogo ke nonyana, ke selo se senyana kudu, e ke e ka be se se na molao wa go begana, empa le ga go le bjalo ba swanetse go bega monna. Motho le ge a ka fithla a nyaka go reka dikgogo yaba e le gore monna ga gona, ba ka se ke ba rekisa, ba tla mmotsa gore re a tshaba ka gobane mong wa motse ga gona, ke moka moreki wa feta. Monna ge a tso boya ke gona ba mmotsago ka taba e. Ge a re nka be lo rekise bjale ba filwe maatla ba tla rekiša.

Moeng ge moeng a ile a fithla monna, a se gona mosadi a ka swara kgogo a bolaela moeng. E seng moeng-nyana moeng yo mogolo yo a ba boifisago, ke moka monna ge a tso boya, mosadi o swanetše go ya a kwatame pele ga monna wa gagwe, ke moka a motse gore re setse ra bolaya kgogo ka baka la moeng, mokete, ke moka monna a re ke bothaga e be gona mosadi a thabago.

47 Ge ngwanabo mosadi a ka fithla gu kgaitšedi ya gagwe, mabapi le go tla go kgopela dithoro a sitegela ke bana, bjale mosadi a botša monna, monna a gana mosadi a na mastla a go fa yowe ngwanabo o tla mmotša gore ga gona mabele a ka se ke a mmotša gore mabele ga gona empa a gonanyana monna wa ka o wa gana. O tla fo mmotša gore mabele ga gona ke moka a thakgoge a tloga.

Taba owe mosadi o e beile ka pelo ya gagwe a ka se ke a lebala, ge ngwanabo a tllile a fo tloga. Ka morago ge kgaitšedi ya monna a ka fithla a lla a re ke sitegetse ke ngwana, ke moka mosadi a ya a botša monna wa gagwe, gore ke bona mogadibo o re o dio sia a bipile ngwana wa gagwe o sitegile. Ka go riala mowe o re o kgopela dithoro, monna ge a ka re sepela o ntšhe ka sekete o mo fe, mosadi o tla gana monna wa gagwe mathlong.

48 A mmotša gore ngwanesu o ile a tla mo, wa gana lehone wena o fo nyaka go fa ba geno fela, le yena mokone, o etse mo o kona yola ngwanesu. Ke moka ditaba di sitile mkgopedi o tla fo tloga a le bjale. Le ge monna a na le tšhelete, a ka se ke a mo fa ka gobane mosadi o a gana. Ge monna a kona batswadi goba ba leleko la mosadi, mosadi le yena a ka se ke a dumela ge monna a e fa ba leleko la gabo, ge monna a ka re, o ba fa ka swele gona mosadi o tla e lathlela godimu ga monna gore a molae, monna o swanetše go kwana le mosadi wa gagwe e re ge motho a kgopela, monna a fele a gafela mosadi ditaba, ke moka mosadi, a mo kone ka nosi ka go tšeba mkgwa wa mkgopedi yowe mowe go lukile.

Tema ya 5: tša ntlong.

S.1. Botšhepegi bja mosadi.

Mosadi wa swanetše go tšhepa monna wa gagwe, bana ba mosadi a o tše, a ba swanela go ba le mebala-bala ya go sefele, mosadi wa mohuta owe a tšhepa monna wa gagwe o tšhepile ba lefoko. Modiro owe wa banna le basadi ka ona ke moka mosadi a belege bana bana bawe ke ba gagwe, e seng ka molao fela empa ka nnete madi e le a monna ka gobane mosadi le ge a ka no utswa le monna yo mongwe, monna yowe wa moutswi a ka se ke a tšea ngwana o tla lefa fela ke moka ngwana ke wa mong wa dikgomo.

49

Mosadi ga kgone go lebella, monna wa gagwe fela, go bjale ka yena monne, mogolo-golo yo mongwe o re kgogo ya tshadi a e leke meso, ke kgogo ya mamokokonope ewe e lekago meso. Ka go riale mowe ke gore ke rena banna re thomago basadi. Gore monna le mosadi ba fo dira madi a bona fela, ke mothlolo, go thlakana thlakana madi a methopo e šele mosading, empa ba tla fo bitšhiwa ka mothopō wa pape bōna.

Bootswa bja mosadi, mosadi o leka ka maatla go utama ka gobane o tshaba monna wa gagwe, gore a mona o tla mo tia. Monna a ka die tla a bona ka ngwana, ge a bona ngwana a swana le monna yola, bjale a ka se ke a dira selo, ka gobane ba re go ra le go gotsa. O mo gotsitse, o ile a tshela mosadi ka morithi wa gagwe, ge mosadi e le moimana.

Ke tsela ya go leka go uta bootswa bja mosadi, ka gobane monna a ka a swara, mosadi wa gagwe. Mosadi a ka se ke a epiwa ka gore ke seotswa ka baka la gore a ka a beniwa. Monna yena pelo e tla no fela e gopola monna yowe le ge a ka se ke a kgona go mo thoma, le bodu le swariwa ka morwalo, monna ka baka la ngwana yowe wa go swana le monna o sele, ba tla fo thlwa ba fapana.

50

Ngwana wa sethlotlolo, papagwe, o mo thloile kudu, empa bjale ka ge e le motho o no ba a mokakola, e le gore pele ya motsa gore ngwana yo ke wa sethlotlolo, o ka mona ge ba godile, a ba fa ja go ja tse bjale ka nama, o tla bona yena a mofa e nyana, kudu le go mo kgalema o mo kgalema kudu, le ge a ile a dira phoso o mo tia bjale ka ge nke o tia yo mogolo. O direla gore mmago ngwana a bolabolē a š a tiš yēna.

Mowe tabeng ewe re ethuta seema se serego phusana lla umayo e tsoge. Seema se se hwetsane ke bataumi, bjale se tsene bathong, ke gore motsumi ge a ka re a tsoma, mpja ya sware ngwana wa phuti, ge phusana e lla, mmago yona e tsoga segolong sa yona, ke moka e tlilo amoga ngwana wa yona mpja. Ge mpja e le mpja e elego mpja mpja, e a napa ya bolaya le mmago yona.

Mosadi le yena ge a bona ngwana wa madi a monna wa gagwe o o sintse, o tia ngwana ka mokgwe o a ka kgonago. O a lefeletsa, o theletsitse gore monna o tla reng, ka gobane mosadi o baka ke madi a motlabo go fitisa madi a monna wa gagwe.

RM/

51 Ngwana wa sethlotlolo, mafelo papa wa gagwe o tllilo morata go feta, bana ba gagwe, bawe a rago ke madi a gagwe, ka gobane o kwa molao. O be a sa lelwe ka dikgwale, ke yena yowe a tlogo thloko-mela papagwe ge a ka ya makgoweng, ke yena yowe a swanetšego go rekela papagwe pale. Mong madi a gagwe a se su a mo rekela, ke moka papagwe o tla sokologa a mo nyaka.

3 2. Botshetepgi bia monna.

Monna wa mosadi, ka morago ga mo mosadi wa gagwe, a imile, a na le dikgwedi tse ditshelalago, monna a sa ya malaong a mosadi ke moka monna o boela bogope, bjale monna a kgotlelle taba ewe, o thoma go kitima lebasadi ba ba bangwe. Ge monna wa mosadi yowe a mo kgethilego a sena monna wa gagwe mo gae, a ile makgoweng, ke moka monna o thlala ngwako wa gagwe, o ya a robala kowa ngwakong wa mothlebo wa gagwe.

52 Bootswa ga bo dire fela ke monna wa mosadi le monna wa basadi o tlogela motse wa gagwe, ke moka a ya a robala motlabong. Basadi ba gagwe o wa kwa ba re, re bona monna ka go tsola, ge re ya malaong ke moka o fapana le rena, pale ga rone bose, o fithla gae, o robala ngwakong wa mang, ke moka o gotsa mollo kgorong o a dula. Monna wa seotswa o tseba meso.

Ba bolela gore ngwako wa monna yo mongwe a e na boroko, ge peba e re kgwasa ke moka e kwa ke wena, mosadi le yena tšatši lewe a ka se ke a kgomla. Ge meso e nka ke moka monna wa tshaba, phiri tshaba meso, morwa mokete moloi a bonwe ka mathlo. Mosadi ke woka o sala a hwetsana lebaka la go robala.

Monna ke phiri, a boifi, bosego a ka tloga a tsela dinoka le dinoka, a tlogela basadi ba gagwe motseng. Bjale ka mckgalabje yo mongwe wa ga Maseokoma ba re ke Peko, o be a tloga mono ga Mohlabe lebaka la mo ba tsena ka dintlong ba e ya go robala, a e ya makhutswi. A tsela dinoka tse Morola, Malobe, Segwai, a kgone a tsena mowe motseng wa bo motlabe wa gagwe ke bosego bjo bogolo.

Basadi ba gagwe ke moka ba sala ba e nosi, motseng. Ka tšatši le lengwe dikgomo tsa tswa bosego, ke moka basadi ba gagwe ka moka ga bona ba tsoga ba lwa le dikgomo ba ba ba di thlathlela ka šakeng. Basadi ba re taba e ga se

53

taba, rena le monna bjale e ke ke rena bathlologadi. Jehono re swanetše go tia mosemanyana yo ka go se apae tša go ja.

Modiro owe wa banna le basadi a se modiro o monyana ke modiro o mogolo, o nyakana le tsa go ja. Kudu mapoto, bjale monna a fithla a gotša mollo kgorong mosadi yo mogolo a ya a muotse gore dikgomo di letse di tswa bosago. Monna a fetola mosadi ka gore o kwa lehufa, mosadi a homola, a goma a boela ka lapeng.

Basadi ba tsa melatša ya bona ba ja ke moka ba dula ba kgaogana, monna a leka kudu go tsama a ba tsosetsa a ba botša gore go reng malle e sa tuki, ba mmotse gore re a kgomela a ra robala le-hono. Mosadi yo mogolo yena a se ke a mo utela a muotse gore le tsama la yo mongwe a le apaelwe, boela o ja gona mo o tsogago.

54

Monna a thlwa a gola tšatši lewe basadi ba se ke ba apae tsa go ja. Erile ka mabanyana ya ba gona ba speago le gona ka baka la bana ba bona. Monna o ile a sita go tia basadi ka baka la gore basadi e be ba ka bola bootswa bja gagwe. Ke yona kgati ya basadi ge monna wa bona a sa robale metseng wa gagwe, ge badiri gore ba mo tsinye leina. Empa mosadi yowe a kwanago le monna wa gagwe yena ba ga thlana nae ke molao ba ka fo rogana nae, bjale batho ba makale gore molato keng, ke moka ba ba tsebago ba a re ba baka monna monna yola o kgethile mosadi yo.

Ge mmago monna a sa phela, mmagwe o mmotse gore o tla gola neng, monna wa motse o robala gore o tla gola neng, monna wa o robala gae, a bona tsa motse, go tshelga ba tshelga mosegare, ke moka go letšatši le ya madikelo wa gopola gae. Dikgomo tse a o nyake ba tlilo di gapa ka baka la bothlotlole bja gago ngwanaka o dira bjang, esita le bana ba banyana ba robala metseng ya bona basadi bona lesago le tla swa, ba leka malaps a bona.

Le bona basadi ba gagwe, ba ba boifi go mmotse empa bona a ba mmotse bjale ka mmago yena ba mmotse ka mokgwa o, gona le tšatši le lengwe lewe monna a tla ya go ka ntlong ga mosadi yo mongwe ke moka a re go mosadi eba mosadi, mosadi a gana a re ka methla ge a o tloga mo, a ke re o no tloga o re bona gore ke rena basadi. Boela gana mowe o robalago

RM/

55

gona ka matsatsi. O tsebe o tla bo ya le nku e tswiwile dikgomo ka moka di tla fela, motsumi o hwa tsolong, mpja ya kgotho e hwa lefelong le wene o bjalo.

Mosadi o bolela bjalo a mo supa gore a lemoge taba e, motho utswa mosegare, ka gobane monna wa gagwe a mo hwetsana o tla kgona go tshaba, ka ngwakong o ka se ke wa kgona go tsahaba, ka gobane mogolo-golo yo mongwe o re, ngwako ke sefu. A go hwetsana ka ntshe ke moka ke lehu la gago. Bjale ka monna yowe wa ga Maseokoma Pokolo, o ile a boya le nku e tswilwe ka makhutswi, ba mo thlabile ka lerumu serope, o bile a hwa le lebadi lewe. A otheta ka gore ke yena mpja ya kgotho mabilo e boya le lethlaka matsomong.

Monna yo mongwe wa ga Raganya le yena o ile a fetsa dikgomo ka moka ka lesakeng ka baka la bootswa. Bootswa bja monna yowe le yena o be bosisa, bjo bobo ka mantla, o be a na le mosadi ka o tee. Bjale a kgetha mothlologadi, mothlologadi yowe o be a na le ngwetsi wa morwa wa gagwe, a bile a na le moredi wa gagwe. Monna mothlologadi o be a dirile gabotse go sena motho yo ka mo dirago molato.

56

Basadi ke ditlaela, ke moka a bola-bola le ngwetsi, ke moka ngwetsi a dumela, ge monna wa mosadi e owe, a ile makgoweng ke moka o sala a robala ka ngwakong wa ngwetsi kowa gae ba tseba ge a le ka ga matswala wa gagwe. Monna wa mosadi o tlugile mo a na le legono a sia mosadi wa gagwe a sa ima.

Monna e o ile ge a boya a hwetsana gore mosadi o na le mpa go a butsisa, mosadi ke mokam mosadi a bolela monna yowe wa ga Raganya, monna a lifisa monna yowe dikgomo tse ditsholetsego. Monna yowe wa ga Raganya a sokologa a robala, le moredi wa mothlologadi, moredi yowe o be a na le monna wa gagwe a setse a mmikile.

Monna a se ke a utswa lefokeng, a e ya ka ngwakong wa mosadi mong wa mosadi e o be a soma maburung. Ka tšatši le lengwe monna a tla ka gare ga beke bosego, a hwetsana ditshwene di sa susutse bana, monna yowe o be a sa swara segale, o be a swere molamo a setla monna ka molamo thlogo, monna a e dibala a kgothela a kwa go ile tuu. Monna a tloga a ya mosata go bega ba mosate gore ke bolailo mpha ka ngwakong wa ka.

RM/

57 Mosadi ka lebaka lewe o tswile o tshabile. Ba mosate ba romela banna gore ba yo bona mpja owe. Ke lebaka la bosego, monna a sala a tshela ke maruru, a tsoga a a bula ka diatla. O itse a sa tswa go tswa ka legoreng la motse ke moka a kwa, batho ba bolela a napa a utama, ke moka ba fithla ba teena ka ngwakong ba hwetsana madi fela motho a tlugile. A re le tla kwa motho yowe ka moswana a babja, monna a ba mo lwetsi yo mogolo. Ga a ka a mo lifisa o ile a lefa ka mele wa gagwe.

8.3. Ga tsebalega ga monna le boetlamo basading.

Bjale ka go ditaba di setse di ngwadilwe, mabapi le mesepele ya monna go basadi ba gagwe. Menna o swanetse go robala ka mengwakong ya basadi ba gagwe, ka go lekana, matšatši awe yena mong a dirilego. Ge a dira beke ka ngwakong wa mosadi, yola mosadi le yena o swanetse go dira bjale, a se ke a tabosa matšatši. Mowe dipelanelo di ka se ke tsa ba ntsho basading.

Basadi ba monna wa mohuta owe o ba tla bona ba kwana, le go ba sepela o tla bona ba sepela gammogo. Ke molao o o loketsego basadi owe.

58

8.4. Bogole bja monna.

Bolwetši bja bonna, ga se basadi fela ba nago le bolwetši le banna le bona ba nabjo. Gona le banna ba bangwe bawe ba rago ba lumile ke mutla, ba ba bitša gore ke bo mokolokoto, ke gore ga bana selo. Ga gona ngaka e e ka a alafago bolwetši bja mohuta owe, mosadi o fo mo tsea fela gore a tle a mo fagele buuswa, e seng gore a ka rabala nae.

Motho wa mohuta owe o tshabana le basadi ge a robotše le mosadi a apole dikobo tsa gage, o re mosadi a ka mo nela. Bjale ka mokgonyana yo mongwe wa ga Mathlakwana, yowe mothopo wa gagwe, ba goba ba re, ke wa ga komana, o ile a tsea mosadi empa mosadi wa gagwe o ile a ima e sa le kgarebe. Ba gabo monna yowe ba dira gore monna a lifise sethlotlolo, empa yena ka nosi a sena taba, ba mo lifisa.

Monna a ka a beka mosadi, o ile a ya a dula le mosadi lapeng la makgolo wa gagwe. Mosadi ngwana gagwe o gotse bjale o theletšitše monna ge a mmotse gore ntsha ngwana letsweleng, bjale

59

monna a na taba, mosadi a re go monna ngwana ke yo mogolo ke montsha letsweleng, monna a re go lukile.

Monna lebaka ka moka o be a robala le dikobo tsa gagwe, mosadi a gopola gore monna ga rate go apola dikobo ka baka la gore ke mosinyetšitše. Ge mosadi a ntshitse ngwana letsweleng ke moka monna a tswela pele le go robala le dikobo, bjale mosadi a thoma go makala, ka tšatši le lengwe a re go monna o reng o sa apole dikobo, monna a re go mosadi o ka mponela, mosadi a tsoga a botsa batswadi ba gagwe taba e.

Ga go motho yo a ka layago ngwana wa mongwe, ke moka batswadi ba botsa batswadi ba monna, batswadi ba monna ba re a re tsebe gore molato wa ngwana keng le gona mono o be a sa diri selo, masogana ka moka re a ba bona ba na le bankana ba bona, bjale yena o be a se nas. Papagwe a ya a fithla a bolela le morwa wa gagwe. Morwa wa gagwe a re a ke rate go bonelwa ke mosadi. Ke moka mosadi wa gagwe a eponela a fela a boya a mo fagela tsa go ja.

60

Monna o be a se na taba le ge a bona monna yowe a phelago le mosadi wa gagwe a le fa. Go ba wa mmitsa o fe lebella. Ke moka monna a tla a hwa a le bjale.

Go na le bolwetsi bja makgoma monna a kile a belegisa mosadi ngwana ke moka mosadi a se sa belega. Monna wa mohuta owe o kgumile. O swanetše go ya ngakeng ke moka ngaka e mo fe sethlare sa go mo kgomolla. Bjale ka monna yo Matsobane Masumu o ile a tsee mosadi, bjale mosadi a dula le monna wa gagwe, mosadi a ba le ngwana, e le madi a gagwe.

Ka morago ngwana a tawa letsweleng monna a robala le mmago ngwana, mosadi a se ke a hwetsana mpa. Monna a gopola gore ke a bona lebaka la mosadi e su le fithle. Ke moka monna a bona a fetsa ngwaga a na le mosadi, ke moka monna a gopola gore mosadi wa gagwe o na le bolwetsi. Monna a tloga le mosadi wa gagwe, go ya ngakeng go tsama ba a okwa gore molato keng.

Ba fithla ngakeng, ngaka ya tahela ditaola tsa yona fase, ke moka ya ba laola. Ngaka ya re go monna mosadi wa gago ga na bolwetsi, ga lehono ge a ka gathlana le monna wa go thloka bolwetši o ka bona mosadi a ima. Ke riale ditaola tsa di mpoisa gore wena o na le bolwetši o kgumile, sepela le dingaka di go kgomolle, o tla

RM/

61 bona mosadi wa gago a ima, kantle le mowe aowa. Monna a napa a re, go ngaka napa e ntikise, ke moka ngaka ya fa monna dithlare tsa go kgomolla tse dingwe a mo fa tshidi ya banna, monna a ya a dira ka mowe ngaka e mo laetšego ka gōna. Monna a fola, a batagana le mosadi wa gagwe ke moka mosadi a ima.

Ke banna ba bantši bawe elego basadi se ka banna, meaparšlō ya bona ke a senna bjale bonna go bona ga bo gona, ba ka se ke ba imisa mosadi. Yo mongwe ke Ntletlemale, ke monna fela yena a bjale ka digole tse dingwe, ka gobane motho wa mohuta owa ba re, o apere letlabo. Yona ke ngwadilego leina la gagwe, yena o a napa a apara bjale ka basadi le mediro ya gagwe o nyaka mediro ya basadi. Ka pele ga gagwe ke monna.

62 Monna yo ke Kokobetša, bjale mosadi wa gagwe, e sa le a ima e sa le kgarebe, a belega ngwana, monna a robala le mosadi wa gagwe. Monna a dula le mosadi wa gagwe mengwage e umedi mosadi a sa hetsane selo, bjale ka gobano dikgopolo tša batho a di ke di gopolela, monna di gopolela mosadi. Monna a kitima le dingaka mabapi le mosadi wa gagwe. Dingaka di sa mo utole di mmotša gore bolwetsi bja mosadi re a bo bona bjale le wena o wa babja, o kgumile, monna a se ke a kgolwa a re nna a se nna kongwe. Mosadi wa monna yowe a fo ema go fithlela monna a fella ke tshepo a ntsha mathlo a lebella.

Maganong, a hwela ke monna, ke moka monna yowe Kokobetša a ya a kgetha mosadi, mosadi a dumela, ke moka a dula le mosadi. Pelego ya mosadi yowe a e lapiši, monna a dula le mosadi ngwaga ka moka. Taba ya go maketša go rota gona ba re, o a rota. Mosadi ka tšatši le lengwe a roga, monna yowe a sa ile makgoweng, ke moka a ima, bjale ke moka monna ba napa ba mona gore a na selo, le ge ba okwa a rota, a rote selo o rota metši.

Monna a kgolwa gore o na le bolwetsi, ke moka a ya ngakeng, ngaka ya mmotša gore bolwetsi bja gago ke bja kgale bo šetše bo metse mmeleng wa gago, gammogo le mosadi wa gago bo mo tsene. Ke moka ngaka ya fa monna le mosadi gore ba je dithlare tsewe. Mosadi a fo nwa fela, monna a thlabelwe letheka la gagwe, le ka godimu ga mokhubu le ka tlase ga ona, ke moka a apae segokgo a enwa, tshidi e a tshole ka gare ga mapoto a fele

63

a e nwa. Ke yona tshidi ya go alafa bonna bja monna, ka morago ga kalafo ewe ke moka monna a imisa mosadi a belega ngwana, ke mollo gore a yo tšibiša moalafi.

Ge monna a se na bonna, dingaka di mo alafa ka phokwana e e sa thomago go gwela ya lesata kudu, ke gore ke gwegwebane, ke moka moalafiwa e nyakela yona, a e tlisa ga ngaka kemoka ngaka ya e bolaya, bjale ya tsea masete a yona ya a phathlaganya le dithlare tsa yona, a sale tala, ke moka ya dira gore e di thlatlee, molwetsi a di orele. Ka morago ga mowe, ke moka, ba sila ditshetla tsewe ba dira tshidi bjale ba rakela, molwetsi ka tsona ba mo fa tshidi ewe o e sumisa gas ka mokgwa wa taalo ya ngaka.

Ge moalafiwa, a se na pudi ya phokwana, a nyakela kgogo e e sa thomago go lla, ke moka ba mo alafa ka yona bjale ka ona mokgwa o o thlalucitwego ka mo godimu. Ba bangwe ba alafa ka masete a pitsi ona ba kgopela ga batsuni. Yena ngaka ka nosi a fo dula a fetotse, ke moka metho wa kongwe a fithla pudi ya ntšhe a e bolae, ge a ntshitse o mo dira kala a pitsi.

64

5. Mmoleglaedi wa ngwana.

Mosadi ge a bona gore dingaka di likile go alafa monna wa gagwe, bjale di paletse, mosadi a leka go saltla le ka matheko monna wa gagwe a mo rakela, ke gore a mo leta, o mo leta a le bjale e le gore a na selo. Mosadi o na le lebaka la go thlala monna yowe a tsee ke yo mongwe ke moka ba mo fe dikgomo tsa gagwe a tsame a di bona. Epa ge monna a se na taba le mosadi, mosadi a ka seke, a ba le taba le yena.

Bjale ka monna wa ga Sekgoka, o ile a tsea mosadi ga malome wa gagwe, ke moka monna a dula le mosadi wa gagwe ngwaga ke moka a ba a tenwa a tloga a ya makgoweng, bjale monna a yo mongwe a sala a robala le mosadi, mosadi a ima. Monna ge a tso boya makgoweng a hwetsana gore mosadi wa gagwe o na le ngwana.

Monna a nyaka go tseba taba, a hwetsana gore o imisitse ke monna yo mongwe wa ga Raganya. Monna a lifisa monna yowe wa ga Raganya, dikgomo tse nne. Mosadi a fo homola ke gobane o na pelelo e a ka e bolelago. Monna a goma a dula le mosadi, mosadi a se ke a ima, ke moka

RM/

o goma a boela makgoweng, mosadi a goma a ima.

Mosadi a dula bogadi, monna wa gagwe a goma, a boya ke moka a sekisa mosadi, mosadi a bola monna yowe a mo imišitšego. A kwa dipolelo tsa monna wa gagwe a nyaka go lifisa, monna, mosadi a re go monna molato ke wa mang, ka govane o dula le nna, ke moka ware pele ga gore ke ime ke moka wa tloga wa ya makgoweng, bjale nna lehono ke a tloga dilo tsa batho di folewa ka leina la ka, na ba ka bolaya ke dikgomo tsa batho. Ke moka mosadi a napa a thlala monna a tsea ke yo mongwe, ba mo fa dikgomo tsa gagwe.

Monna a ka a dula le dikgomo, a di fitisa, a ya a tsea lethari le lengwe kgorong ya ga Mabakane mosadi yowe leina la gagwe ke Mabakane. Mosadi yowe o ile a ba le ngwana o sa le kgarebe bjale ngwana wa gagwe a dio hwa. Ke ge monna a mo tsea. Monna yowe o gotsi le mosadi wa gagwe ngwaga ka moka, mosadi a se ke a ima bjale monna a dira bjale ka yola wa pele, moratho wa monna a t tsena ka ngwakong wa mosadi ke moka mosadi a ima.

Monna o ile ge a boya makgoweng, a hwetana gore mosadi o na le mpa, ke mang, ke moratho wa gago, monna tsa mokana dithlaa, molato wa se be gona gwa gola lethloyo fela. Ke moka ba laya moratho wa monna, ba re re a mona gore ngwanano a na selo, bjale wena, o swanetse go utama, o fele o belegisa mosadi bana. O se ke wa re ge a tlugile a ile makgoweng, yaba gona o salago o tsena ka ngwakong wa mosadi, aowa o robale nae, monna a sa le gona mo gae, go fithlela : ima, a ka se ke a belaela o tla fo gopola gore ke yena. Mosogana a dira bjale le mosadi ba fela ba utama, ba robalana, ke moka mosadi a ima.

Banna ba go thloka selo, ba tswenya, fela monna le mosadi monna rera wa ka lefokeng, ka gobane ke yena monna ka gore o belegisa mosadi bana, monna wa gagwe, e re ba monna bjale ka ge a apere burukgwe, burukgwe bo sena taba ke moka mathlo a tšie ke maswanetsa thlogo. Ba laiwa gore ba se ke ba sala ba dira modiro owe setswantsho sewe sa monna se tlugile, ba swanetse go dira modiro owe monna a le gona, kago riale mowe a ka se ke a taeba. O tla no gopola gore mosadi o dirile ke yena.

Dinyaka di bolela gore phokwana le kgogo ya mamokokonopjana, kudu gwegwebane le mamokokonopjana

67 wa tsherwane, go ba ile ba thlakantsha le dithlare tsa bona, monna o ntsha bonna bjo bontsi ba re di bjale ka lae la kgogo, wa le nwa setala, dilwana tsewe a di lape go namela, pudi ya phokwana mosegare le bosogo go fo swana e lala e lla bosogo e lela go namela. Mamokokonepana le ona mola di fologago modiro ke ona, o khutšiša ke gore tsa namela. Ke methlare e megolo ya banna, mosogana a ba mo fo, ba tshaba gore a ka dira molato ya go se febe. Ke dithlare tse di sumisago ke bakgalabje le dingaka gammogo le dikongwe.

Mosadi ge a bona gore monna wa gagwe a diri selo, dikeletšhi taona ga di thloke tsa go eletsa mosadi gore bagwera ba gago ba go phala, motho o swanetse go no ba a sothla go ena go emela selo se se ka se go fang selo. A swanela go epapatšha o swanetse go utama gore monna wa gagwe a se ke a mona, ka gobane leg a se na selo lehufa le swanetse go ba gona. Ke basadi ba bantsi ba ba fo phelago ka ona mokgwa owa.

68 Ke moka mosadi o dira ka mokgwa owa, a utama le monna yowe lefokeng ka mokgwa o ba ka kgonago. Ke moka mosadi a ima, ka goabane monna wa mosadi o mo gae molato ga o gona.

Mosadi le ge a bona gabotse gore monna wa gagwe a na selo, a hwetsana ngwana ka go sothla le lefoka a swanela go nyatsa monna wa gagwe, o swanetse go fo mo swara bjale ka basadi ba bangwe. Le ge ka tšatši le lengwe ba ka fapana, a se ke a thla-gisa lentso la gore a na selo, a no omana nae fela bjale ka basadi ba bangwe. Monna a ka se ke a gopola selo, o tla fo gopola gore dilo ka moka go dira yena.

Monna yowe a imisago mosadi, yena o tla ja maloko a mosadi, ka gobane pelo ya mosadi e tla ba godimu ga monna yowe a mo fago ngwana. Maloko le ona a sepele ka go utama, fela monna ga gona le bjale ya gagwe pitsa e a rwadiwa, o mmelela ka gae gagwe, goba go mosadi wa monna yowe a sa di tsebe goba a sa rate ge monna a robala le mosadi, o uta lefokeng, ka moka a fela a e ya a e nwa gona, ge monna a kona motlabe wa mosadi.

Mosadi ge a ka nyatsa monna wa gagwe, ka baka la gore monna wa gagwe a na selo, a mo nyefola, monna o tla dula a e

69 lwa le mosadi wa gagwe, mafelo, ba tla ba ba se ba monna gore mosadi o go nyatsa ka baka la gore o fora ke mokete, o lalle o tla di bona. Monna le ge a se na selo, mosadi o swanetse go mo thlomphe, ka baka la thlomphe ya gagwe dilo ka moka di tla utana, monna a se ke a tseba selo.

Monna le ge a tseba gore a na selo, a ka se ke a reta poo, aowa, o fo dula le mosadi wa gagwe, go tla fore mosadi yena a tsa- ma a utawa ka matheko.

Bjale ka monna yo mongwe wa ga Mothlabe ba re ke Burwane, o ile a tseba mosadi wa bobedi, mosadi a etswa le ngwana, le mosadi wa pele le yena o mmikile a na le ngwana. Bjale basadi ba re, go tsena mowe ga mokgalabje yowe, ke moka ba ema, ba se sa belega. Molato o ga monna, bjale monna o na le pelonkgwe, a nyake go fapana le basadi ba gagwe.

70 Mo ba sepelago le yena o nabo, kae le kae, mowe ba yago. Mosadi wa pele a ba a mela letswi, le yena monna a mela letswi. Mosadi yo monyana yena o sa le lethari, bjale mosadi yo monyana a bona gore taba e ya go thibelwa go sepela ga setaba, ka moka a loya monna a hwa.

Ka morago ga selo, sa monna sa mafelo, ke moka mosadi a kgetha motlabe. Monna yowe a re go robala le mosadi, ke moka mosadi a napa a feta ke kgwedi. Batho ba makala gore molato keng, ka gobane mosadi o eme mengwaga le mengwaga. Mosadi a belega ngwana wa gagwe, yaba ke moka mosadi o belega bana ba gagwe. Mosadi wa pele yena o tsorefetse a sa na modiro le banna o boetse bongwaneng, ke gore o godile.

S 6. Mosadi wa monna wa go thloka bonna.

Mosadi la nthla o fo dula a lebella, monna wa gagwe, ke moka ge a ile a bona mabaka a matselole a feta, mabaka a mengwaga ke moka mosadi o thoma go sothla. Ba leloko la bo monna ga ba motšhe gore a kgethe monna yo mongwe ka baka la gore monna wa gago a na selo, aowa, ba fo mo fa dikeletso fela. Molato ngwedi o leta lesufi, e ke o a roge o bone.

Baka se ke ba botsa mosadi gore kgetha monna ka gobane, monna wa gago a na selo, ba tshaba molato, ka gobane ka tšatši le lengwe

71 monna o tla ba hwetsana, ke moka mosadi ge a okwa mmele gobane a re, ga se molato wa ka ke rumile ke ba geno, ba re ke die taba ya mohuta o. Monna ke moka a tloga a thloyana nabo.

Matsobane Masumu o ile a fapana le mogolo wa gagwe, ka tsela ya mohuta owe, mosadi wa mogolo wa Matsobane a re go mosadi wa Matsobane ba re ke Mothelo, bona ke botala o le mo, a o na bolwetsi bjale ka ge o etswa le ngwana ga geno, bjale ka go riale mowe go bonagala gore ke monna yo a nago le bolwetsi, ka go riale mowe o swanetse go kgetha monna yo mongwe yowe mothlomong o tla go imisa a se ke a kometsa mosadi.

Mosadi a gopola gore ke molao, go dira ka mokgwa owe, a dira bjale. Mosadi yowe a ima, bjale ka ge pelo ya mosadi a setlaela a thoma go sekwe sewe monna a sebolago, monna a ka a fela pelo, ka gobane ge motho a sepela le motho a siti, a lalla, a swara mosadi wa gagwe a na le monna yo mongwe ke moka monna a tia mosadi, a mmotisa gore ge o sa kwe ke gore o laya ke yena monna yola.

72 Mmele wa baba, mosadi a bolela, a re ke kwele mogatsa mogolo wa gago a re nna ke swanetse go dira ka mokgwa o. Monna a ya ga mogolo wa gagwe, a fithla a mmotisa taba e, bjale mogolo a re, a ke tsebe, a bitsa mosadi a mmutsisa mosadi a sita go araba. Monna a re wa bona mogolo wa ka go thlokile sethlare sa go mpolaya goja nka be le mpolele. Go tloga lehono ke go tlogela le motse wa gago, ke moka mogolo wa gagwe a thloka karabo, monna a tia ngwako wa gagwe a tloga. A re go mogolo wa gagwe, mogolo-golo o re konanang tsa go ja taba mpe le botsane ditaba ke tla go botša.

Mosadi o swanetse go fo dira a tsebe ka nosi, gore ge ke dira taba e, ke a utswa, mowe ke taba e botse kudu ruri, ka gobane monna le ge a ka mohwetsana, o swanetse go tseba gore ke fio dira ke tseba gore ke phosetsa monna wa ka. Le ge dikeletse di ile tsa ba gona, monna ge a nyaka go lifisa moutswi yowe o fo mo lifisa ga gona motho yo a ka mothibelago, ke mosadi wa gagwe, a i phathlagana le motho. Mosadi a ba phathlaganele, ba phathlagane ka morago ke marumu, yo mongwe o lapa ka thlogo.

73

Monna yola a go mo swara a na le mosadi wa gagwe, o ile a mo lifisa. Mosadi a ka se ke a apisa monna, fela ge mosadi a nyaka monna o tla mona ka mokgwa wa gagwe, a go goba ka monna a dira se-tlwaelo go monna, ke moka mosadi o tla no fela a e fa monna dilwana. Monna bjale ka ge e le mokoko wa thoma, mosadi le yena a ka se ke a mo dumela o tla thoma a gana, ka tšatši la bobedi ke moka wa dumela. Ke gona a ka kgonago a roma mosadi yo mongwe gore a mmitšetse monna, ka baka la gore ba tsebane, mosadi yola o tla ya ke moka a ya a mmitšetša.

Ke gore mothlang monna a mo swara mosadi a okwa gore monna o na le manganga mosadi o tla mmotse gore a se nna ke go apisitše goba ke ilego ka go bitša gore o tle o nthata, ke wena wa gore wa nthata, bjale nna ka dumela lehono o reng o se ka, ke nnete kgogo ya tshadi a e leke, ke banna ba fiale ke moka monna o na le molato, mosadi ka noši ke ngaka.

Tema ya 6. Tebelalo ya monna go mosadi.

S 1. Pušō ya monna.

74

Monna o na le maatla a go lebella mosadi wa gagwe, mesepeleng, mekgwa le maetong a gagwe, le mowe mosadi a yago a dula gona.

S 2. Lesto.

Ge mosadi a nyaka go etela mogongwe o swanetse go botša monna wa gagwe pele, a mmotse gore ke nyaka go etela bokete bja gore, ke mokam monna o tla mmutsisa gore o dirang, mosadi a botše monna wa gagwe saas a yago go se dira. Ge monna a mo dumella o wa mo dumella, ke moka a kgona a e ya ka tumelo ya monna. Ge monna a sa rate, mosadi a ka se ke a ya, o a dula ka baka la gore monna wa gagwe wa gana.

Ge monna a ile a dumella mosadi wa gagwe mowe e etelago gona bjale mosadi ge a etela ka molao o swanetše go napa a thlalosetša monna gore nka see ka boya ko napa ke robala, monna a mo dumella, ge a ile a gana, mosadi a swanela go ya go robala o swanetse go boya. g Ge mosadi a ka ya a robala kantle le tumello ya monna wa gagwe, ke molato.

Mosadi a ka se ke a tla a le nosi, o swanetse go tlisa ke mosadi yo mongwe, gore a

RM/

75 yo mo rapella ga monna wa gagwe ka gobane o tabugile molao wa monna, o mmutsitse gore a boe, bjale o robetse. Ge monna a ile a thlomphe sebaka sewe, o tla botsa sebaka gore sepelang le motse a tle ka gas, fela le mo thlalosetse taba e ga ke nyake, a se ke a tsoga a boletse.

Monna o swaretse mosadi wa gagwe, a ka se ke a mo tia. O thlomphe sebaka, ge a sa thlomphe sebaka, o no botsa sebaka gore motse a tle a mpotse gore ga yo robala mowe nna ke ile ka mmotse gore a boe, molato keng. Ke moka mosadi a tle monna a mo sekise ka mokgwa owe, mosadi a na boekarabelo ka gobane wa tseba gore o sitetse monna wa gagwe. Sebaka se tla tswela pele le go rapella mosadi, gore ke a go rapela o se ke wa sala wa mo tia.

76 Ke moka ge sebaka se tlogile ke moka monna o sala a tia mosadi. Monna yowe a thlomphe sebaka sewe ka moswana a ka se sa dumela go rapella mosadi wa monna wa g mohuta owe. Monna le ge a kwatile bjang le bjang, bjale gwa tla motho yo a mo tshabago, o fela a re, mola ga se be gore ke tshaba motho yo e be ke tla go bolaya, o na le mathlatse.

Mosadi ge a e ya ga batswadi ba gagwe o swanetse go tsebisa monna gore lehono ke nyaka go bona nna, ke moka monna a mo dumelle, mosadi a e, pelo ya gagwe e lukulugile. Mosadi le ge a tseba gabotse gore batswadi ba gagwe, ba kgaufsi a dumellwa go thlwa a tuba a tsela ya go ya ga gabo, ka gobane batswadi ba mosadi ke dinokwane ka maatla. Ba nyaka kudu, motlabe wa moredi wa bona go fetisa mong mokgonyana wa dikgomo, ka go riale mowe mosadi o swanetse go ya ga gabo ka mabaka.

Bjale ka mosadi yo Maphefo, ke mosadi wa Matuputupu, mosadi yo tsatsi le lengwe le le lengwe o be a nyaka go ya ga gabo, tsatsi le lengwe ke moka a fithle a robale ga gabo, ke moka ka moswana o tlisa ke sebaka, monna a se na taba. A no fela a dira bjale monna a se na taba, monna a sa kwatele mosadi wa gagwe.

RM/ Ka tsatsi le lengwe monna a kwella gore a makgolo wa gagwe o dirile bjale, ke moka monna a botsa mosadi wa gagwe gore ke sa

77 etela Matloumeng, ko rera molato wa ka, la se ke le nkona tsa go ja ka moswana ke tla fithla. Monna a ja tsa go ja ke mokaa ya leeto la gagwe.

Mosadi a siti ke selo, o tsabile kgale gore kowa ga mmagwe go na le bjalwa, ke moka a thlapa a kame gabotse a thoma a ya ga gabo, a fithla a nwa bjalwa, molato wa se be gona. Mosadi o fela a e ya a robela mowe, ga gabo, ka baka la gore o na le motlabo tsatsi lewe ba ekstla ka gobane monna o ile leeto. Kametala ba tloga ba robala lefokeng, be tahaba gore a ka tla a ba hwetsa.

Ka letsatsi lewe, ba nwa bjalwa, ke moka bosego, mmago mosadi a robala tuding, ka ngwakong gwa robala moredie le motlabo wa gagwe. Monna a boya ga letaufi le tewara, a fithla motseng wa gagwe a hwetsana gore mosadi wa gagwe ga gona. Ke moka a swara tsela ya go ya ga gabo mosadi. A fithla a hwetsana ba sa nwa phithlo ke moka monna a utama ka mafuri.

78

Letaka la go robala la fithla, mosadi a robala ka ngwakong le motlabo wa gagwe, bjale mmago mosadi a robala tuding, mong wa mosadi o dutsi ka mafuri, o theletsitse ka morago e o kwa lentsu la mosadi wa gagwe le la monna yo mongwe. Ke moka monna a tswa ka mafuri a tsena ka lapeng, a re tama ba ga makgolo, ba ga makgolo wa gagwe ba homola, ba homola ba le bjale e le gore e be ba bolabola, monna a tsena ka tuding a ba dumedisa a le ka gona yaba gona ba dumelago.

Monna o lebane le molomo wa ngwako, ke mokam a re ke nyakela mosadi wa ka, makgolo wa gagwe a re, ga ke tsebe goba o ile gae, nna e sa le ke tagwa e sa le mosegare, ke tsoša ke wena gana bjale. Monna a re, yo a bolebolago ke mo ngwakong ke mang, makgolo wa gagwe a re ke baeng, ke a bona ka gobane mosegare ke ile ka bona batho ka babedi, monna a na le mosadi wa gagwe.

Mokgonyana a ka a kwisisa, ka baka la gore o kwile mosadi wa gagwe, a bolela, bjale a tseba lentsu la gagwe. Kgomo a e siti mong wa yona, ke moka monna a bona gore makgolo wa gagwe o mo sinyetse sebaka a re go yena, ga e le molato ke tla tsoga ke lefa ka moswana, ke bulela baeng, makgolo wa gagwe, a se ke a mo fetola.

79

Mokgonyana a bula ngwako, ke moka a tsena ka ngwakong, a ema molomong, a tshuba mollo, a bona mosadi wa gagwe, a robetse a le tee, bjale o ile ge a lebella ka pulelong ya lebatl a bona monna, bjale ke moka a tswara monna, monna a phonyoga mong wa mosadi a tshaba, ke moka a botsa makgolo wa gagwe, makgolo wa gagwe a re, nna ke re ke wena. Mosadi wa monna o ona kgororo o dira se nkego o kgometse, monna a sikinya mosadi wa gagwe, mosadi a rabela ka poifo ya mo motho a be a kgometse boroko bjo bogolo.

Monna a re, go mosadi monna yola ke mang, mosadi a re o kae, monna a re o tshabile nna, mosadi a re go monna wa gagwe, a ka mona, monna a homola ka gobane mosadi wa se ka gammogo le makgolo wa gagwe, empa monna yena o mo tsebile. Monna o tshabile a le bjale o sile katiba ya gagwe. Ka moswana ke moka monna o bona katiba e o re go mosadi katiba e, ke ya mang, mosadi a re a ke e tsebe, monna a re go bolabola ke go baka ditsehele.

80

A nyakela monna yo mongwe a mo romela ga monna yola a go mo tshaba bosego, ke moka monna a ya a fithla a botsa monna, monna a re monna yowe wa ga Bjane o a reresa o ntswere, ke moka sebaka sa boetsa mantsu ga mong wa mosadi. Mong wa mosadi a re, ditaba ke tsewe mosadi, mosadi a thloka karabo gammogo le batswadi ba mosadi.

Monna a lefisa sethlotlolo kgomo tse pedi le pudi ya go phuya mpepana ya mosadi wa gagwe. Monna a lefa, molato wa fela, monna a re go mosadi wa gagwe, bjale o bone selo se se dirago gore tsatsi le lengwe le le lengwe o thlwa mo ga geno, kgathe o latella yena monna yo, wa tla o a robala ke moka ka moswana o tlisa ke sebaka, o fo tswenya batho, kganthe wena o na le monna wa gago.

Mosadi wa bona a tuba tsela ya go ya ga gabo go na le selo. Mosadi a na molao wa go thlwa a tuba tsela a e ya ga gabo, ge e se na motlabo, o ruta boloi. Ke molao gore ge mosadi a e ya ga gabo a kgople tumello go monna wa gagwe, batswadi ba mosadi ba ile ba ntsha kgomo ya go alola magogo. E ka be a ba sware lefokeng batswadi ba mosadi e be ba se na molato, bjale ba mo suteletse ngwako a e sa le moutswi ke mokgonyana, ke baka lewe ba ntshang kgomo ya go alola magogo.

RM/

81 Mosadi o ka fase, ga molao wa monna wa gage a swanela go fo ya mowe pelo ya gagwe o go ratago kantle le tumelo ya monna wa gagwe, ge a ka dira ka mekgwa ome monna e tla thlwa a fapana le mosadi wa gagwe. Banna ga ba swane, ba bolabola ka molomo ba bangwe, ba bangwe ba bolabola ka go tia. Mowe wa hwetsana gore phoso e na le mosadi, a nyakago go e tirela boethatelo a tseba gore ke na le monna, mosadi wa kgomo kata o e kgorose ke mothlologadi ka gobane a na monna, fela a kgetha motlabo le yena o boela molaong.

Le go go taibja gore motlabo ke phoka letsatsi la thlaba e a o loga ka lebaka lewe a dutsego le monna yowe, ka gobane a thloka go kwa ga rate monna, mosadi yowe ke phelephethu. Monna o swanetse go mo tia, a mo rakago a mo rake ga go na taba o tla boela a dule motseng wa gagwe le basadi ba gagwe. Mothlologadi ga nyaka go e tirela boethatelo a swanela go segelwa gona mowe go lukile.

82 Monna le yena o swanetse go botsa mosadi ge a eta gore mosadi a tsebe gore monna wa ka o etetse ga gore, a tsebe leg ge a yo robala le tsatsi le a swanetsago go boya ka lona, letsatsi lewe la feta, ke moka o lebella la bobedi, la bobedi la feta, o lebella la boraro, la dikela a sa mone, mowe ge nke a etela kgole, o a mo lata go bone gore o swere keng, ka gobane diema pelo ga di taibji. Ge e le kgole, a ka kgopela monne yo mongwe gore a s.

Monna wa go fo tloga a ya mo a yago, kantle le go laela mosadi wa gagwe, mosadi a bona letsatsi le dikela a sa mmone, ka moswana la goma la dikela, mosadi o swanetse goba le pelašiš. O tla tsibisa ba gabo monna gore monna wa ka a ke mmone, a ke tsebe gore monna o sebetse kae. Ke moka ba tswa letsolo la go mo nyakšla.

Bjale ka monna yo wa ga Mongale Phirima ke lebaka la mekgope, bjale ba thlwa ba enwa nae mekgope, erileg ge letsatsi le ya madikelo ke moka monna a bjela-bjela. Mosadi a gopola gore a o ile gae, ge a fithla gae a hwetsana gore ga go na ke moka a robala bja-asa, la ka moswana la dikela, mosadi a bona bo esa a sa mmone.

Mosadi a botsa ba gabo gore monna wa ka a ke mmone a ke tsebe gore a o ile kae, ke moka

83 ba tswa letsolo la go tsama ba mo nyakela, ba ya ba mo hwetsa-
tsana Mamolomo a e nwa morula a se na taba, ba mmitša ba boya nae
gae. Pelo ya mosadi ya wa.

Monna yowe ba ile ba mo lifisa pudi, ba mo supa phoso ya
gore mothe o swanetse go betša ba gae, mowe a yago, ba gae ba se
ke ba sala ba fela dipelo. Mothe o sika le bolwetši bjale go
o ile wa tšhabegu kowa o tša rāng, monna a ka a ba le manganga
a re le akwela ke dirile phoso a ntsha pudi ba e bolaya, ke a
banna bala ba goba ba ba ilo go mo nyaka.

3.3. Monna o lefela bosinyi bja mosadi.

Dilo ka moka tsewe elego tša mosadi ke dilo tša monna,
ntšhe ngwe le e ngwe ewe mosadi a e dirago e totša, empe le go
babja ka moka di emela ke monna wa gagwe. Goba mosadi o lwa le
moeadi wa gabo, ge ba le mabjaleng goba nokeng goba dikgoneng,
mosadi a gobatsa yo mongwe molato ke wa monna wa gagwe, ke yena
a lefago.

84 A ke bolelele ka ditshupo mabapi le go sinye ga mosadi, mosadi
ke ngwana o dira molato a k direla monna wa gagwe, le ge a bona go-
re monna wa gagwe ke modidi, a na le taba o tswela pele le go dira
bosaadi bja gagwe.

Maruwane, monna wa gagwe ke Morema, Pašago mosadi yo Maruwane
ke Mothlolo, monna yowe e be a na le maatla go se na monna yo a ka
mokatago. Bjale moredie a bela papagwe ke mosadi wa mmele,
wa maatla ge monna a se na maatla o be a sa mo kate, o abetse
papagwe.

Mosadi yowe o be a leba kudu le ngwetši wa gagwe, o be a sa m-
mone. Bjale mosadi a fo tswela pelele go tša basadi ba bangwe, ke
moka ge ditaba di bolelwa ke moka di kata yena, ke moka monna wa
gagwe o lef molato.

Ka tsatsi le lengwe ba ileba le letsemeng, a omana le mosadi
yo mpja, ke moka mosadi yowe Maruwane a tša Mpja, a ba a mo gagole-
la dikobo tša gagwe ka moka, a mo kgaolela le ditšwaro. Mosadi
a sitwa le go otwela, a kwatama fase ka dikhuru. Mosadi yo mongwe
a mo tatela dinoka tša gagwe ka kobo e ya gagwe, ka morago ga mo
bax lamotse ntwa, ke moka ba ya gae le motšwa.

85

Monna wa moteiwa ke Mabjale, ke moka a romela sebaka ga Morema gore ke bona mosadi wa ka a bolailwe, a bile a thlakotswe bjale o re, o thlakotse ke Maruwane, molato keng. Ke moka sebaka sa ya, sa fithla sa tsentsha ditaba, monna a bitsa mosadi wa gagwe a mmotsa sewe sebaka se bolelago. Mosadi a se ke a ganetsa, ke moka monna a re go sebaka, sepela ditaba ke di kwile ke moka sebaka sa tloga.

Monna a re go mosadi, wa bona o dirile molato, mosadi a re, ke a bona, bjale monna a re, go mosadi motho ga na le maatla a tsame a elwa le batho, o lwa le mobu, a lema batho ba tla mmona gore motho yola o na le maatla. Ga bo mogale mogopo wa ribega, ga bo mogale mogopo a o ribegwe, lehono o dirile molato o mogolo, wa go thlakola motho a sa loya motho.

86

Ke moka monna a roma sebaka sa gagwe, ga Mabakane, ke moka sebaka sa ya, bjale g ba ya ba fetola sebaka ka gore ke molato, e ka be a se ke a mo thlakola a fo mo tia, bjale o mo thlakotse, a ba a mo kgaolela le ditswaro, a bonela ke bana, sepela o motse re mo nyaka kgomo le pudi tse pedi. Ke moka sebaka sa thakgo-ga ba re o mmotse la se ke a la dikela ge le ka dikela o tla kwa re mmitsa kgorong.

Sebaka sa boetsa mantsu ga Morema, ke moka sa boela gore ke molato, ba nyaka kgomo le pudi tse pedi. Morema a tlema pudi tse pedi a fa sebaka a re sepela o ba botse marumu fase. Ke moka sebaka sa ya ba mmotsa gore dipudi re a di bona bjale sepela o mmotse re nyaka kgomo letšatši la ka moswana la se ke la dikela, a goma a ya a bolela mantsu awe.

Monna wa ga Morema a re go gola molato utefa tsa thloka, monna a tsama a tia dikota, a se ke a phakisa a bona kgomo bjale ba ga Mabakane ba isa molato kgorong. Pele ga gore ba o ise kgorong, ba re go sebaka sa bona, sepela o botse Morema re na re a kgorong, o se ke wa makala ge o bitsiwa ke bakgoro. Morema a re ditaba dia kwala, ba ya kgorong bjang, nna ke sa gane go lefa molato, a ba ntswarele ke sa tsama ke kokota dikwata. Sebaka sa boetsa mantsu morago.

RM/

87

Ba ga Mabakane, ba re go a kwala bjale taba e nyaka gore e bola-bolwe e sa le e ntswa, ya fola e ba molatsa ke moka ya tswenya. Ba lebella letsatsi lewe ke moka letsatsi la dikela, ka moswana ba tsoga ba lebeletse ke moka letsatsi la dikela ka moswana ba isa taba kgorong.

Kgoro e amogela ditaba, ke moka ya ba botsa gore ka tsatsi la gore le tle, ke tla ba ke butsitse Morema, ke moka. Letsatsi lewe la fithla, ke moka ba ya ba gathlana. Mabjale a bolela ka mokgwa owe mosadi wa gagwe a teilewego ka ona. Morema ge a okwa gore ditaba ke tsa mosadi wa gagwe a napa a thakgoga kgorong a ya dula bonyela mpja.

86

A bitsa ba gabo, a ba botsa gore taba e ke a e tseba a ke gane bjale ga go na lentsu le nka le bolelago. Monna ntso a e kgamole, ka go riale mowe ke ra polelo e motho a ka e bolelago. Ba re go kaone gore motho a se ke a dira gore banna ba bola-bole a nape a ba thibele. Ke ba bitsa monna yo monna wa kgoro, ba re go yena molato o a tsibja ga ke gane go lefa, ke ga re ke a lefa, bjale ke sa thlaeletse ke kgomo, a ka dula ke tsama ke kokota dikwata, ka go riale mowe motho wa kgosi, ke re sepela o botsa lekgotla ke tshaba a go boledisa lekgotla ka taba e ke tsebago.

Monna a isa mantsu a monna wa ga Morema banneng, ke moka ba re go Mamundi wena o tlisitse molato bjang lekgotleng e le gore monna wa ga Morema a gane molato. Monna a re ke bone modiga, le gone ke ile ka roma sebaka sa ka, ka smotsa gore ke a feta, ka mo lebella matsatsi a mabedi ka se ke ka bona sebaka sa gagwe sa gore se ntibile.

Banna ba butsisa Morema a dumela gore ke ile ka fetola sebaka sa bona, ba re go yena mowe ke phššš, o be o swanetseg go romela sa gago sebaka, ka baka la phoso owe re go nyaka pudi, bjale o gome o lefela Mamundi molato wa gago, ka gas g ka gobane molato a o gane wa o dumela.

Monna a ntsha pudi, a fa kgoro, ke moka ba goma, ba ya ba lefelana molato owe ka gas. Ke moka Mamundi a thlaba kgomo a

RM/

89

ntsha . lethlakori le letsogo a rwala a isa mosate go bega gore moalato oia o fedile, ke moka serope a fa Morema, mogale wa galefiswa ka moswana o tsoge o boeletse. Ke moka molato wa fela.

Basadi ba monna Mokgatli o ile a lwa le Mapholo, ngwana wa Mokgatli a tia wa Mapholo e le gore ga ba lekane, ngwana wa Mapholo ke yo monyana, bjale ge a re go ngwana o reng o tia ngwana yo o mona e le yo monyana, a o tsebe gore ke ngwaneno. Mokgatli a thoma go roga Mapholo, ke moka ba homola, ba rogana ba le bjale ba sa le gae, e sa le lebaka la go faga tsa go ja.

Taba ewe ya bona esu e fele, ka morago ga dijo, ba kgobakana ka lapeng la mosadi yo mongwe go na le bjale, ke moka ba nwa bjale. Ke moka ba thoma go tsea magane ka taba ewe. Mokgatli a thoma maroga gape yola le yena a se a ke a kgotlella a thoma go rogana le yena. Mokgatli a thakgoga a ya a setla yola ka letswela, ke moka nwa ya thomega.

90

Monna wa bona o gona, bjale monna wa basadi ge basadi ba gagwe ba elwa a swanela go ba lamola, o tla swara o fe mosadi ka gobane mosadi yo a yo moswarago ke moka mosadi o tla re e be ba nthikile le monna wa gagwe. Monna a ntsha mathlo a lebella, ke moka banna ba ba goba ba le gona ba lamola nwa.

Mapholo o gobatsitse Mokgatli o mo ripile tseba ka meno. O mogobatsitse a le bjale e le gore go leba go lebile Mokgatli, bjale molao a o dumele gore madi a falle. Monna a ntsha kgomo a lefa molato, ka gobane Mapholo e diretse monna wa gagwe molato ke moka molato wa fela.

Mosadi wa go leba ge a na le dikgomo tsa baredie, monna o swanetse go fo ntsha dikgomo tsa baredie ba gagwe a lefa ka tsona o tla bona mosadi a lathla go leba. Go bjale ka ge a ka lebelala monna wa gagwe ke moka monna a tlala pelo a mo tia. Ke moka ba re monna e na le molato, a ntsho kgomo e ngwe ya moredi wa gagwe a lefe ka yona, o tla bona a ekwa molaô.

Mahodu, ke mosadi wa Mabakane, bjale Mabakane a tsea mosadi wa bobedi ba re ke Setepe, bjale Mahodu a olwa lehufa

RM/

91 tsatsi le lengwe le le lengwe ge a nwele bjalewa, ke moka a rogo monna wa gagwe gammogo le mosadi. Bjale ka ge motho a bikiwa a se na ngwako a thoma ka go dula ka ngwakong wa mosadi wa pele a ethuta tea bogadi a le mowe, ka lebaka lewe monna a be a ripa diphate tsa mosadi gore a mo agele wa gagwe ngwako.

Monna le mosadi ba ile ba ba ditlasegong ka baka la maroga a mosadi wa pele, tsatsi le lengwe ba tshaba ba tsame ba sutelwa. Monna ka tsatsi le lengwe a kwata a tia mosadi, ke moka ditaba tsa tsena ga batswadi. Batswadi ba mosadi ba re go mokgonyana o swanetse go lefa, mokgonyana a gana.

Batswadi ba isa ditaba kgorong, kgoro ya amogela ditaba. Letsatsi la kathlolo la fithla bjale Mahodu a bolela gore ke fapana le monna wa ka, o agile dintlo bjale ke di botile, ke dintlo tsa ka, lehono ke mmotse gore a agele mosadi wa gagwe tsa gagwe a kwe, ke re go yena basadi a ba pha'hlaganele ngwako, bjale monna wa ntia.

92 Monna a re, dikgosi, mosadi o botsa tsa thalaa lesele, nna ke phela motshabong, mosadi a nwa bjalewa, ke moka molao re a rogo, ra tshaba ra tsama re sutelwa. Ngwako owe moswa owe ke o agilego ke ngwako wa mosadi yo moswa yo, yena o na le mengwako e meraro. Mosadi a re ngwako owe o botile ke nna.

Ditaba ka moka dia kwale, monna o dirile phoso wa tia mosadi ke anete mangwako ka moka ke a gagwe, wena nka be o agele mosadi yo wa gago ka leina la gagwe. Lefa molato ka kgomo, monna a ntsha kgomo ya moredie, mosadi a re a se kgomo ya gagwe ke kgomo ya moredi wa ka. Banna ba re mosadi na na kgomo dikgomo ke tsa monna a o tswale dikgomo ga geno.

Monna a ya a gapa kgomo ke moka ba fithla ba e thlaba kgorong ya mosate molato wa fela. Monna a ya gae le gasadi ba gagwe, ba rwele dina tea go lefa mosadi. Mosadi e ka ha napile ba mo tshela lebaka.

A re go fithla gae, a nsha ditswana tsa mosadi yola moswa a di bea kgakala.

93 Mosadi yola moswa a re go monna lehono ke a tloga ke ya ga gesu bjale mosadi yola mogolo a tswa ka ngwakong a fithla a kgarametsa yola monyana a re go yena tswa ka mo lapeng la ka lo ba le bolabola ka kowa mokgobeng. Mosadi yo monyana le yena a mo kgarametsa, ke moka nwa ya thomega.

Yo mogolo ke yo mogolo, ke moka a tia yo monyana a ba a mo loma molomo a tloga le setsiba. Yo monyana a tshabela ga ba gabo ke moka ba gabo ba dira molato, ba re molato o lekane ke kgomo le pudi, ngwana wa rena a belega e le segole. Monna a ntsha kgomo le pudi tsa manyalo a baredi ba Mahodu, molato wa fela. Monna a aga ngwako wa mosadi bosego le mosegeare wa fela, nwa ya fela magareng ga bona, mosadi o bone gore dikgomo tsa baredi ba gagwe di a fela ka legano. Barwa ba gagwe ba ka sita go go tsea basadi.

Bonodu bja mosadi bo lifiwa ke monna wa gagwe, mosadi ke mpja e na le mong wa yona, ge e dira molato e direla mong wa yona.

94 Mpholodi ke mosadi wa Mails, mosadi yowe ngwaga o mongwe le o mongwe e be ba fo dula ba mo swara ka mothlakeng a utswa mavele a batho, ke moka monna a lefa ngwaga o mongwe le o mongwe. Monna e be ba mo lifisa ka dikgomo. Dikgomo tsa go nyala moredi wa gagwe wa pele tsa fela.

Monna a thlakana thlogo ka baka la melato ya mosadi wa gagwe a bona gore ga go na ka mokgwa o mongwe owa a ka dirago ka ona, mosadi ke mpja ya gagwe, melato ka moka e tla thlogong ya gagwe ke moka monna a ya makgoweng, ke moka a napa a kgodile. Mosadi a no sala a tswela pele le go utswa bjale melato ya fo kgobakane e litile monna.

Monna gore tsatsi le a boyago ba motse melato ya mosadi wa gagwe. Monna a se ke a boya le lehono a ha tseba mowe lebitla la monna le nego gona. Melato ya mosadi ya bola ka baka la go se bonale ga monna wa gagwe. Molao a o dumele gore ge mogatsa monna a ile a dira molato, ke moka ba sale ba dule lesaka mong wa mosadi a se gona.

95 Bo Mamundi ba bona gore ga go gole selo. Ba sinya masemo a bona ke moka mosadi a ya a utswa a swara ke setwapa a bolawa ke sona. Sephemo sa monna se tlogile, elego monna wa gagwe lehono, mosadi o hwile kabaka la monwana, monwana o a bolaya.

Go bjale ka ga mosadi a loya, a direle batswadi molato, o direla monna wa gagwe ga batswadi ba ntsha dikgomo ba dio lekella mokgonyana, mokgonyana a se ke a gopola gore ba ga makgolo wa gagwe ba mo fetse ruri aowa, o swanetse gore go di bona a fe makgolo wa gagwe.

Bjale ka mosadi yo Manku a tsere ke ba ga Mathaba, yena ke ngwana Mothlabe. Bjale yena a se boloi, ke malepela, ka go ane mosadi o be a sa etukisetse go lwa le mosadi yowe wa ga Popela, e be ba nwele bjalewa, bjale mosadi yowe Matlwane a nyaka go wela moBo, bjale Manku a re o wa mophaya ke moka Matlwane a wela fase a robega letsogo, ke moka a babja a ba a hwa ka lona lebaka lewe.

96 Molato ke lesepa ba oba ka kgonwane, mosadi o ile ke a mo thusa kganthe o dira molato. Bothakga bo aja, nka be ke lesetse. Dilo tse ka moka ga di sa thusa selo, ke molato. Ba ga Popela ba tiegetsa molato go Mathaba a ntsha dikgomo tse ditselelago, a thlaelwa ke dikgomo tse nne, ke moka ba ga makgolo wa gagwe ba mo thusa ka dikgomo tse nne. Ba lefa molato wa fela o etla mowe.

Kgopolo ya Mathaba o gopotse gore ka gobane molato o dirile ke moredi wa bona, ba ga makgolo wa gagwe ba ka se sa mo nyaka selo. Moredi wa mosadi yowe a nyalwa, ke moka a no homola, makgolo wa gagwe a dira bjalewa, a rwala a isa ga mokgonyana go butsisisa dikgomo tsa gagwe.

Mokgonyana ga okwa taba ewe, a thoma go makala, a re dikgomo ba ga makgolo e be ba thusa moredi wa bona, ka gobane ke yena a dirielego molato. Makgolo wa gagwe a re, nka se ke ka go fa dikgomo le mothe. Monna a thoma go phatla gana bjale ba leloko la bo monna ba re makgolo wa gago ba kwala mosadi ke mpja ya gago, monna a

RM/

97 ntsha dikgomo a fa ba ga makgolo wa gagwe kantle le go ya kgorong.

Ga go na selo se mosadi a ka dirago sa go sinya gwa se ke gwa lefa monna, monna wa mosadi yowe o swanetse go lefa, batswadi ba mosadi a ba tsene, e ba ba lefela moredi wa bona ga sa le ka fase ga diatla tsa bona. Goba mosadi o loya motho yo mongwe dita-ola tsa ya tsa mo tia, molato ke wa monna wa gagwe o lefella mosadi wagwe.

Batswadi ba mosadi ke molao o ba bega fela bosinyi bja moredi wa bona. Esita monna wa basadi, mosadi yo mongwe a loya mogadikane, molato wa molei o swanetse go rwala ke monna wa gagwe. A ka se ke a gaelela batswadi ba mosadi ge mosadi a dirile tse dibotse, nka a re, ke dilo tsa gagwe, ke thereso, ke dilo tsa gagwe, ka gobane ke mosadi wa gagwe, o diretse monna wagwe.

S 4. Kōtlō ya monna go mosadi.

98 Monna o na le maatla a go laola mosadi le kōtlō ya go štla mosadi go a sa kwe sewe monna wa gagwe a se bolelago. Medirong ya mosadi o mebe, mesepeleng ya gagwe, go se tsebe letšatši ge le di-kela. Go se thlokomele ge a boledisana le ba bagolo, goba ga aintse selo sa yo mongwe a boledisa tsa go ušela.

Mosadi yo Matlala, o tsere ke monna wa ga Tselane, bjale palago Tselane a hwa, batho ba a tla maemong, bjale batho ge ba ile maemong ke molao wa gore ba sekele ba sekella le morwa wa gagwe gore motse o kgona ke mong, wa ona, bjale lehono, o tla rwala boima.

Monna yowe papago Tselane o hwile a be a na le basadi ba babedi bjale mosadi yo mongwe a se na ngwana, yo mongwe mosadi o na le bana, bjale Matlale o na le ngwana ka o tee, a ema go belega. Bjale gwa fithla monna yo mongwe wa ga Mongale a tllilo emela Tselane a fithla a ba a sekella morwa mohu ka bakeng la motse wa mohu, bjale mosadi a re go Mongale, a dina taba di swanetse go epōnšla.

Polelo ewe e ile ya thlaba Mongale a napa a thakgoga a tloga, le monna wa gagwe lentsu lewe le ile la mo thlaba. Bjale ge moemedi a tlugile, monna a sala a omanya mosadi gore taba ya go ubšla

99 batho ga e botse.

Mosadi a ka o tsene ke letswa, a re go monna wa gagwe, le wena a ke go retelle, o ka thoma wa ya mowe basading ba gago. Kgopolo ya mosadi, e gopolela monna gore ke moka le bona ke basadi ba gagwe lehono, o lwa lehufa monna a se a 8, ka mengwakong ya basadi. Monna a tlala ke palo a tia, mosadi, mosadi a kwa masele a tshabela go batswadi ba gagwe.

Ge batswadi ba nyakisisa ditaba, ba hwetsana gore moredi wa bona ke kgwaedi, ke moka ba kgala moredi wa bona. Taba ewe a se taba ya go bolela ke motho wa mathlo le ditsebe, o a ubelana, basadi a ba dio bolaya monna wa bona, ba direla gore ba tllilo go amoga monna wa gago aowa. Ke morwa wa gagwe ga a ile a dula nabo a na molato ke basadi ba papage. Mosadi a ka a lifiwa, ka gobane monna o ba a mo ru a gore a se ke a fotlêla batho.

100 Bosaedi, bosaedi monna a ka fo omanyane mosadi wa gagwe fela, a se ke a mo tie, a mo tie mosadi a tshabele ga gabo, monna o na le molato. A mo lesetse, bagwera ba gagwe ba tla mo sega, fela ka molomo gona a mo omanyane. Bosaedi a bo rate ke motho ge a na le yo mongwe mosadi a mo tlogela a 6 a dule ka mosading wa sethakga.

Batho ba lebele gore monna a dio mo tlogela o tshaba bosaedi bja mosadi, ke moka ba bolele gore ke Mamonyadiwe. Pele gona e be ba mo epa ka gore ke lesaedi, batho sisingwe le go ja dijo tsa gagwe, ka baka la bosaedi bja gagwe. Ba bangwe bona ba tla no fela ba boleleg gore monna a dio mo lesetse ke baka la bosaedi.

Mosadi yo Manyane, monna wa gagwe ke Mangase, bjale mosadi o itse bobodu le bosaedi di phathlagane. Ka ngwakong go swana le kante, go fiyo tlala mathuhu, bana ba gagwe ka moka ba fo ba le ditshila gammogo le yena mmago bona, mebele ya bona e na le makgakgatlepa, mo o dutsi wa batagana nae, yaba phefo e tla ka theko ga gago o tla kwa a na le lefetla, dibjana ga di thlatswiwi.

Ge a soletse buuswa bjo boswa o hwetsana, magogo a bja mabana le maloba ge motho a ija o dio ja a lebetse dilo ka moka

101 O se ke wa ja o lebella mogopo o ka selekwa wa thlatsa. Go bjalo ka bjalo bja gagwe batho ba bantsi a ba nyake go bonwa, bawe ba ilago ba bonwa ka moswana ba taoga ba seke.

Mosadi yowe o kgona go dira bjalo kudu, dio ba ke lešae di le ge dijo tsa gagwe di lebotse a di thabisi, ebile a di wesi pelo. Monna a leka ka maatla go botša mosadi wa gagwe gore o swanetse go thlokomela lepa la gago gammogo le ngwako go swana le basadi ba bangwe. Mosadi a sita le ge monna a mmotša ka ngwakong go naga mereto ya bana le mafapoga a ngwana wa no bona a bonala le-gogong.

Monna a tia mosadi wa gagwe a mo laya taba ya mohute o empa a thala bjoeng, mosadi a tswela pele, monna a goma a mo tia, mosadi a kwa gore dia baba, a tshabela ga gabo. Batswadi ba nyaka go tseba molato wa moredi wa bona, bjale monna a bolela bosaedi bja mosadi gammogo le ditshila tsa gagwe, batswadi ba mosadi ba re mogwe wa bo tshwene o ja se tshwene e se jago, ge o bone ba ba senago ditshila, nkabe wa se bolae ngwana wa rena.

102 Lehono o bone ba ba botse, o nyaka go bolaya ngwana wa rena, mo tlogelo, e ga bawe ba botse bawe. Monna o swanetse go lefa ngwana wa rena, monna a ka a kwaisa, a re ke lona le rego a dire bosaedi, ko rieng lo bona ngwako wa moredi wa lona o ka re go robala dikolobe, ba re tsewe ka moka re a di kwa lesaedi a ba bolae. Monna a gana go lefa mosadi wa gagwe.

Batswadi ba mosadi ba isa ditaba mosate, bjale ba mosate ba emogela molato, ba bea letsatsi lewe ba swanetsego go kopana ka lona. Letsatsi la fithla la gore ba yo kopana, ke moka ba kopana kgorong, ya Masumu lebaka la kathlolo la fithla.

Motsentshi wa ditaba lekgotleng ke moka a ema a swara banna melomo a re, e ke re faneng ditsebe le melomo, bjale re tsena molatong, banna ba re tuu. Monna a tsentsha ditaba a botša motswadi wa mosadi gore yola mokgonyana wa gago šo, bjale mokgonyana o bitša ke makgolo wa gago. Monna a re, ke a kwa nonyana go lla e e thlobjago.

Makgolo wa gagwe, a ema, a re, morena lekgotla la ba bina bu, nna ga gona taba e nka le botsago fela ke emela go thlalosa ka mokgwa o ke tlilego ka ona mokgorong. Ke bone ngwana wa ka a etswa

103

a Ila, bjale ge ke mutsisa gore molato keng, o re o teile ke monna
bjale ke ile monna a lefe o a gana. O mpotsa fela ge mosadi wa
gagwe e le lesaedi a bile a na le ditshila, thobela ke moka ke
feditse.

Mosadi a ema, ke moka ba mo tibela, ba re a no bolabola a
dutse, a thoma go bolela, ba bina tlou, nna a ke hwele seilo, monna
a re ke nna lesaedi le gona ga ke thlape, o ile a ntia ka dula ka
se ke ka ya ga gesu, bjale lehono ke la bobedi, ke ge ke bona gore
a ka ba a mpolaya ke tahaba ke moka.

Monna a ema thobela ba bina tlou, ke nnete mosadi ke mo teile
ka baka la bosaedi, ka ngwakong le mokgobeng go fo swana. Dibjana
tsa go solela tsa go ja ga di thlatswiwi, bjale ka leka ka maatla
go botsa mosadi wa ka gore a thlokomele gore a dire mesomo ya lapa
bjale ka basadi ba bangwe, a kwe bjale nna ke ge ke kwata ke mo
tia morena.

Mmula ditaba a ema a gafela banna ditaba, ke moka a dula fase.
Banna ba bolela gore monna o na le phōšō o be a sa swanela go tia
mosadi wa gagwe mosadi ge e le lesaedi ke lesaedi la gago, bjale
a wa swanela gore o bolae motho ka baka la bosaedi. Ge e le mabapi
le bobodu gammogo le ditshila, a wa swanela go bolaya mosadi ka
taba ya mohuta owe batho ba ka se ke ba sega wena, ba tla sega
mosadi. Monna lekgotla l go bona molato, o swanetse go lefa.

104

Monna a thakgoga a ya yela mpja ke moka a roma motho yowe
mongwe gore sepela o ba botse di kwile ke sa tsama ke tia
dikota. Sebaka sa ya sa bolela ma awe lekgotla la re sepela
o motse dikota ke tsa mo a bolabola le mabapi wa gagwe, mokgorong
ga gona go tia kota, ka tsatsi la gore re mo nyaka kgomo le pudi,
pudi ke lefofa la go thlatawa ntho ya mosadi. Monna a lefa molato
ka kgomo le pudi, ke moka kgomo ya bolaiwa kgorong, molato wa fela.
Monna a tloga le lesaedi lagwe.

Monna a re go fithla gae, le lesaedi la gagwe a motsa gore
o ke o bone, mosadi a re go monna sepela ga bawe elago dithakga.
Monna a isa pelo fase, a re, mogolo-golo yo mongwe o ile a rema
seema, a re sethlare sa musu ke go tloga. Monna a kgetha mothlolo-
gadi wa gagwe a ya a dula nae, mosadi a sala le lapa la gagwe ke
moka monna a napa a thladile mosadi ka go riale mowe le ge ngwako

RM/

o sinyegile e se gore mosadi a dire bjalewa a bone banna ba bangwe ba mo agšlš.

Monna a ya a tsena ke sehuba se segolo, bjale mothloologadi a bona gore bjale mogwera o binela go fofa, a re go monna tloga mo gae ga ka o š mosadi wa gago. Mathomong ge monna a sa thabile, mosadi o be a re mogatsaka, bjale lehono ditaba di eme ka go sele o a raka.

105

Monna a se ke a tloga, bjale mosadi a bona gore monna o tla hwela mo, ka moswana ka tla ka ba ke swere tsa marššš a matlabo. A bitša banna ba leloko la bogadi bja gagwe a re motho šo, o a babja bjale ke motsa gore a tloge a š gae gagwe, motho o babja a du-tsi lapeng la gagwe, a oka ke mosadi wa gagwe, nna ke ile ka oka wa ka monna lehono nka se ke ka kgona go oka monna wa mosadi yo mongwe. Banna ba ile ba mo tšea ba mo isa motseng wagwe.

Bolwetsi bja sehuba se segolo ga bja loka bja go swara, o noba o tšeba gore ke lehu la gago. Mosadi wa gagwe a oka monna wa gagwe, bošego le mosegare a sa šobale, ka ngwakong a tšhšš molore wa dikgomo gore ge a gothlola a tšwele gona. Ge a e ya kantle a kakola, mafelo ke moka dibi tša gagwe a direla ka ngwakong mosadi a tsena mosomong o mogolo wa go thlakola monna wa gagwe. Monna a bea a tla a hwa matsogong a mosadi wa gagwe.

106

Go nyefola mosadi wa gago ke phššš, go laya gona ke molao, ge o ile wa mo tia batswadi ba re lefa, o se ke wa gana go lefa lefa, o botse makgolo wa gago, gore mosadi yo re fapana ka mokgwa o, bjale ba ga makgolo wa gago ba tla go thusa. Bjale ba supile monna gore motho yo mongwe le yo mongwe o na le tšhšš mosadi a ka a bolela gore monna wa gagwe o na le tšhšš o ile a kgotlella go oka monna wa gagwe. Go dula kgorong ka baka la bobodu bja mosadi le bosaedi le tšhšš le mosadi wa gago go a ile. Monna o swanetše go folwa le mosadi wa gagwe, ka molomo, eseng go tia. Monna o ile a hwa a dira ditšhšš tša fitiša tša mosadi, mosadi a kgotla tšhšš šwe ya monna wa gagwe.

Bobodu, ge mosadi e le sebedu, a lešetsa mabele a loba tššššš, mowe monna o swanetše go mo tia, ba ga makgolo wa gagwe ba tla eme nae, le ge a sa fagele bana tša go ja. Le bona ba ka se ke ba lifiša mokgonyana ba swanetše go sola ngwana wa bona, wa bona

ba mo lifisa monna o ile ga tia mosadi, mosadi e tswa madi mowe ke molato. Kudu motho yo mogolo a laiwi ka go tsiwa, o laiwa ka molomo ga a sa kwe, monna o swanetse go botsa batswadi, batswadi ke bona bawe ba tlogo mo laya.

Go dikelwa ga mosadi ke letšatši nageng, ke tava e ngwe ya phoso, taba ya mohuta owe e bjale ka go se fagele bana tsa go ja le go lesetsa mabele a lobela mathlakeng. Monna o swanetse go tia mosadi wa gagwe, mosadi ge letšatši le a madikšiš o swanetse go gopola go ya ga go gotsetsa bana mollo. Ke lebaka lewe mosadi a sa swanelago go goroga bosego, monna a ka mo tia, fela ge a sa ka a ntsha madi a na molato.

107

Go sethlokomele ga mosadi ke gore mosadi o swanetse gore ge a tsee selo sa motho yo mongwe a kgopole a se ke a fo tsee kantle le kgopelo, ka gobane ka moswana o tla tsee ke moka selo sewe sa ya sa sinyega bjale ka go riale mowe gwa ba diphapani, ka gobane mong wa selo o tla re ke molato, le gona selo sewe ga se sa ka, ka gobane mola e be e le selo sa ka o be a swanetse go nkgopola. Monna o na le molao wa go omanywa mosadi wa gagwe.

Mowe tabeng owe ya gore mosadi a tsee dilo tsa batho kantle le kgopela, bjale monna wa gagwe a motša bjale mosadi a se ke a thlokomela a tswela pele le go dira ka mokgwa owe, monna o swanetse go tia mosadi ka gobane mosadi o direla monna wa gagwe molato. Go bjale ka gore mosadi a bitsa batho ka maina a e seng a bona, taba owe ke go leba monna o swanetse go kgalema mosadi wa gagwe.

Monna a swanela go laola mosadi wa monna yo mongwe ka gobane a se mosadi wa gagwe, ke monna fela a laolago mosadi wa gagwe. Esita le ge e le mosadi wa moratho wa gago goba wa mogolo wa gago, goba mosadi wa papago, molao a o dumele gore a buisiwe ke yo mongwe kantle le monna wa gagwe.

108

Papago bona le yena a ka se ke a kgona go laola betsi, fela o kgona go balaya ge monna o ile a fapana le mosadi wa gagwe, le gona yo mongwe wa bona a ile a bega. Ge e le mabapi le go laya monna o laya ngwetsi wa gagwe ka gobane, ga go na motho yo a ka gopolelago mokgalabje yowe mogopolo o šele ka gobane ke bana ba gagwe.

RM/

Kubedi, ge monna a ka ubela ke mosadi wa monna yo mongwe, monna a swanela gore a mo roga, o swanetse go mo tlogela a le bjale. Le ge mosadi a ka mo kgitla ka letswela, monna a na molao wa gore a mo tie. Mosadi wa monna yo mongwe a teiwi, o tia ke mong wa gagwe. Esita le yena kgaitseadi ya mosadi a swanela go tia kgaitseadi ya gagwe, ge a setse a ile bogadi a mo tia ka phōšō, monna o na le maatla a go mo lifiša.

Fereka Mohlabe, o ile a roga ke mosadi wa Pepere Morei, bjale monna a tlala ke pelo a mo tia. Mmago Fereka ke ngwana Morei bjale ge a lebeleletse mosadi yowe wa Pepere barego ke Matsape ke makgolo wa gagwe, Pepere ke malome wa gagwe. Bjale a tsea mosadi gona n o tsere mosadi ga Moeng. Matsape a roga Fereka ka mokgwa owa monna a go tialago ke pelo a mo tia. Monna yowe wa ga Mohlabe o ile a lifiswa kgomo ka baka la go tia mosadi wa monna yo mongwe.

109

A ba mo lifiša ka lehufa la gore a tsea mosadi go bona, aowa ke molao. Molao ge mosadi wa monna yo mongwe a ile a go ubela o swanetse go botša monna wa gagwe, monna ke yena a swanetse-go go sola mosadi wa gagwe. Ge mosadi a ka tswola pele le guabela batho, monna a swanetse go tia mosadi wa gagwe, a mo laya gore go ubela batho ke phōšō.

Mamabu, ke mosadi wa Serite Makokoropo, monna wa gagwe, o be a sa mo thome a mo thoma ke moka mosadi o tia, monna. Ka go riale mowe mosadi a e phetotse seka pōš. A ubela monna yo mongwe wa ga Morei ba re ke Abinere, bjale monna a k homola a tloga a ya a botša monna wa gagwe, monna wa gagwe a re wa kpona lebadi le mo thlogong ya ka, ke pjatlile ke yena mosadi yo, ka re batswadi ba gagwe ba ntefe, bjale banna ba ema le batswadi ba mosadi ba re ke lumile ke mpja ya ka ga go na molato, bjale mosadi o dira ka mokgwa o yena a ratago eseng mo go ratago nna.

A e sa le mosadi, mosadi ke nna, borukgwā bjo ke tswerego bjo ke maswanetse thlogo ke mathlo a tsie. Mosadi ya ba o rwala pitsa o ya nokeng, bjale, monna a re go monna wa ga Morei ge a ka tsoga a boeletsa o mo tie

110 fela wa se ke wa mo ntsha madi, ke tla bona mo a tla yago a bega
gona. Ke moka monna wa ga Morei a tloga.

Matšatši a sesu a ya kae, mosadi yowe e gathlana le monna yola
wa ga Morei bjaleweng. Aowa ba nwa bjalewa ka moragonyana ke moka
mosadi a thoma go thlabela monna diema mo tla senyalo a thloke go
boeletsa ke batho bawe bara mosadi gore o nyaka go muubela gaps,
ke moka a ka ba itse saa, mosadi a thoma gore maloba ke bona se
tla kowa gae ga ka, o re ke mo lefe, nka se ke ka lefa mpja ya
monotla, monna a re o kwa ga kitseng mosadi, mosadi a napa a
rogana ka mokgwa o soro a ba tamela monna.

Monna a re go batho a le a mmona mosadi ga ke na le molato wa
gagwe a mpotse ke mo lefele, maloba o ile a nthoga bjale lehono o a
boeletsa, ba re go monna mo homolšiš o kwa dithlaa o nyaka gore o mo
tie ka mozwana o tsoge o lefa. Monna a re, ke tennwe go kaone
ba tla fo ntifisa. Monna a fo re lepara le lesese, a mo thoma ka
lona a mo tia marago.

111 Mosadi a leka ka maatla gore o nyaka gore a sware monna ka
diatla monna a fela a tsaroga, a fela a mo tia ka lepara mosadi
a kwa gore dia baba a tshaba a lla a libile gae, o be a sa mo tia
nyana o mo teile^o mowe mosadi ka mozwana a tsogago a sita le go
dula ka marago, monna a fela a segela kobong. Mosadi a botsa
monna wa gagwe gore Abinere o mpolaile, monna a re a fa a wa mo
lebele, mosadi a sita go araba monna wa gagwe, a re ke re o
mpolaile, ge o sa nyake ditaba tsa ka mpotše.

Monna a re ditaba tsa gago ke di nyakile o sa le ga geno, bjale
lehono nka se ke ka nyaka ditaba tsa gago bjang, ke bile ke dutai
nago. Mosadi a re ke molato, ge o sa mo diri molato o mpotse ge
nke ke monna wa ka ko dula nae, monna a re, maloba ke ile ka mmona
mo, a re o mo ubetse bjale o ke o potse gore taba kgole lebakang.
Ke a go bona monna gore a o nyake ditaba tsa ka nka be o mputaise
tšatši lela, nna e be ka tla go butsisa bjang, ke be ke bona le
Lopelle e tletse, mmele wa baba, ke tshabile gore o be o ka tla
wa ntia.

Mosadi a tloga a ya a botsa batswadi ba gagwe, taba e,
batswadi ba re go moredi wa bona, rena a re na tsela ya go tsena
mo tabeng ya mohuta o, wena re kgona go tsena ge o teile ke monna

112

wa gago. Ge o teile ke monna wa gago yowe a swanetsego go bona
taba ewe. Mosadi a goma a boela gae, a re go monna wa gagwe
bjale o reng ka taba e.

Monna a re, o akwa mogatsaka ga se mosadi ke nna monna, bjale
ke nyaka molato owe monna a go tistsego ona bjale a o nyake go
mpotsa bjale nna ke a sitwa go tsena tabeng ke sa tsebe tsela ya
taba, mosadi a re go monna wa gagwe wa mpona ke moka ke sere
tsela ke a kgorong, monna a re, mowe nka sitwa gore ke go thibela
go tseba wena. Mosadi o be a nyaka go kwa lentso la monna wa gagwe
mabapi le go ya kgorong, bjale a kwa gabotse gore monna o mo gafile
gore a e kgorong.

Ditaba tsa mosadi tsa sita dietla mowe. Mosadi a ka a ya
kgorong ka tuka la gore molao a o dumele gore mosadi a ise ditaba
kgorong e le gore o na le monna wa gagwe. Bokaone ke mothlologadi
le yena ga ba mo dumelle o swanetse go botsa yo mongwe wa leloko la
bo mohu, ba tshaba gore basadi b a ka nyatsa banna ba bona le bona
bathlologadi ba ka nyatsa ba bogadi. Taba e ngwe basadi ba ka isa
le ditaba tsa mahufa.

113

Mosadi yo Mathlageng, ke mosadi wa maroga Kudu, dikgomo tsa
tsena tshemong ga gagwe, mong wa dikgomo a le bona, ke moka ge a e-
tswa go nwa bjalewa o roga mong wa dikgomo. O tsebe mong wa dikgomo
o rapetse o mo sware ompa o tswala ple le maroga. Bagolo-golo
ba re Mamundi a salwe nthago le gona taba ya bohadi maroga ga
lifiwi, ge motho a ile a go roga le wena moroge bo, o se ke wa mo
tia wa mo tia o molato.

Dikgomo tsa Mpe tsa ja mabele a mathlageng bjale mokgalabje
yowe wa ga Saai a rapela molato, a mo swarela. Tšatši le lengwa le
lengwe ge a etswa bjalewang ke moka o roga Saai ka mokgwa o a ka
kgonago. Ka moswana ga a tsoga a mutsisa, mosadi o thoma go rogana
gape o re wa ntserela, o bona ga dikgomo tsa gago di feditse mabele
a ka.

Mosadi yowe e be e le mothlologadi ke moka Saai a mo tia, ka
mokgwa o a ka kgonago ka gobane o a tseba gore ka moswana o tla
tsoga a mo lefa. Ka moswana ba ga Popela ba romela sebaka ga Saai
gore o bolalele motho wa rena, Saai a re, ee ke nna yowe ke mo
teilego, ba re o tsebe o molato, Saai a re, nna ga ke molato, ge ke

mo lefa le yena o swanetse go ntsafa maroga.

114

Ba ga Popela ba re maroga ga lifiwe wena o swanetse go lefa go tia le gona taba ya bobedi o tsebe gore ga se mosadi wa gago le ga e le mothologadi ga se mothologadi wa leloko la geno. Monna a re dilo ka moka ke a di tseba gore mosadi wa monna yo mongwe a teiwi le gore maroga ga na taba bjale le lae mosadi wa lena gore ga diruiwa di ile tsa mo sinyetsa o swanetse go lifisa motho go ena le gore a thlwe a roga motho. Ke mo teile ka baka la maroga, bjale go tloga lehono ke a mo lefa bjale ke ile ka mo tia a ntsha kgomo a lefa mosadi, molato wa fela. Kganthe mokgalabje yowe wa ga Saai o mo laile mosadi a se sa rogana, ge dikgomo di mo sinyetšitše o betsa mong wa dikgomo ka molao.

Mpolwane le yena ke mosadi wa maroga a go silikisa, ge a ile a roga motho, motho o tsena ka nokeng a ya a thlapa. Ka tšatši le lengwe mosadi a roga Tsobola Masumu, ke moka a moswara, a mo tia ka mokgwa o a ka kgonago ka ona. Mpholwane ke mosadi wa ga Mabakane, bjale ba ga Mabakane a re Masumu a lefe, Masumu a gana go lefa molato.

Ba ga Mabakane ba isa molato kgorong bjale kgoro ya bea letšatši la yōna, ba bitša Masumu. Ba ya ba gathlana ka lona letšatši lewe, ditaba tsa tsena banneng. Mosadi a ka a saka gore a ka mo roga, a dumela gore ke mo ragile. Masumu a bolela gore ke mo tietse yōna taba ewa. Banna ba re go Masumu a mosadi o go rugile ga kae, monna a re ke gantši, le wena, a x mo roga gantši.

115

Bjale o kgodile, maroga a lefane bjale re tsena molatong wa go tia. Monna x o swanetse go lefa molato wa go tia, monna a re, go lukile, ke tsibile gore ke tllilo lefa. Bjale pele ga gore ke lefe ke nyaka go tseba gore bjale mosadi wa motho ga go roga o swanetse gore o reng, ka yena, ka gobane wa rogana naš o molato, wa mo tia o molato. Ba re go yōna ge a go roga o mo tlogele a ka se ke a kgaola, bjale ka seema se, ba rego, naswana ya mošate, wa e hwetsana tseleng wa e feta o molato, wa e etetsa o molato. Bjale go bjale ka mosadi wa monna yo mongwe.

Taba kgolo ge mosadi wa monna yo mongwe a go rugile, o swanetse go botsa monna wa gagwe, monna wa gagwe ke yena a tlogo tia mosadi, a tie ke monna wa gagwe ke setsha a tia ke wena, ka gobane mola wa se ke wa motsa o be a ka se ke a mo tia, o lifile maroga ka go teiwa ke monna. Mothlomong ge o ile wa botsa monna wa gagwe o tla go fa maano a gore o ka tia mosadi, ka go rialo monna a ka se ke a go lifisa, fela ge a ka re lefa o a lefa.

Monna wa ga Masumu a re thobela dikgoši ke kwile, taba e ya maroga a basadi e be e tswenya kudu, ke moka a tloga a ya bonyela-mpja a re, go motho sepela o botse lekgotla ke ipona molato, ke moka a isa mantsu awe, ba re sepela o mmotse a ntsho kgomo ke moka a lefa molato wa fela.

116

Tema ya 7. Phapano ya motse.

S 1. Molato wa phapano ya motse.

Tsekišano ya monna le mosadi, ga e ke e sa be gona magare a monna le mosadi, monna yo mongwe le yo mongwe a na go tsea mosadi a bee a tle a hwe kantle le tsekišano, ke molao wa gore ba no fela ba fapana ke moka ba sekišwa phapano ya bona. Taba e e bakago sekišano ke go se kwe ga mosadi, bobodu bja mosadi, bosaadi bja go se thlokomele ngwako, botagwa, go tsea mabele a fana kantle le gore a botse monna wa gagwe.

Go se thlokomele monna gammogo le bana, mosadi o swanetse go thlokomela monna wa gagwe ge a swere ke tšela, gammogo le bana. Mosadi ge a sa ka a thlokomela taba ya mohuta owe, gona monna o swanetse go dula a fapana le mosadi wa gagwe.

Mohlabe, o be a na lešaka la dikgomo, bjale e sena ngwana wa mothlankana, a reta ngwana go ba ga Magomane gore a tle a mo disetse dikgomo go direga ka mokgwa owe. Mosadi e be e se sebedu, o be a na le mariri, a tsoga a dutsi e re kowa letšatši le le godimu e be gona a thoma go sila, mola e le mosegare, a fage dijo, dikgomo ka mokgwa di tswile. Monna a botsa mosadi wa gagwe gore taba e ga se yona.

117

O swanetse go dira dijo e sa le gosasa, gore dikgomo di phakiše di tšwe. Bona ngwana yo a se ngwana wa ka ke ngwana wa go adingwa re dio retella, gela e be e ke, ke ngwana wa ka, e be ke tla dira

RM/

gore a di tsogetse a kwe, ngwana wa mongwe a kgonege. Mosegare e dikgomo di tswago ka ona ke lebaka la mo letšatši le fisa kudu, ka go riale mowe dikgomo a di fuli, di ema meriting. Mosadi ga a ka a kwa monna wa gagwe a no dira ka mokgwa o a dulago a o dira, a fo faga mosegare.

Monna a tlala ke pelo a tia mosadi, mosadi a tshabela ga gabo bjale batswadi ba mosadi ba buisa mosadi ka sebaka bjale ka go e le mathomo a mo tia, ba se ke ba dira monna molato. Mosadi a tawela pele le go faga mosegare, monna a goma a tia, mosadi bjale a goma a tshabela ga gabo. Batswadi ba mosadi ba re monna re ile ra go swarela la mathomo lehono o a lefa, monna a gana go lefa.

Batswadi ba mosadi ba isa ditaba kgorong, kgoro ya amogela ditaba bjale monna a bitsiwa. Letšatši lewe la go kopana la fithla ba kopana kgorong. Ke moka mudi wa lekgotla a bula lekgotla, ke moka ditaba tsa tsena.

118 Motswadi wa ngwana a ema a thlalosa ka mokgwa o a bonego ngwana wa gagwe a tswago a lla ka ona, le ka mokgwa o a go mo tia pele a mo swarela. Ke moka a fetsa polelo ya gagwe.

Moredi wa gagwe, thoma go bolela a re nna monna ke no bona a ntia, bjale o re o ntiela dijo gore a ke fage kapela, bjale nna ga go na tšatši le ke sa fagego ka lona, tsatsi le lengwe le le lengwe, ke a faga tsa go ja. Nna a ke tsebe gore ke hwelang.

Monna a gafelwa ditaba, monna a ema a dumedisa lekgotla ka molao ke moka a thoma go bolela, a re ke nnete mosadi ke fapana nae, ka baka la go se kwe, go se kwe ga gagwe ke go faga dijo mosegare bjale dikgomo tsa ka di tswa mosegare o mogolo kudu. Ke ile ka motsa gabotse re le babedi, ka baka la go thoka ngwana yo elego wa rena gore ngwana wa mongwe o ka se ke wa mokgona, o dio retella, o le ke go faga e sa le gosasa, bjale mosadi yo wa ka a kwe, bjale nna ka kwa bothloko ka mo tia ke mo tiela dikgomo, bakeng sa go tswa mosegare, morena lekgotla.

119 Banna ba ema le monna, bjale banna ba bangwe ba gana taba e, ba re monna o dirile phoso bakeng sa go tia, mosadi, bjale bala ba go ema le monna ba re, eke le re botse gore lehuo le gore motho ga a phela keng, ba re ke dikgomo le go lema dilema masemo, bjale motho ga a go thusa, wena o sa mo kwele bothloko ke molao, aowa,

ke baka lewe re rego monna wa kwala, mosadi o swanetse go fepa bana ba gagwe, dikgomo le tsona ke bana ba gagwe ka gobane ge a sa ka a fagela modisi le tsona di ka se hwetsane dijo, ka gobane modisi a hwetaana dijo, go bjale ka wena monna ge mosadi a ka se ke a go fa dijo, o ka se ke wa šoma. Ke mowe mogolo-golo yo mongwe a ilego a thlaba seema se, a re tse e fofa ka moswalaswati.

Bala ba re, ditaba ka moka dia kwala, bjale ka go riale mowe, ke molao, ka gobane re a bona gore taba e dirile ke mokgomana. Ge e le molao bolelang gore ke molao, bjale ka ge mogolo-golo a šile seema se, molaš o tswa ka mošate balata ra amogela. Le rena re o amogelile.

Go ile gwa ba le lešata la baathludi, ba nyaka go fapana, ka baka la go nyaka go bona mosadi phōšō, phoso yōna ka moka ba e bona gore e na le mosadi. Bjale ga go nyakege gore go be ka mokgwa owe, ka gobane kgoši a ka ba o gafetše manong godimu ga basadi. Mong taba e e bolelwago ya se sa ba le moudi, banna ba thoma go supetšana wa menwana.

120 Mudi wa lekgotla a bona gore ditaba dia mowe batho ba tla bago ba swarana ka diatla, a phakisa a ema, a re, lekgotla, nke re theletsane, ditaba ka moka dia kwala, mosadi ke nnete o na le phōšō, bakeng sa go se thlokomela modiši, modiši ke mong wa motse, lebaka ke le motse ke dikgomo, ge o se na kgomo ga se motse, ke dithopa tsa masemong. Seema se re, motse re feta balat ba ruwa kgomo re a tsena.

A tawela pele le go bolela, a re bjale ditaba ka moka di boletšwe, ke kgolwa gore banna ka moka le di kwile, bjale re a di fetsa, ka gore monna mosadi wa gago re mosotše diposo le lena batswe di le laeng ngwana wa lena gore a fagele modiša e sa le lebaka. A sokologa a lebella monna wa mosadi a re o wa kwa monna, monna a re thobela, mosadi o na le phoso, a re morena, bjale o kwile ga re laya mosadi a re thobela.

Mudi wa lekgotla o ripaganya ditaba banna ka moka ba lumile senko ba itse tuu. A re monna lekgotla le go bona molato, bakeng sa go laya mosadi ka go tia, motho a las, ke go teiwa, o laiwa ka molomo. Ge a sa go kwe o na le batswadi o botsa bona ba tla go thuša thobela ka moka ba re morena.

Ditaba tša lšwa go kgoši, kgosi ya re sepelang le motše a ntshe kgomo le pudi ya lefofa la go thlatswa mosadi, le botše mosadi a fagele mošiši wa dikgomo ka lebaka le basadi ba mašaka ba fagago. Ge a ka ya a se fage ke lebaka, monna a ka bona a tswela mo a belaele o tla tla a teiwa. Ke moka a ya a botsa monna gare ga lekgotla mantso a kgoši. Monna lefa mosadi wa gagwe, ke moka kgomo ya belaiwa kgorong, pudi monna a tlema a tloga nayo, ke a go thlatswa dintso tsa mosadi wa gagwe. Ke moka gwa fela go e tla mowe.

Mosadi wa sebofu, wa go senyake go šoma masomo ya lapa. Ke phapano e nwe ya monna le mosadi ge basadi ba e tswa ba e ya masemong ke moka o tswa nabe ompa ge a fithla masemong ke moka o robala ka faee ga sethlare, a fela a tsoga a e ya a lema gatse a boela moriting, balimi mekolo ya bona e phadima, yena o robetse.

Mogolo-gole yo mongwe o ile a thlaba seema se, a a re, motshaba tlala a tsahava a inamile, a tshabe a eme goba a robetse. Mosadi wa mohuta owe a thlakana le motho tselang, o nyaka eka motho a ka se ke a phakisa go feta ba fo tsa magane. Mosadi yo mongwe a ya moriting wa gagwe go kgopela motsoko, o rata a sa tloga. Bjale mosadi wa mohuta owe monna wa mo tia.

Bjale ka monna yo Tšhentšhi, o ile a tsa mosadi yo Motšhekgi ngwana Mola, mosadi yowe ge basadi ba e ya masemong, le yena o be a e ya, bjale ge a fithla masemong o a fithla ke moka a robala, ge boroko bo fedile, ke moka mosadi wa tsoga, o sepela le balimi o tsama a kgopela motsoko. Ge letšatši le dula thaba ke gona a rema gabedi, ke moka a tloga a boela gae. Monna ga di tsebe o tseba fela ge mosadi wa gagwe a etswa mothlakeng go lema.

Ka morago monna a kwa ge bale ba mabjalweng ba repana ka mosadi yo mongwe wa sebofu ba bile ba moretse maina a mabedi, ba re ke Mapompale goba Moditela, go ba bona monna wa gagwe ke moka ba homola, monna a ba le masame, a thoma go butšiša, ba re aowa re bolela tsa rena ga re le mothlakeng, re re basadi ba bangwe ba iša boroko, ba bangwe ba fithla moriting wa gago ba dula a ba thakge wena mong wa tshemo e tla ba wa thakgo a kgona a tloga.

A ba butšiša gore ke bo mang, ke moka basadi ba re, o nyaka go tseba wa dirang, re ka se ke ra kgona go go botša ke dikšma tša

basadi. Monna a nyakisisa taba ke a bona o ile a seba ke motlabe wa gagwe gore o lesetse ba tswa o tle hwetsana a dio ōma ka boroko, basadi ka moka bawe ba lemago ba feditse dirapa tso pedi, bawe elege dirotlo bona tse tharo, jona o sale serapeng sa gagwe sa mathomo.

Ka moswana ge basadi ba e ya masemong, ke moka a latela mosadi wa gagwe, erile ge ba fithla mothlakeng monna a feta, monna a otele makhutswi, kgantse monna o disitse go nyaka a bona mosadi wa gagwe a fithla a bea letsepe la gagwe, moriting, bjale ke moka a tseba serapa sa mosadi. Ga go na le monna yo a ka tsebago dirapa tsa basadi ba bona ka gobane mothlakeng go lema basadi fela.

Monna a ya a utama, a namela, sethlare go lebela, ge mosadi a lema, a se ke a bona mosadi a lema, a hwetsana gore mokolo ya balini ka moka e a phadima. A feloga sethlare a leba mola a go bona mosadi wa gagwe a bea letsepe. A hwetsana mosadi a dio ōma ka boroko, monna a mo nyakella kgati ke moka a mo tsoša ka yōna.

Ge mosadi a tsugile, monna a re, go mosadi wa gagwe, o ke o ntshupe dirapa tsa gago ke moka mosadi a fo homola, basadi ka moka mothlakeng ba sega ba re bjarase. Monna a thoma go tia mosadi gore ntshupe serapa, mosadi a mo supa se a lemago, a re se o feditsego se kae, sa thloka, ke moka monna a thoma go tia mosadi, mosadi a thoma go tshaba le mothlaka basadi gwa thloka le ka o tee yo wa a rege mo lesetse. Monna a mo tia mowe yena ka nosi a bago a kgakwa a motsa gore tšatši le lengwe le le lengwe, ke tla go thlapetša, ka bona o sa bonale ke a tla ke tllilo go tia. Ka moswana mosadi a eteisa basadi babangwe le ge letšatši le fisa a spola dikobo, a kgotlella a lema le yena mokolo wa gagwe wa tswa kudumela, ge a khutša o khutša ka molaš.

mosadi o ile a sitwa gore a e ga batswadi, ka gobane mmagwe o be a dula a motsa gore ngwana o re segisa batho, o tawetse ke motho wa mohuta mang, nna a ke tswafe, papagao a tswafe, ke moka a fetola mmagwe ka gore lemang le buduse, nka se ke ka re ntsheleng le basadi ka moka ba mosolo. Mmagwe a re ke nnete ge ba re ya mafsi gae tswale, ngwana yo ke mothlapatša. Go tloga ka lona tšatši lewe mosadi a šoma.

Mmago mosadi a ka a ema le moredi wa gagwe, bjale ka go riale mowe mosadi o swanetse go kwa, gela mmagwe a ema nae, e ba e le moka mosadi e tla ba moretsanena. Moretsanene ke lerōtse le ba re go ge ba apeile la se ka la butswa, ba ba ba lefa dikolo gwa ja tsona.

125 Monna ga lae mosadi a e nosi, o swanetse go thikiša, ke batswadi ba mosadi, e tla bona mosadi a okwa sewe monna a se bole-lago. Ge ba ka laya ngwana wa bona mathlong ha monna, ke moka ba re ge ba le nae ba mo laela goscile, ke moka o tla rametše le ge monna a ka mo tia bjang le ljang a ka se ke a kwa, ka gore o tise ke motswadi.

Di ile tsa nita monna yo ba re ke komokose-a-tshaya, o tshaya ka lepanta la makgowa. Leina lewe ga se leina la gagwe ke leina la dikwero tsa mo a tia mosadi wa gagwe. Mong leina la gagwe ba re, ke Tšalatsala, mosadi wa gagwe leina la dikwero ke Mabosego, mong leina la gagwe ke Maita.

Mosadi yo o be a soma kudu, ge basadi ba lema fela mokgwa wa gagwe, o busa ke sego sa bjalwa. Ge a ka kwella bjalwa ke moka mosadi a e masemong o rwale dipou a leba masemong ke moka a fithla a uta pou ya gagwe a feta a ya mowe a kwago gore go na le bjalwa, monna a tsebe selo o tseba fola ge mosadi a ile masemong ke moka o tla bona basadi ka moka ba goroga, a lebella mosadi wa gagwe a se ke a mmona, lesofi la ba la swara, a gotsete bana mollo a ba a ba alla legogo, ke moka a robala nabo, ka tsatsi le lengwe bja asa ka tšatši le lengwe ke moka a fithla bosogo bjo bogolo, a nka bjalwa a re phuu, monna a mo sware a mo tie, bjale bjale, ka tsatsi le lengwe ke moka ba lifise monna. Batswadi ba mosadi ba ema le moredi wa bona, ba re re thloka dikgomo e b e re ka mo fa monna yo o tswenya ngwana wa rena, mosadi a napa a tlekalla. Ka tsatsi le lengwe a mo tia mowe mosadi a go babja a gomela lehu.

126 Batswadi ba monna ke morago ga mo ba mo lifisitse kgomo, ke moka ba re, go morwa wa bona, o se sa mo tia o ka bolaya motho wa batho ba, a ka se ke a kwa ka baka la batswadi ke mmago ngwana, ke yēna a molayago, ge e le papago ngwana a tsene. Monna a ntsha mathlo a mo lebella. Mothlang go sena bjalwa mosadi o a šoma, o fošita mothlang wa bjalwa, ke mowe ba go mo epela ka koša e crego,

Maite sa ga Sebaše ngwana se šita ke bjalwa se re go nwa se tagiwe.

127 Bakeng sa go sinyiwa leina ke mosadi wa gago, a ka sinyiwa leina la monna ge a le ka matheko, monna wa gagwe a se gona, gammogo le ba leloko kudu dikgaitsemi tsa bo monna gammogo le batswadi ba monna. Ka gobane o tshaba gore ba ka ya ba botsa monna wa gagwe. Empa monna le ge a ka fokwa ka bopudi ya tsela a ka se ke a tia mosadi wa gagwe, ka gobane bo bare ba re ba sinyiwa tsa malapa a ba bangwe. Ge a ka mokwa ka nosi gona, ke mowe go tla go nyarela phapano ya gore monna wa gagwe a mo tie, ke gobane o na le bothlatse.

Maselo Moeng, o ile a tsea mosadi ga Masete bare ke Mathoka. Bjale go bontshagala gore monna o be a na le motlabe, bjale motlabe yo wa gagwe a botsa, monna yowe maaka. A re ka tšatši la gore ge ke be ke na le moketo, ke kwile a re mosadi wa gago o go nyefola bjale ka ge e ke a se wena monna wa gagwe. Monna a se ke a gopola gore bopudi tsa tsela ba lwesantsha ke basinyi.

Ge a fithla gae, o tia mosadi, ke moka ka moswana ge ba bolelela dikata monna, monna o a lefa, ge a yo gathlana le motlabe, ke moka o mmotsa gape, ke moka monna o thloyana le mosadi wa gagwe o fo thlwa a tia mosadi wa gagwe bjale mosadi a kwa gore dia baba a botsa batswadi gore ba ntsha dikgomo tsa gagwe ba mo fe, ba ntsha dikgomo tsa gagwe ba mo fa, ke moka ba dula le ngwana wa bona, monna yo mongwe a tla a ntsha dikgomo a nyala mosadi.

128 Dikgomo a ba dirome le gona a di fage buuswa, mosadi yola wa motlabe a bona gabotse gore monna ke setlaela, a mo thlanogela. Ka gobane a ka kwa yo mongwe a bolelela ka nna gore motho yola a o sepelago nae, o sepelela ka mokgwa o le gore o a tsama a nsinya leina.

Monna a leka ka maatla go losa mosadi yo mongwe, ke moka ba mo gana, monna a ba gona a gopolago, ge a okwa batho ge ba a re yowe a nyake mosadi ka gobane o fiyo raka mosadi ka nosi, a re kgathe ke nnete ge ba re, bo-bare-bare ba sinyiwa tsa malapa a batho, mono nagang ya gesu ba mo gana ka moka, a ba a thoba a ya a tsea mosadi Bolededu. A tla a swara mosadi wa gagwe ka diatla tše pedi.

Go falatsa mabele, ke taba e ngwe ya go dira gore monna le mosadi ba fapane.

Mothlomong mosadi o fana ka mabele kantle le go botsa monna wa gagwe. Taba ewe mosadi o a utswa ka gobane o ba utswetsa monna a sa di bone, bjale monna o tla dio makala ge mosadi a mega tlala ka baka la gore a di bona, a swanela go tla mosadi le go a ka fokwa basadi ba motse bawe ba ilego ba di bona ba bolela gore mabele a fe-la o fane ka ona.

Monna o tla kgotlella go sela tlala ke moka ngwaga o o tlogo a thlokomele gore mosadi o swara mabele ka mokgwa mang. Mosadi a ka se ke a fa motho mabele batho ba le gona, ka gobane a botsa monna, mabele a go fa motho batho ba le gona, ke gore mosadi o butsitse monna wa gagwe, ke moka monna a mo dumella a kgona a mo fa.

129

Mathetse Sekgobela o ba a na le mosadi ba re ke Mokgadi, bjale monna a lema mabele ka dipholo, mabele a se ke a gana go butswa mabele a butswa ke moka a tlatsa sesego sa mosadi a monna le ona a tlala sesego. Mosadi a fana ka mabele, pele ga gore selemo se tswa mosadi a mega gore sesego se kgonamile, monna a ka a bolela o ile a bula sa gagwe, ke moka mosadi a ja ona.

Ka ngwaga wa bobedi monna a leka ka maatla a goma a budusa mabele a mantso bjale ka la a pele. Monna a ntsha mathlo dinameng, a bona mosadi yo mongwe a etela mosadi wa gage, ke moka mosadi a fithla a dula nae, gona le bjilwa bokete, ke moka basadi ba motse ka moka ga ba tloga ba yo kgopela bjilwa, ba re re a lisia mmogo mokete, a rieng, ke tlilo le hwetsana, monna a dutsi ka kgorong, o theletsitse. Monna a thakgo a ya ka lapeng, a re go mosadi wa moseng, nna a ke go tshabe, ke kwa ba a re go na le bjilwa ka mo boke.

Monna a tswa ka maforo, a sobella, mosadi o tseba mokgwa wa monna wa gagwe gore a tloga ga bos. Monna a goma a ya namela sethlare se segolo sa go lebana le gae. Ke moka mosadi a tsena ka dithibeng a ntsha mabele a tshella mosadi, mosadi a phuthela ka kobo ya gagwe, mosadi wa mosti le yola ke moka ba tswa ka motseng, monna wa ba bona, a fologa sethlare, a kitima ka lebelo, a ya a ba thlako-tsa a tswa a muga rotoga a libile gae, a gathana nabo. Lereng, kgane bjilwa bo fedile, monna a re aowa ke lebetse mphaka wa ka kgorong, bjale ke bona gore mothlomong nka ya boya bošego bjale bathlankana ba tšea e ya.

130

RM/

Ge ba riale ba fapana le monna, monna a re naa yowe o rweleng, mosadi a sa na se a ka se bolelago, a bolela thareso, ke lebetše go le botsa o rwele dithoro, o re ngwana wa gagwe o sitigile, ke ke tllilo le botsa mo le tso boya. Monna a re go mosadi ngwago mabele a ile a phakisa a fela kganthe o šoma ka mokgwa o, mabele a a ka a gome a boele ka gae, ke moka mosadi a goma nao, yola le yena a goma o lata go tsee kobo ya gagwe. Ke moka ba fithla ba a boetsa ka sesegong, pele ga gore a tshela, ka sesego, a re o ntshitse kang mosadi a mo supa seroto, ke moka a re tsholela a tsholela, seroto sa tlala, ke seroto se segolo kudu.

131 Monna a re, mabele a ke pudi, a se awe wa goba o swanetse go g fa motho kantle le nna. Mosadi a ka a fetola monna, ke moka a re go mosadi rwala o tshela ka sesego, a dira bjale, ke moka monna a re go yola mosadi sepela, a ke sa nyaka go go bona mo ke wena thuhu, mosadi a tloga, monna a sala a tia mosadi wa gagwe, mowe mosadi a rurugelanago, mosadi ka gobane o tseba gore o dirile phōšō, a fo dula a se ke a tshabela ga gabo. Ke moka monna a goma a boela bjaleweng a sia mosadi gae.

Mosadi le e a teiwa o be a sa lle, ka go tshaba gore yo mongwe a ka tla a kwa taba e a tselwago yona. Taba ya gagwe ke go rapela fela gore ke kwile mogatsaka, nka se tsoge ke boeletsa. Monna le yena a ka a ba bjalo ka lesoboro o ile a fo homola, a se ke a tsama a sinye leina la mosadi wa gagwe yaba ditaba tsa gagwe le mosadi wa gagwe. Ditaba tsa Mphalatsane tse fela di etla mowe.

Ka morago gwa kwagala gore mosadi yola ke sebaka sa mosadi wa gagwe, ke yena yowe a bitsetsago mosadi wa gagwe motlabo. Mabele a ba yo dira bjale, gore motlavo wa gagwe a kgone go nwa yena a e ka go kgopela. Monna a gopola ka pelo gore mola ke tie mosadi yola e be nka se be le molato. Mosadi a napa a lathla go ba Mphalatsane, a boloka mabele a gagwe bjale ka basadi ba bangwe. O mo laile, mola a se ke a dira bjalo e be e le moka mosadi a tlo fo ba Mphalatsane.

Mosadi ge a e ya nokeng, o swanetse go kgonamisa pitsa, ka gobane basadi ba twalla banna ba lefokeng ka dipitsa, ba di fakela ka pitseng ya metsi, ke moka a e ute, monna wa gagwe, a e a nwe, ke moka ge a fithla ba fo bona a tagilwe

132 ba se ke ba tseba le gore monna o nwele kae, bjale ka ge a na le mosadi ba ka se ke ba mo sala nthago.

Molao o wa gore mosadi ga a e ya nokeng o swanetse go kgonamiša pitsa ke wa bugolo-golo le gana bjale o sa šoma, ka gobane ba re mogolo-golo yo mongwe o ile a bona taba e, monna yowe a mo gononago, mothlang mosadi wa gagwe a dirile bjalewa o tla bona, monna a tagilwe bjale a se ke a tseba gore monna o nwa kae, kganthe mosadi o fotle a feta le bjalewa mokgorong a yo uta.

Ka tšatši le lewe mosadi wa gagwe a dira bjalewa, monna a tsoga e sa le bosego a tshuba mollo kgorong, bjaasa, ke moka mosadi a dira bjale ka matšatši. Erile mola a re kea feta monna, a re go mosadi, o ke o nape o nthuse, o tsele toko ya ka, mosadi a re mola o mpona ke ya nokeng, banna ba bangwe ba re, yo mogolo ba mo roma a sme, nokeng a se kgole tma, re kgalegile mothlomongwe a ka tla a re, budulla, a ya ka noši a ka ya go kgola ka gae a išia, mosadi a phtlaphetlega.

Banna bala ba bolela ga ba tsebe se monna a se gopotsego, mosadi o tswafá go boela ka gae, ka baka la gore wa tseba a ka se ke a boela le pitsa ka gae, o swanetse go rola a išiš mo kgorong.

133 Yaba monna wa thakgo, o re go mosadi e re, ke bone se o tšhabišago, mosadi ke moka di mo swere ge a inama, monna a ntsha pitsa ya bjalewa o tšhabiša selo se. Monna a ka a tia mosadi ke moka a bea kgorong, banna ba uwa. Ke moka ba lebella monna yola a tlogo a tagilwe gore o tla tla a tagilwe, monna o ile ge a fithla a fithla a lapile ke moka ba se ke ba ba le taba nae, ba no ba ba sega, ba tšere magane. Monna a napa a mokona bjalewa, ke baka lewe mosadi a swanetšego go seka miša pitša ga e ya nokeng.

3.2. Sepota go mosadi.

Go na le banna ba bangwe, bawe ba fo rwesago mosadi sepota mosadi a se na molato, ke moka ka moka ka moswana ge ba bolela ditaba monna a thloke boekarabello. Banna ba mohuta owe a ba loka, ba nwa bjalewa ke moka ba gobaganya lebake, toba monna o na le madi bjale ka go riale mowe a mo gwa gafiša.

Monna yo mongwe wa ga Mathlakwana bare ke Mothakgati o tsere mosadi, bjale mosadi yowe wa gagwe le ge a se na taba o a teiwa.

134 Monna yo ka tšatši le lengwe o ile a makatsa kudu, o be a babja
bjale a rona mosadi wa gagwe gore a yo mo nyakella dithlare ga
ngaka, ke moka mosadi a kitima a ya ke moka ngaka ya ya ya mo fa
dithlare, ya motaa gore o re go fithla o mo dire ka mokgwa o le o.

Mosadi a boya, bjale a hwetsane ke na le molwetsi yowe o be
ke ile go mona, bjale mosadi a fithla a dira ka mokwa owe ngaka o
mutsitsego ka ona. Ge mosadi a dira monna ke moka monna o o tia
mosadi wa gagwe mahuba feise, ka ja ke dithlong, mosadi a dula fase
a thoma go omana, a re, ka moswana ka se kwe motho a nthoma a re, o
ya ga gore wena ka nosi o swanetse go ya. Ka napa ka thakgoga ka
tloga ka tsama ke makala, ba ba mo tsebago gabotse mokgwa wa gagwe
ba re a se mathomo, ke mokgwa wa gagwe o fo thlwa a dira.

Taba e ya gore motho a tia motho a se na se na molato ke
ntwanyana, motho o swanetse go mo tia ka lebaka. Monna yowe wa ga
Mathlakwana o ile a tawela pele le mokgwa owe wa go tia mosadi a
se na molato. Mafelong o ile a ba seretela sa go thlwa se leta
dikgogo gae.

135 Ke sona aethlare sa gagwe, bjale mosadi a boya madi a mele, ka
gobane a ka se kgone go motia. Monna yowe o be a bolaya ke lebake,
bjale ba bangwe ba kgoga lebake, ba nyaka go šoma mešomo ya bona,
ba bangwe ba fo tlašla fela ba fo šega le ga ntsi o feta, ba
bangwe ke dibodu bjale Mathlakwana yena o ile a tlašla go šele.

Banna ba go tia basadi ba se na molato, mosadi wa ntse le ge
a be a na le mmele, mmele wa gagwe wa napa wa pja a boela a ba yo
mosese, bosese bja go ota. Bjale ka monna ge a na le mosadi yo a
sa belegego, monna ge a ka dula a mo koma ka baka la go thloka
ngwana mosadi o a ota. Banna ba mohuta owe a ba na bothakga,
mosadi a ka leka ka maatla go thakga monna wa gagwe o tšwela pele
le go tia.

Bjale ka monna yo Makeagane, yowe a tserego basadi le basadi-
sadi ba etla ba tloga ka baka la go teiwa. Mosadi wa gagwe a dira
bjalwa o dirile marumu a gagwe, ga le dikela ke moka o a teiwa,
monna o sala a enwa phithlo. Ge a etswa dikgoneng o a teiwa a
tawe dikgoneng o be a ile banneng, a ya nokeng ge a boya ke
molamo. Bjale mosadi a site le gire se nka se dirago keng, mosadi
a šme le mosadi wa gabo ke moka ke molato o wa teiwa ka gore mosadi

yola o be a go bitsetsa monna, goba mabjalweng le ge a e nae, ka morago mosadi a mo siela bjalewa ke moka o bolaisitse ngwana wa motho yowe.

136 Mosadi wa pele a thlala ka baka la molamo, a goma a tsee mosadi wa bobedi le yena a mo dira ka mokgwa owe, ke moka mosadi a thlala. Monna a na bothakga basadi bawe ba leka gore ba thakga monna ba e polaisa. Ba lesetsa go dira mabjalwa ke moka basadi ke dibodu ba teiwa, ba dira bjalewa le gona ke molamo.

Monna a tsee mosadi wa boraro, bjale le yena a mo dira ka mokgwe owe, bjale mosadi yowe ga gabo ke Bokgaga. Mosadi a tshabela ga monna yo mongwe wa gabo monna wa gagwe, ke moka monna a tliisa mosadi, monna a re go mosadi, o be o ile monneng wa gago. Monna yola a sitwa le go bolela ke moka a tloga, fela a re go mosadi go a go teile o se sa tla ga ka, wa gabo motho ke kgôrô.

Gore monna a tloge, ke moka monna a sala a tia, mosadi a motšha gore o se o tswa le tsamile le dirang tseleng, empa mosadi a šita go bolela, ka gobane a tsaba a ewe a se dirilego. Mosadi a kwa gore dia baba ke moka a napa a tshabela kgorong. Ba kgoro ba amogela ditaba tsa mosadi, ka baka la gore batswadi ba mosadi ba kgolô.

137 Ba roma Pampanyane gore yo bitsa monna wa gagwe, gammogo le monna yola a go ka a tshabela ga gagwe, ke moka morumiwa a ya, a ba bitsa, ba fithla kgorong ya mošate. Monna yowe wa ga Mola, ke tshuwana o thloka le kgogo ya lefofa.

Ditaba tsa tsena bjale mosadi a bolela mekwa ya monna wa gagwe ka mokgwa o a mo tswenyago ka ona. Monna o ile a thloka boekarabelo a epona phoso, bjale a fiwa molato. Monna a na sa go lefa, bjale ke moka a thlolela gore a teiwe. Ba tia monna disempoko tse phethago menwana e mmedi, ka leragong le lengwe matswele a kgomo ka ga lela le lona bjale. Ditaba tsa fela di etla mowe, monna o kwile gore go teiwa go bothloko a lathla go thlwa a tia mosadi. A fetsa matšatši a sitwa go dula.

9.3. Lehufa.

Mosadi o teiwa kudu ka go ratiwa ke monna wa gagwe ga rate gore a ka fapana le mosadi wa gagwe, bjale lehufa le legolo le godimu ga mosadi.

Bjale monna wa mohuta owe a diri ka kgole, ke yena mosadi a dirilego gore monna a be ka mokgwa owe, ka go mo apela moratiso, ka baka la ona, monna a nyake gore a ka fapana le mosadi, pelo ya gagwe o kwa bothloko ka maatla, o molata bjale ka mpja e lata ya tshadi.

138 Ke mowe pelo ya mosadi e nago gona, o se ke wa kwa ge a bolela gore nna ke a thlaka, ke dio thlwa ke setse ka nthago e ke ke nna kgomo. Banna ba mohuta owe ba tseba le mowe mosadi wa gagwe a gatilego, ke gore leoto la mosadi wa gagwe gammogo le lentsu la mosadi wa gagwe.

Bjale ka monna yo Kgasane Malesa, monna yo go bontshagala gore mosadi o mo file mo ratišo. Monna a fapane le mosadi wa gagwe, wa bona mosadi a nyarela, ka morago o tla bona monna wa gagwe. Ba fithla bjaleweng monna a rats, mosadi wa gagwe a ka dula theko le yšna, o nyaka ba no batagana, ge mosadi a swere ke kantle o botsa monna gore ke sa ya kantle, ke moka mosadi a ya, empa pelo ya monna e ka se ke ya wa, o tla ema a lebella mosadi ka mowe a sobe-llago, gore a diega a molate.

Ka lerato lewe la monna, ka morago monna, o tia mosadi, monna yowe o be a sa tinyana a tiela go bolaya, mowe mosadi ka moswana a tsogago a tletse ngwako. Ke moka mosadi a na taba ga belaele le ge monna wa gagwe a mo tia. A tshabele ga batswadi ba gagwe, ke lerato, o a fola o a lebadisa, ka morago o wa mo tia, bjale bjale. Ge a tloga bjaleweng a se ke a lebala a tlogela monna, ka gobane ge monna a sala a tsoga a ka ya a mo tia, ka gobane o tla re o be a na le monna yo mongwe.

139 Mosadi wa Mamoratwe a ke a eba le mmele, ke motho yo a fo dulago e le lekgwakgwasana, ka baka la go teiwa. Monna yo Masinyane Mosoma a tsege mosadi Kobeng ngwana Mohlabe, monna yowe o be a leta mosadi ka mokgwa o mogolo. Mosadi ge a e ya ka kgakala ke moka monna o thlapetsa mosadi, a fithle a nemele sethlare a mo lebelle, ke moka mosadi a se thuse a boš ka gae, monna ge a bona gore mosadi o boya ka gae, o fologa sethlare o tswa a sepedisa gore a tsenele mosadi ka gae pele gore a se ke a tseba.

Mosadi ge a e ya nokeng, modiro ke ona, ge a ile dikgoneng le basadi ba bangwe ke moka a leka ka maatla gore a ba bone mowe ba robago dikgone. Lentsu la mosadi wa gagwe o a le tseba. Ka

tsatsai le lengwe o ile ge a theletsa mowe basadi ba robago dikgone a kwa lentso la monna, a bolabola le basadi le lentso la mosadi wa gagwe le kwala, monna a ba a bolela gore lehono o dio mo fang o ba go wa bonala mo, yena o kae, a re ba šetše gae.

140 Monna ge a okwa dipolelo tsa mohuta owe a namela sethlare se segolo a lebella, a bona monna a tloga, fela a boletse lentso la gore eriš o nkhutswetsa ka gobane pafi ga ba gona. E be a tlaisa mosadi, mosadi le yena a tla iša monna ka gore ke a tla a riš. Monna a re go mosadi wa okwa ke re tswio ke a tla, mosadi le yena a re wa okwa kere šhō (go gothlola) ke nna yowe ke a tla. Monna a napa a tlala ke pelo ge a okwa dipolelo tsa mohuta owe.

A dula godimu ga mothlare go lebella monna, a bona monna a sobella gae, bjale basadi ba rwala dingata tsa bona, ba etla gae, bjale monna a fologa godima a tla ka gae. Mosadi ge a fithla ka gae, ke moka monna a tia mosadi wa gagwe a mmotsa dipolelo tsa mosegare. Mosadi ka baka la gore o be a ratiwa a ka a tloga.

Monna o be a dula motong wa photwaneng, bjale monna a tia, motse wa gagwe, ka baka la monna yowe, a ya a aga mmotong wa Mabotana. Le gona a hwetsana banna ba le gona, bjale a fapana le banna ba gona. Monna yo mongwe le yo mongwe yowe a boledisago mosadi wa gagwe ke moka mosadi o swanetse go tsiwa.

141 Mmotong wa Mabotana gona le ditshosi tse dikgolo ba re ke leja-kgomo, kgomo ya tswala ba se ke ba e bona, ke moka di bolaya namane. Monna yowe Masinyane, go bonagala gore dikgogo e be di sa fologa, ke gore dikgogo tse dingwe ge di fologa yena o be a sa estse a le godimu, bosego le mosegare go a swana. A bjasa gabotse, o na le letlabo, ka baka la godisa mosadi (lelato).

Ditshosi ke monamela thaba bjale ditshosi tsewe ge di sepele mowe motseng wa gagwe a thoma go di pjatla ka maoto, bjale a di nyake go kwa monkgwa wa tshoši ya gabo tsa o kwa dit tla ka buntsi. Leina la tsona le legolo bare ke maloma tau, bjale monna a re go bona gore di tlile ka buntsi, ke moka a nyakela bjang, a la fase, bjo bongwe ka ngwakong. Monna a di tšhubella.

Ditshosi di ile tsa hwa ka buntsi a ka o napile a di baka, tsa tla ka buntsi, mowe di ilego tsa ga lefa kudu, di ile tsa motho le ka ngwakong ge a tsena di loma.

Monna le mosadi a baka ba robala, ba lala ba le mo tsietsaing.

Ka moswana, monna a re mosadi wa gagwe, gore felo mo ba loyana, baloyane le mosegare, go kaone re tloge. Ke moka a tia mengwako ya gagwe, a boela maruping, a fo hwetsana monna yola a le gona.

142 Monna o tshabile mmotong wa Mabotana ka baka la banna, bjale polelo o re o tshabile dithuri tsa Mabotana, ba Mabotana ba loya ba loya ka ditshosi. Kganthe ga na mowe o tlogile a fapane le Modipi a re o robala le mosadi wa gagwe. Lebaka le legolo monna o tshabile banna ba Mabotana, a goma a boela photwaneng.

A hwetsana monna yola a go mo tshaba yowe elego Makhine a le gona. Monna a ka a dula, a napa a feta le tsela a sobella Magakala. Le gona gwa kwagala gore marupi a ntshe a fele, ka lona lebaka la go tshabisa mosadi banna. Batswadi ba mosadi ba ile ba thloka dikgomo e ka be ba mo file, ke moka ba dula le ngwana wa bona. Monna le lehono o Magakala.

Banna ba leloto, a ba nyake monna a ka fithla motseng wa bona. Bjale ka monna yo Bobete Malle, le bo ngwanabo gammogo le barwae o ba rakile motseng. Ka baka la mosadi yo Mpholodi ke mosadi wa boraro, bjale basadi ba pele a se ke a ba le taba nabo, a sala mosadi yowe morago kudu. Ge go na le bjalewa motseng wa mokgalabje yowe e be go e nwa dibara tsagwe.

143 Ge banna ba ka fithla gona monna o nyaka le go epolaya o fo omana a le nosi, a sepela a e ya kowa le kowa, a rogana a re a batla bjaleweng ba nyaka go nyobola bjale bjale. Mosadi a šita go boledisana le batho ba bangwe.

Mpholodi ge e sa le mothepe o be a na le mmele o mogolo, bjale a šta, a sala e le yo mosese. Ka tšatši le lengwe a ya ka nokeng go thiatšwa dikobo, bjale monna e yo mongwe wa motkumi, a tswa a rakisa phoofolo, a hwetsana mosadi a na le ngwana yo mongwe a m dumedisa, a mmuteisa gore e su o bone selo se feta mo, mosadi a re eowa. Ka lebaka lewe monna a feta a kitima ka lebelo, mong wa mosadi a fithla a bona monna a kitima.

Monna a napa a re, monna yola o bona nna o a tshaba, o be a re robala le mosadi wa ka. Monna a fithla ka nokeng, mowe mosadi a lego gona a re go mosadi wa gagwe, monna yola a sobellago kowa ka lebelo ke mang?

Mosadi a mmotsa a re ke Mokobo, o tshabang, mosadi a re a tshabe o rakisa selo se sengwe.

Monna a re go mosadi o a uta, monna yola a tšhaba nna, go bonagala gore o be o robetse nae, mosadi a re butsisa ngwana šo, monna a re ngwana ga na maano. Ke moka a tia mosadi, pelo ya mosadi e ile ya kwa bothloko go mo tiela taba e a sa e tsebego. Mosadi a re gom monna go thlwa ke lla ke lapile.

144 Mosadi a napa a tshaba, a se ne ela lefoka. Monna a kitima, le matheko ka moka a tsama a nyakela mosadi wa gagwe a se ke a mona. Mpholodi o ile le dikompo, bjale umagwe le papagwe ba hwile bobete ke moka o lobile dikgomo, o tla di fa ke mang ka gobane a ba sa phela. Mpholodi o napile a e ya o itse lebitla la gagwe le tla gata ke makoloi, ke nnete lebitla la gagwe a ba le tsebe.

34. Maraga a mosadi.

Galase Lokweng, mosadi wa gagwe ke mosadi wa go se loka, monna o thaba fela ge mosadi a sa nwa bjalwa, mothlang mosadi wa gagwe a nwele bjalwa, monna o thloka mowe a ka tshabelago gona. Monna e fenywa mosadi ka maatla. Ka tšatši le lengwe mosadi a foroga monna, monna ka lewe letšatši le yena o be a nwele bjalwa.

Ke moka a roga monna wa gagwe, mafelo a bona gore go rogana ga go mo thuše selo, ke moka a thoma go kgitla monna ka letswele.

Monna a re, mosadi yo wa lemala, ke moka a swara mosadi a tia, ba motse ba tla ba lamola. Ke moka ba lesetsana, mosadi a ya a ala legogo ke moka a robala, mosadi nwa e su e fele, ke moka o ya malaong, o a fithla o a robala.

145 Mosadi a lesetsa monna a kgomela, ke moka a kwa monna a šna, bjale a swara monna ka tsa kapele. Monna o ile ge a re wa phafoga a hwetsana gore mosadi o moswere ka tsa kapele o bile wa gaga. Monna a leka go rapela mosadi wa gagwe empa mosadi a se ke a kwa dithapelo tsa monna wa gagwe a tswela pele le go gōga.

Monna a bona gore ga go na thuso, a thlaba mokgosi mosadi ge a okwa gore ba motse ba a tla ke moka a lesetsa monna a ema, ba tswalla ba ema molomong a ngwako, ba re molato keng, monna a re mosadi o be a ngoga ka tsa kapele, bjale o kwa lena ga le tla o lesetsitse empa o nkgobatsitse. Ke moka monna a tswa ka mowe ngwakong a ya a robala le masogana.

Ka nnete mosadi o mo gobatsitse, bopole bja monna bja tsoga bu rurugile, monna a sita le go sepele a raila. A bitsa banna ba gabo a ba botsa taba e, bjale banna ba re taba e ke kgolo batswadi ba mosadi le bona ba swanetse go e tšeba. Ba bitsa batswadi ba mosadi ke moka ba fithla, ba ba botsa taba e, bjale batswadi ba sola ngwana wa bona. Ditaba tsa fela, monna a nataba ga gona motho yo a ka mo lefago, ka gobane o lumile ke mpja ya gagwe.

146 Mosadi a lebadisa, monna le yena o ile a fola, ba dula gabotse. Bjale ka tsatsi le lengwe monna a ya a nwa bjalewa le mosadi wa gage, erile ge ba fithla gae, ke moka ya rumasa. Mosadi a thoma go omanya monna wa gagwe, ka morago ke moka batho ba kgala mosadi ke moka mosadi a homola. Mosadi a ya a ala legogo, ke moka a robala, monna le yena a ya a robala.

Mosadi o robotse a le bjalo o beile phate ya legone, o nyaka to tla bjatla monna ka yona kowa monna a kgometse. Mosadi a kwa gore monna wa gagwe o kgometse ka moka a tsea phate a pjatla monna ka yona, ka baka la letsufi o be a gopotse go tla mo pjatla thlogo bjale a roba leoto la monna, monna o ile ke leka gore ke a šma tša šita.

147 Mosadi a tswa a tshaba, ke moka monna a thlaba mokgosi ge ba fithla monna a re mosadi o mpolaile, o nthobile leoto ge a ba dula ba tsena ba hwetsana gore mosadi o gobatsitse monna, bjale mosadi ga gona. Ka moswana ba bona mosadi a etla ka sebaka, bjale batswadi ba mosadi ba bitsiwa. Batswadi ba mosadi ba sitwa le go bolabola, monna a re, e fela mosadi o holofetse go mpolaya, bjale ka go riake ba ga makgolo mpheng dikgomo tsa ka, ba fa monna dikgomo tsa gagwe, mosadi a ya dula lapeng la batswadi ba gagwe.

Mosadi a ka a ya a dudisana le batswadi gabotse ge a nwele bjalewa ke moka o forogana. Bjale batswadi ba re, ke a bona ngwana a diri ka kgole, ke moka ba nyakela ngaka, ngaka ya tla ya mo laola. Ngaka ya re mosadi gana ke bjalewa le gona o bile o na le dileso o swanetse gore a thlatsiswe. Ke moka ngaka ya dira ka mokgwa owe ba bona mosadi a e tsa basadi ba bangwe, a tla a tsea ke monna yo mongwe a ya a dula nae gabotse.

RM/ Mosadi yowe e be e le bolwetsi, bjale basadi ba bangwe ba dula ba roga banna ba bona, ka baka la mesepele ya banna ba bona,

ka gobane ka lebaka le lengwe monna a ka sepela mowe mosadi a sa go nyakego, ke moka mosadi o tla fo thlwa a roga monna'a tia, mosadi a sa di kwi, ka gobane ga rate, a re mpolae ke hwe ke khutse o sale o sepele gabotse marakabele ke a go šitiša.

S 5. Dithoyanō.

148

Diphapano tsa go thloka mathomo, tsena ke diphapano tsa go dira ke batho, bawe elego baloi, ka go riale mowe ba nyaka go rutla motse. Ke moka ba fithka ba gasa mothlare maforong, ge le tsena ka motseng ke moka le thoma go fapana, bjale ge batho ba nyaka go tseba gore molato keng, tsa se ke tša kwala.

Phatanya, ke mothlare owe o dirago gore batho ba fapane motseng ke moka ba lwe, kantie le lebaka. Bjale ka kgorong ya Matsela nokana (Mabakane) ba beba na le motse o mogolo. Bjale ka tšatši le lengwe yo mongwe a tla a besa phatanya kgorng ya bona, ke gore a fithla a e fakela moloreng, a tloga ge ba fithla ba gotsa mollo ke moka ya ba tupela.

Banna bala kowa kgorong, ke moka magane a bona a fapana, yola gare ke a bolabola yola a o ganetsa yola, yola le yena o bjale, bjale motho wa nnete ga gona. Ka morago ke moka ba kwa telana. Go be go na le monna o sele wa ga Saai, bjale monna yowe le yena a tsena ke sethlare sewe. Gwa fithla kgogo tswadi ke gore mmago banna bawe ba le go kgorong okwa ga magane a bona a e ya gosele o ba sola.

149

A re go monna yola wa ga Saai tloga, monna a se ke a kwa gore mokgekolo wa molamolela, a roganetsa mokgekolo, mokgekolo a mo kgitla ka letswela, monna a raga m kgekolo ka moletso, phatanya ya tsogela godimu ga monna yola, ba mo swara ba tia, basadi ba motse ba tswa ba rwele diphate, ke moka ba kgitla monna ka tsona. Monna a phonyokga a tshaba.

Monna ge a fithla ka gae, ba bona a hubelane ka madi. Tšewe e sa le dinyane, ka morago ba sala ba elwa nwa e kgolo, mowe banna ba ilego ba lathlegelwa ke meno. Mogaga o ile a o loga meno a maleba ka moka ga ona. Ka moswana ba tsoga ba gotsa mollo gape kgorong, ba nyaka go tla kwa gore molato keng.

RM/

Ge ba kgobakane ba sa butsisana gore e ka ba molato keng, ke moka nwa ya tsoga gape. Balwa, bjale ba tsoga le ka basadi,

mosadi yo mongwe le yo mongwe o emella monna wa gagwe, bjalo le bone ba swarana. Ba lwa mowe ba lapago ka moka ba ba bjalo ka dikgo-go ge di lapile, yo mongwe o fo lebella yo mongwe matla a go ya go tia ga gona. Ke moka ba metse bo tsologa ba fithla ba lamola nwa, ba lesetsana.

Monna yola wa ga Saai ba mmutsisa ka gas, gore molato keng, monna o sita go ba botsa a tsebe. Mong wa motse a re nwa ya go thloka le go fela ga se nwa, le gona a se nwa ya motho ka o tee, ke nwa ya batho ka moka. Ke moka a bitse ngaka gore e tle e kwe gore molato keng. Ngaka ya tla e rwele ditaola tsa yona gore e tle e laole.

150 A fithla ya tshela ditaola tsa yona fase, bjale ya ba botsa ya re go tllile monna yo monwe wa go bina sa gore o fithlile o faketsa mothlare ka gare ga molora, ola molora ka moka wa kgorong, le gotse mollo le tla bona magane a lena a kwana, ka nnete ba dira bjale ke moka ba bona bakwana.

Phatanya ke mothlare wa go se loka, batho ba ka bolayana ka ona. Ge ba ile ba tsea ona le nawa ya bokone, ke moka ba fotla ka yona le dithlare tse dingwe a tsa loka, fela motho ge a ka boniwa a dira boloi bja mohu a owe o swanetse go lifiswa e dio ba ga ba boniwi, ka gobane moloi o ka se ke wa umona, o bone ke moloi wa gabo.

Mosate wa Makhutswi e kgoro e ile ya phumaga ka baka la boloi, bja mohuta owe. Bakgomana ka moka ba palakana, ba dula mehotong ya bona gaumogo le kgosi ya tloga gwa sala e le maruping. Ke go ba sa dula kgaufsi le segwai.

Molato ke o, ba Makhutswi e be ba fapane le Mohlabe, bjale Mohlabe a fotla nawa ya bokone a ya a phusetse letlaleng, ke gore moloreng, mowe basadi ba falatsago melora.

151 Ka mabanyana gwa thomega diphapano monna o fo tia, mosadi mosadi a sena molato. Mantswebele mokgomana yo mogolo a tsea setunya, a šupa kgosi ka sona sethunya sa lla gase ga motse, empa a ka a mo thunya. Ka moswana ba tsoga ba mmutsisa monna a thloka boekarabelo, ke moka ba mo lifisa kgomo tse pedi. Monna a tia mengwako ya gagwe a tloga, a ya a dula gagwe.

Kwano ya se ke ya ba gona, ke moka ba thoma go tla mangwako a bona, gwa sala ngwako wa kgoši, bjale ge ba tllilo athlola melato ba sa kwane ba fo fapana. Kgoši ya tsama e kwella gore molato keng, ya kwa gore go spetswe sethlare letlaleng, kantle le gore le tloga felo fawe, yo mongwe wa lena o tla lopa ka thlogo. Ke ge kgoši e tloga felo fawe. Gane bjale o dutsei mosunwane e nwa metsi a sediba, molao wa bagolo-golo ba re kgosi a e nwe sediba.

152 Kgosi e nwa metsi a noka, metsi a noka e e elago a na ditshila. Ke nnete, ditshila tsewe mogolo-golo a goba a di bolela a bolele ditshila fela, o bolela ditshila tsa lehu ka gobane motho a ka fo tla a tshela sethlare ka metsi ke moka metsi awe a sediba a bolaya batho, ke mokgwa owe metsi a sediba a nago le ditshila. Noka e kgolo le ge motho a ka tshela sethlare ke moka se a ela. Le ge motho a thlapa ka godimu o ka se ke wa bona gore motho wa thlapa ka kgakala.

Diphapano tsa batho tsa go thloka mathome a didiri ke ditlhare fela, aowa, le go se thlokomele le badimu, le gona gore ba se ke ba kwana. Bjale ka motse o wa ga Mathlakwane ba agile motse ka o tee le malome wa bona. Bjale papago bona o hwile le mmago bona go setse bana.

Monna yo Mpomo, ke mogolo wa bona, bjale ke modumedl, o na le baratho ba babedi le bona ba na le basadi, bjale baratho a ba dumela. Bana ba motho yowe a ba kwane yo mongwe ge a babja a e go bona mongwe, a ba tii basadi ba bona, ba bolaya, bjale mogolo wa bona a tii, mosadi. Bjale ba kgona go tia basadi ba bona ka moswana ba sitwa go bolela molato.

153 Bjale ge ba sepela le dingaka ba nyaka go kwa gore molato keng ditaola di bolela gore le swanetse go bega badimu dilo ka moka tsewe le nego natso, gammogo le basadi ba lena, ke moka baratho ba ya ba botsa mogolo wa bona, bjale mogolo wa bona a bolela gore ke mediro ya baheteng. Baratho pelo tsa bona dia baba bjale ga go na selo se ba ka se dirago, ka gobane ke ba banyana.

Kwano magareng ga bona ya se ke ya ba gona, yo mongwe o tia mosadi ka kowa yola o fo dula a e go lamola. Ba dira gore ngaka e tle ka motseng, mothlomong ge a ekwa ka nosi mogolo wa bona o tla thlokomela. Ngaka ya fithla ke moka ya laola, ba

bitsatse mogolo wa bona. Ka lewe letšatši ngaka ya bolela gore ke nnete badimu ba belaela ba nyaka go phasiwa ka kgomo e ntso ya pholo le tla bona ka tsatsi le lengwe ge dikgomo di budiwa, kgomo e ngwe ya pholo e fo robega molaleng.

A tswela pele le go bolela, ya re ka morago ga kgomo ewe, ke moka le tla thoma go babja. Mogolo wa lena badimu ba tla mo tia ka mosadi wa gagwe, monna o tla apea ka nosi. Phakiaang le be-geng badimu ka go phasa, le tla bona dilo ka moka di le 1 kela. Ke moka ngaka ya rwala dithlako tša yōna ya sepela.

Mpomo a sala a dula a lebala, a re ke dilo tsa baheteng. Ka morago ga matsatsi a se makae, ke moka kgomo e ba goba ba e tshepile ke moka ya robega ge basemanyana ba di bula. E be e le matsatsi a matelele ba nyaka go lebala mantsu a ngaka, gwa nyaka go tsena maloi. Bjale yo monwe wa bona, a re ke se sa go ka sa bolela ke ngaka a la mokwa ge a bolela gore ga go na go ya gale-gale pula ya modupi ya tla.

A e nataba le yona ke lehu la yona ba bua kgomo ke moka ba ja. Ka morago ga mo ba lle kgomo ke moka ka moka ga bona tsa ba thlanogela. Mosadi wa Mpomo a thoma go babja, ke dinyane ke dinyane, batho ba go ya ba bona molwetsi ba ba banyana dipelo tsa go ya ba mo thlolla. Ka morago ga mowe lekgotwane la gagwe la babja, ka morago ga mowe mogolo wa lekgothwane a babja bjale ditaba tsa makatsa batho.

Basadi na babedi ba, ba swara boima bja go nyakela banna ba bona dithlare. Bjale dingaka di bolela lentsu ka le tee ba re, le swanetse go phasa badimu ba belaela. Le yena mogolo wa bona a thoma go isa ditaba thlogong, ke moka a sepela le dingaka, dingaka tsa mmotsa ka ona mokgwa owe di dulago di botsa baratho, ke moka monna a dira ka mokgwa owe dingaka di bolelago ka ona.

Methlolo, mosadi wa gagwe a fola gammogo le baratho ba gagwe, Mmallo! Ke nnete, ke kwile gore ditaola di na le nnete, ke moka ba phela ka kwano, ba sa fapane malwetsi ka moka a ba kgole le bona, medimu e ba lebetse ga go na pelaelo. Go tloga ka lona tsatsi lewe a tseba gore molao wa x basotho wa go phasa ke nnete, ke moka ngwaga o mongwe le x o mongwe ga go lewa ngwaga o moswa a fela a bega badimu, goba ba thoma go lema a sa lebale go bega badimu.

840

Badimu a ba swanela go nyatsiwa, badimu ke batho ba ba hwilego, ba hwile ba na le motho yo a phelago ka gare ga mmele lehono motho yowe o dutsi le Howano yowe a dirilego dithaba le dilo ka moka tsa lefase, ka go riale mowe, ge ba belaela o swanetse go ema nabo, o nabo ka bokgaufsi.

Tema ya 8. Molebendi wa motse.

31. Mediro ya gagwe.

Monna ge a tloga a e ya makgoweng, o ra monna yo a gisanego nae, a re a sale a lebeletse motse wa gagwe, monna g yowe a swanela go lebella ga bedi, o swanetse go lebella diruiwa fela gammogo le ge lesaka le thlagetse goba mengwako e rutlugile. A se ke a robala le mosadi yo mongwe wa monna yowe. Bjale seema sa basotho se re, mogama kgomo ya lefisa, o gama a lebella tsela. Mafsi a na le masokotso a go a jago ke modisi.

156

Taba e na e be e dira kudu ke bagolo-golo, ka gobane e be ba se na dipelo. Ba matsatsi a no ba a pallwa, bakeng sa gore a lebelele dilo tsa motse fela, ke moka o tsena ka ngwakong. Maliti wa mogo wa rotwe o leta a ija mafotla, ke moka bogwera bo ya hwa.

Bjale ka monna yo Tsalatsala Tselane, o ile a re, a e ya makgoweng, a ra monna wa ga Mongale ba re ke Modupi, a re a sale a lebeletse motse wa gagwe, monna a dumela. Monna o swanetse go laola ka moka tsa motse, ge go na le bjalewa ba ka se ke ba dira selo kante le yena, ba swanetse go leta yena.

Monna a thoma go thlala gae, bjale a sa thlokomela tsa motse fela a o thlokomela le disele. A robala le mosadi wa monna yowe wa ga Tselane, mosadi ba re ke Maite, mosadi a ima. Monna o ile ge a boya makgoweng a hwetsana gore mosadi wa gagwe o imile. Gore monna a tsene, monna yola a tshaba le go buisa monna, o tshaba gore o sinyane o dirile taba e sele o tlogetse kowa monna a go mo laella ntsho.

157

Mosadi le yena a fagela, monna wa gagwe tsa go ja, ke moka a mo sia a ija a tsha, a fithla a roma mokgekolo yo mongwe gore sepelang lo nthapella go monna wa ka nna ke setse ke lebile. Mokgekolo a re o dirile gabotse ngwana, wa tshaba basadi ba bantsi

RM/

ba golofa banna ba bona ka gofo nomola, monna a tšena malaong a mosadi. Bjale napa o bole, o dirile ke mang, mosadi a re, monna yola monna wa ka a gore a sale a lebeletse motse wa gagwe ge a e ya makgoweng.

Bana ba ka le sintse, monna o be a sa swanela go dira ka mokgwa owe lehono e ka be go dirile monna yo mongwe. Mogolo-golo ge a re bogwera ba sinye ke ditšela o bolela taba ya mohuta o. Mokgekolo a tloga a ya a fithletsa mantso awe ga monna, monna a re sepela o botse mosadi a tle ka gae. Sebaka sa ya sa tšea mosadi sa mo isa ka gae, mokgekolo a rapela monna gore a se ke a sala a tia mosadi, monna a re nka se ke ka mo tia.

Ka moswana a romela sebaka ga monna yowe wa ga Mongale, monna a e tumela molato. Ke moka a romela sa gagwe sebaka sa go ya go mo rapella. Mongwa mosadi a re ke molato, a ka motsa gore a robale le basadi, ke ile a sale a lebeletse motse wa ka, dilo ka moka o be a ka sala a di busa, ka mokgwa o a ka kgonago kantle le taba e.

158

Monna a ntsha kgomo tse pedi le pudi ya go phaya mpepana a lefa molato, ke moka molato wa fela o etla mowe. Monna o sintse bothakga bja monna mothlomong o be a tšilo mo fa selo, ka baka la gore o setse a lebella motse wa gagwe, bjale le gore e be e tla ba sethakga goba lesaadi ga go tsebege.

Ka monna yo wa ga Sebase, a re a e ya makgoweng a ra monna wa ga Magomane ba re ke Dimpampa gore a sale a monela tsa gae, ke moka Dimpampa a dumela. Monna yo wa ga Magomane ke ngaka, a sala a dula le mosadi wa Sebase Sekgothe a imisa mosadi, ke moka monna a re go boya makgoweng a lifisa Magomane, ka dikgomo tse pedi dinago le pudi ya go phaya mpepana ka gore yona ke molao.

Monna yowe wa ga Sebase a thlaba kgomo e ngwe. A ka a e a na o ile a fapana nayo, a hwa, ke moka Magomane a sala a dutsi le mothlologadi. Go buima ka maatla gora monna yo mongwe gore a sale a lebeletse motse. Ka gobane o tla sala a busa ka mokgwa o a ka kgonago, a ba a dira motse wa gago, gore ke motse wa gagwe.

Batho ba kgale bona e be ba kgona go sala ba lebeletse motse wa monna yo mongwe ka gobane go lebella motse a se go tsena ka dintlo tsa basadi bawe, ba mong wa motse. Mediro ka moka a ka ba thusa le bona ba swanetse go go apeela tsa go ja goba bo na le bjalewa molaudi yo mogolo ke wena, ka gore o ba thusa mediro ya bona, le ka baka la tumello ya monna wa bona.

Molebeledi yo motse ke ngwana wa umago yo mogolo, e seng moratho wa gago, ka gobane moratho wa gago ge a bona basadi ba gago o re ke basadi ba ka. Mogolo wa gago o re ke betsi ba ka, ka go riale mowe a ka se ke a kgona go ya go robala le basadi ba gago, ke motho yo a loketsego go sala a lebeletse motse wa gago ge o eya makgoweng.

Bjale ka Makhine le Ntopa, ke bana ba mosadi, Makhine ke mogolo, Ntopa ke moratho. Bjale Ntopa o ile a re ge a e ya makgoweng a laela mogole wa gagwe, gore a sale a lebeletse tsa gae, ga riale o direla gore a sale a thusa mosadi wa gagwe, medirong ka moka.

160 Makhine ge a bona mosadi wa Ntopa o re ngwetsi wa ka, ngwana wa Ntopa wa pele wa mothlankana leina la gagwe ba swanetse gore ke Makhine wa Makhine ngwana ba mo rela la papagwe.

Makhine a ka a sala a dira bothlola, a sala a lebeletse lapa la moratho wa gagwe, a lema tshemo ya moratho wa gagwe, le go me agela masala le go kokotela disego. Ge ngwako o rutlugile ka phefo ke moka a rulela. Methlang moratho a boya makgoweng a tswa a reketse mogolo patsi e kgolo le burukgwe le hempe. Ewe ke kagisano e botse, ba kwana kudu le ngwana wa umagwe.

Makhine le yena a tloga a ya makgoweng, moratho a sala motseng. Mogolo o nyaka go bona gore moratho wa gagwe wa mothlompha a re, go yena sala o di bona, ke se yo tia ke phefo. Moratho a ka a sala a sinyana o ile a sala a ba thlokomela. Mosadi yo mongwe wa mogolo wa gagwe a ima, moratho a fo homola, a ka se ke a kgona go sekisa mosadi monna wa gagwe a phela, a letelela monna wa gagwe.

Dikgopolo tsa batho ba gopola gore mosadi o imisitse ke moratho ka ge ba bona ge a le nabo, mabjalweng ge letšatši le dikela a fela a ba gapa letsetse. Makhine ge a bona a sekisa mosadi, mosadi a bola monna yo mongwe wa ga Saai ba re ke Kgolane. Monna a lifisa sethlotlole sewe, kwano ya gola go mogolo le moratho.

161 Ngwana wa mmago o lukile, empa ba bangwe baratho ba sita gore ba kgotlelle, ke moka ba tsena ka mengwako ya bagolo ba bona bjale ka go riale mowe ba ka se ke ba tla ba kwana. Bjale ka Tšetšeko, le mogolo wa gagwe Ramotodi, a ya makgoweng moratho Tšetšeko a sala a tsena ka ngwakong wa mogolo, mosadi a ima, bjale ge mogolo a boya a hwetsana gore mosadi o imisitse ke moratho. Mogolo a raka moratho motseng ke moka a ya a aga wa gagwe motse kgole le yena.

Metho ge a sala a lebeletse motse wa motho yo mongwe, a swanela go roabala le basadi ba monna yowe, sa gagwe a ka fo ja dijo ka mokgwa o a ka kgonago. Ge mosadi wa monna yowe a ka dira molato molebendi a ka se ke a kgona go lefa molato owe, molato o emela mong wa mosadi ka yena yowe a swanetsego go lefa molato, wa mosadi wa gagwe.

Goba mosadi o nyaka go rekisa kgomo goba go bolaya kolobe goba go tshella mosadi yo mongwe mabele, monna wa molebelendi a na maatla a go laola dilo tsewe, tsewe ka moka ke tsa mong wa mosadi. Modiro o a ka o dirago ke ge motho a babja gona o ya ngakeng, ge a fodile ditefa go tllilo lefa mong wa mosadi.

162 S 2. Moliti wa motse a lefe molato ya basadi le bana.

Moliti wa motse sa gagwe ke modiro o mongwe le o mongwe. Ge e le mabapi le molato aowa a ka se ke a kgona go e lefa, ka moka molato e emela mong wa basadi goba ke molato ya bana. Esita le ge seleta motse e le mogolo wa gago a ka se ke a kgona go lefa molato wa ngwana wa moratho wa gagwe goba wa mosadi.

Mamundi a ka isa ditaba kgorong, empa kgoro yona e swanetse go bitsa moliti goba papago mosogana. Ditaba di ka no bolelwa empa a se molao di swanetse go letela mong wa motse, a re ge a tllile ba kgone ba sekisa mosadi wa gagwe gore le yena a kwe ka ditseba molato wa mosadi. Le ge kgoro e ka bolela ditaba, ke moka ya hwetsana mosadi molato, ba tla bolela gore re go bona molato, bjale moliti a ka no fetola kgoro gore ditaba dia kwala bjale mong wa mosadi a gona, ke sa yo mo tsebisa.

Molato a o bole, mong wa mosadi ge a esu a boya molato o swanetse go fo ema, goba monna a dula mengwaga e mentsi makgowe o tla fo hwetsana molato o mo emetse. Ge mong wa mosadi a boya ke

gona molato o tsogago boswa, ke moka o lefa molato wa mosadi.

163

Ge motho a ka sala a lefa molato mong wa mosadi a se gona, motho yowe a ka se ke a tla a botsa, mong wa motse taba owe, ge a motsa o tla motsa gore wena o ile wa direlang ge o sa mpotse, molato owe a se wa mosadi wa ka, ke molato wa gago. Ke moka o lobile le ge o ka leka gore o ya kgorong ka taba ya mohuta owe o sinye sebaka, bokaone ke gore o nape o dule fase o khutse, kgoro e tla ya e go tšwa.

Mosadi o ka mo lefella molato ge e le mothlologadi, mowe o na le molao wa go mo lefella ka gobane a na mong. Melatwana e ba ka e dirago gore ba ntsho selo monna a se gona ke ge ngwana a ka re a babja, ke moka nyaka ya bolela gore go nyakega pudi ya go leka molwetsi, owe ba swanetse go ntsho ba fe nyaka e likise molwetsi. Monna ba tla tla ba mo anegela ge a buile.

164

Bjale ka monna yo Moko Lekweng o ile a tlogole mosadi wa gagwe le mogolwane wa gagwe Galase, bjale mosadi a sala a utswa, mahoa a yo mongwe, bjale mong wa tshemo a mo swara. Mong wa tshemo a romela sebaka ga Lokweng, bjale ka ge lehudu le ka se ke la re go fithla ka gae la bolela gore le utswitse. Ge monna a rumile sebaka bjale Galase a bitse mosadi a motse ditaba tsa sebaka, mosadi a sitwa go araba sebaka.

Monna a re ditaba dia kwala mosadi o tswitse, bjale ke ngwalla monna wa gagwe lengole. Mamundi a se ke a gana a dumela, ke moka a ngwalla mong wa mosadi, mong wa mosadi a re ke di kwile ke tla tla ke di bona. Ba dula ba lebeletse mong wa mosadi bjale ngwaga wa fela, a o mongwe wa fithla wa fela.

Ka ngwaga wa boraro mosadi a boela a utswa, monna a mo swara a le tshemong ya gagwe ya merepa. Le gona ge ba rometse sebaka monna a butsiso ngwatsi wa gagwe mosadi a se ke a araba selo, molao re sa ngwalla mong wa mosadi. Monna yowe wa mamundi a re ke a kwa, ala a ga Masete mabele a lobetse kae, nna ke a feta ke ya kgorong.

Monna yowe wa ga Magoma a feta a ya kgorong, ke moka ditaba tsa fela ka go ya kgorong. Ge ditaba di tsene lekgotleng la banna, banna ba bona mosadi phōšš le yona a se ke a gana a etumela. Bjale ke mang yo a tla yago a bula lesaka la monna yowe. Ditaba tsa letela mong wa mosadi.

RM/

840
165

Monna o swebeletse ke moka ke legwara-gwara, mosadi a tawela pele le go utswa, a boela a ya a utswa tshemong ya Masete gape, ke moka mong wa tshemo a moswara, mosadi o be a peputse ngwana, ke moka monna a bolaya ngwana wa mosadi ka lehaa. Mosadi a ya gae a rwele setoto. Bjale ke mosadi wa lobedi yowe ba go mmolaela ngwana masemong ka baka la go utswa.

Mosadi wa pele, ditaba tsa gagwe di setse di rometswe, mosadi yowe leina la gagwe e lego Motshetgi. Taba re bola kgoromela khuta marama re hwa nayo. Basadi a ba ka ba kgona go bolela lehu la bana, babolai le bona ba fo bomola, batho ba makala fela ge ba begwa lehu, lehu la bona ba shwa ba fala madi ka dinkong. Ga go na motso yo a ka thlwago a ba sekisa mowe tabeng ewe ka gobane banna ba bona ga ba gona. Mosadi o lefella ke monna wa gagwe molato wa gagwe.

166

Go bjale ka mosadi wa mothlologadi, yaba mosadi yo o na le morwa wa gagwe bjale morwa wa gagwe a ya makgoweng, mothlologadi a sala a dira molato, a ka se ke a lifiswa molato ka gobane morwa wa gagwe ga gona. Le ge monna yo mongwa a dutai nae, a retse ge monna yowe a ka ntsha sa go tla thlogo ya gagwe a lefa ka sona.

Bjale ka mosadi yo Matsatsi o be a na le banwa ba bebedi, morwa yo mogolo ke Leoke bjale lekgotwane ke Madula. Leoke ke yena mong wa motse, a tloga a ya makgoweng, moratho e sa le mothlankana wa go disa, bjale moratho wa gagwe, a tshabela komeng a yo bolla, mmago yena a ngwalla mogolwane borifi go mmotsisa gore moratho wa gagwe o tsene komeng ya batho, mogolwane a fetola ka gore go lukile.

Pelo ya mothlologadi ya wa, e wa ka baka la gore go na le dilo tse ba ntshago mphatho, bjale o lukulugile o tla ntha. Mothlankana a bolla a loga ba mo thlabela pudi ya go mothlatsisa dipeba, e le gore tumello e tswa ga Leoke.

Madula a boela a disa dikgomo, o rile ge a le madisong, ke moka a swara mosemanyana wa ga Masumu ba re ke Madie, a molotsa. Mothlankana ge a fithla gae, a fithla a sa nka dikgwele tsa gagwe di na le madi. Molato wa tsena, bjale mothlologadi a amogela molato ka pudi, a re ke tshaba go bula lesaka ka gore morwa wa ka ga gona, pudi e ntshitse ke mosegedi e lego Matsentse Mongale.

RM/

Ke moka molato wa emela morwa wa gagwe.

167

Ba bitsa Leoke gore a boe gas kapela, ke moka a boya, molato wa thomege ka boswa. A lefa Madie ka kgomo tse pedi le pudi ela ya pele, ke lofofa la go thlatswa ntho, kgomo ya boraro a isa mosata go rapela molato wa koma. Ngwana wa pele wa mothlankana ke monna wa gago, baratho ke barwa ba gagwe, ge go na le se a nyakago go se dira o botse ngwana wa pele, a hwetsana tumello go yena a kgone a rekisa seruiwa ge a ka gana ke moka a ka se ke a kgona.

Npja o ile a loya, ke moka mamundi a isa taba kgorong, kgoro ya re re sitwa go amogela ditaba tea gore le tswa le e dingakeng ka gobane mong wa mosadi ga gona, tsone di amogetswe boelang lo dula, mong wa mosadi a boe. Ke moka ba ya dula ba betela mong wa mosadi ke moka mong wa mosadi a tla, ba kgona ba tsosa ditaba.

Ba tswa ba ya ngakeng, ke moka ngaka ya ya tia Npja mong wa mosadi a le gona. Monna a boya gas, a lefa mosadi yowe ngwana wa gagwe a loilweng ke mosadi wa gagwe ka lesome la dikgomo ka gobane thlogo ya motho ke lesome la dikgomo. Ke moka molato wa fela. Mogolo le ge a le gona a ka se ke a lefa, lapa a le ji lengwe, monna mola a tseago mosadi o a sponela.

END S 840

RM/